

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра міжнародної економіки, природних ресурсів та
економіки міжнародного туризму

Кваліфікаційна робота

Магістр

(рівень вищої освіти)

на тему «Розвиток зовнішньоекономічних відносин з Німеччиною»

Виконав: студент 2 курсу, групи 8.0519-ме
Спеціальності 051

«Економіка»

8.03050301 «Міжнародна економіка»

Прокопенко Т. В.

(ініціали та прізвище)

Керівник д.е.н., професор

Бамбіндра Д. І.

(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Рецензент

(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет економічний

Кафедра міжнародної економіки та економічної теорії

Рівень вищої освіти магістр

Спеціальність 8.03050301 «Міжнародна економіка»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

«_____» _____ 20__ року

**З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТОВІ (СТУДЕНТЦІ)
Прокопенко Т. В.**

(прізвище, ім'я, по-батькові)

Тема роботи (проекту) Розвиток зовнішньоекономічних відносин з Німеччиною

керівник роботи (проекту) д.е.н., професор Бамібіндра Д.І.,
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЗНУ від «30» січня 2020 року № 185-с

1. Строк подання студентом роботи 30.11.2020

2. Вихідні дані до роботи нормативно-правові документи держави, статті з періодичних видань, підручники, навчальні посібники.

3. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

1. Теоретичні засади дослідження взаємозв'язків зовнішньої торгівлі між Україною та Німеччиною в сучасних умовах розвитку світової економіки.

2. Дослідження розвитку зовнішньоекономічних відносин України з Німеччиною

3. Стратегія зовнішньоекономічних відносин між Україною та Німеччиною в процесі глобальної економічної інтеграції

4. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) рисунки, таблиці зовнішньоекономічної діяльності українських підприємств.

5. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Бамбіндра Д. І.	01.09.2020	01.09.2020
I розділ	Бамбіндра Д. І.	12.09.2020	12.09.2020
II розділ	Бамбіндра Д. І.	17.10.2020	17.10.2020
III розділ	Бамбіндра Д. І.	20.11.2020	20.11.2020
Висновки	Бамбіндра Д. І.	20.11.2020	20.11.2020

6. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів проекту (роботи)	Примітка
1.	Складання плану кваліфікаційної роботи	18.06.2020	виконано
2.	Підбір літературних джерел, складання бібліографічного списку	26.06.2020	виконано
3.	Написання вступу	07.08.2020	виконано
4.	Написання першого розділу	11.09.2020	виконано
5.	Написання другого розділу	17.10.2020	виконано
6.	Написання третього розділу	20.11.2020	виконано
7.	Формування висновків	23.11.2020	виконано
8.	Оформлення роботи	27.11.2020	виконано
9.	Одержання відгуку наукового керівника та рецензії	29.11.2020	виконано
10.	Подання роботи на кафедру	30.11.2020	виконано

Студент _____ Прокопенко Т.В.
(підпис) (ініціали та прізвище)

Керівник роботи (проекту) _____ Бамбіндра Д.І.
(підпис) (ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ Гамова О.В.
(підпис) (ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 100 с., 10 рис., 11 табл., 6 додатків, 78 джерел.

Об'єктом дослідження є сучасні міжнародні відносини.

Предметом дослідження є українсько-німецькі відносини на сучасному етапі.

Мета роботи - провести аналіз динаміки розвитку сучасних зовнішньоекономічних відносин між Україною та Німеччиною, а також виявлення перспектив їх розвитку.

Метод дослідження - діалектичний метод наукового пізнання, метод теоретичного узагальнення, системного аналізу, синтезу, методи статистичного та математичного аналізу, методи порівняльного аналізу.

У роботі досліджуються теоретичні і практичні аспекти розвитку зовнішньоекономічних відносин України з Німеччиною. Розкривається роль та місце Німеччини в сучасному світі. Досліджено генезис процесу економічної співпраці між Україною та Німеччиною. Визначено правове регулювання зовнішньоекономічних відносин між Україною та Німеччиною. Охарактеризовано домінуючі чинники та тенденції розвитку українсько-німецьких зовнішньоекономічних відносин. Проаналізовано інвестиційну привабливість України для Німеччини. Оцінено українсько-німецьке інвестиційне співробітництво. Узагальнено політичний вимір українсько-німецьких відносин. Розроблено стратегічні засади формування сприятливого інвестиційного клімату в умовах співробітництва України з Німеччиною. Запропоновано напрями удосконалення українського експорту до Німеччини.

ЕКСПОРТ, ЕФЕКТИВНІСТЬ, ІМПОРТ, ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ, МІЖНАРОДНА ТОРГІВЛЯ, ПОТЕНЦІАЛ, ПРЯМІ ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ, РОЗВИТОК ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, УКРАЇНСЬКО-НІМЕЦЬКІ ВІДНОСИНИ

SUMMARY

Development of foreign economic relations with Germany.

Qualifying work for the higher education level "master" specialty 8.03050301 "International Economics". Zaporizhzhya national University, Zaporizhzhya, 2020.

The paper investigates the theoretical and practical aspects of the development of foreign economic relations between Ukraine and Germany. The role and place of Germany in the modern world is revealed. The genesis of the process of economic cooperation between Ukraine and Germany is studied. The legal regulation of foreign economic relations between Ukraine and Germany is determined. The dominant factors and tendencies of development of Ukrainian-German foreign economic relations are characterized. The investment attractiveness of Ukraine for Germany is analyzed. Ukrainian-German investment cooperation was assessed. The political dimension of Ukrainian-German relations is generalized. Strategic principles of formation of a favorable investment climate in the conditions of cooperation of Ukraine with Germany are developed. The directions of improvement of the Ukrainian export to Germany are offered.

Key words: export, imports, enterprise, foreign economic activity, efficiency of foreign economic activity, development of foreign economic activity of the enterprise, development of foreign economi

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКІВ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА НІМЕЧЧИНОЮ В СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ	9
1.1 Роль і місце Німеччини в сучасному світі	9
1.2 Генезис процесу економічної співпраці між Україною та Німеччиною	20
1.3 Правове регулювання зовнішньоекономічних відносин між Україною та Німеччиною	30
Висновки до розділу 1	39
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ НІМЕЧЧИНОЮ	42
2.1 Домінантні чинники та тенденції розвитку українсько- німецьких зовнішньоекономічних відносин	42
2.2 Аналіз інвестиційної привабливості України для Німеччини	53
2.3 Оцінка українсько-німецького інвестиційного співробітництва	63
Висновки до розділу 2	71
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА НІМЕЧЧИНОЮ В ПРОЦЕСІ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	74
3.1 Політичний вимір українсько-німецьких відносин	74
3.2 Розробка стратегічних засад формування сприятливого інвестиційного клімату в умовах співробітництва України з Німеччиною	86
3.3 Потенційні напрями українського експорту до Німеччини	92
Висновки до розділу 3	102
ВИСНОВКИ	105
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	109
ДОДАТКИ	117

ВСТУП

Епохальні події кінця 1980-х – початку 1990-х рр. спричинили значні зміни на політичній карті Європи. Реальністю стала об'єднана Німецька держава (1990) та незалежна Україна (1991). Нині Німеччина – одна з лідерів ЄС, Україна – усе ще на шляху виходу із пострадянського минулого. Утім це не створює перепон для налагодження та розвитку взаємовигідних німецько-українських відносин. Тісні міждержавні контакти, активний політичний діалог, науково-освітня та мистецька співпраця – ось лише неповний перелік сфер, які надають двостороннім відносинам особливого тону та динаміки на сучасному етапі.

Перед нашою державою стоять чи не наймасштабніші виклики за всю її новітню історію – збереження територіальної цілісності та суверенітету. У цьому контексті мирне врегулювання конфлікту в Україні має значно більше шансів на успіх за участі та багатосторонньої підтримки Німеччини, зважаючи на її міжнародну вагу та авторитет. Водночас актуальним для Української держави є збільшення інформаційної присутності в Європі, насамперед у ФРН, для результативного протистояння в інформаційній війні з Росією. Це потребує взаємодії не лише між українським та німецьким політикумом, а й науковцями, діячами культури тощо.

Німеччина є економічно розвинутою країною, провідною в економічному і політичному сенсі країною ЄС і тому визначає в більшості економічну політику Співтовариства. Географічно близьке розташування ФРН і України сприяло розвитку економічних інтересів і стосунків з Україною. Розв'язання проблем розвитку країни може бути швидшим та простішим у співпраці з країнами, які пройшли етапи розв'язання таких проблем і використали можливості для покращення економіки. ФРН відноситься до ряду таких країн.

Для економіки України важливо спрямувати розвиток двосторонніх відносин з цією країною в напрямках отримання ефектів економічного і соціального розвитку. Для досягнення такої мети актуально розробити механізми державного управління процесами інвестиційних відносин

У наукових публікаціях вітчизняних економістів порушуються окремі аспекти процесів зовнішньоекономічних зв'язків України з Німеччиною. Проблеми співпраці України та ФРН досліджено у публікаціях Р. Стаканова, К. Ніколаєнко, З. Макогін, Р. Андрусейко, К. Фліссак, Г. Харлан, С. Гуцал, В. Копійка, Ю. Макогон, О. Попович, І. Манаєнко, В. Подвальна. Важливою для вивчення питання є праця Р. Стаканова, предметом розгляду якої став аналіз двосторонніх відносин України та ФРН, напрямів та галузевої структури ПІІ з ФРН в українські підприємства. Було зроблено висновки, що ФРН має одну з провідних позицій за інвестуванням в країни Центрально-Східної Європи, а у галузевому зрізі німецькі ПІІ в Східній Європі зосереджені переважно у кредитно-фінансовому секторі та вкладеннях в інвестиційні компанії. В Україні ж німецький капітал надходить у сферу виробництва, зокрема у харчову, хімічну, переробну галузь, у торгівлю, фінансово-кредитну сферу і нерухомість. Участь українських підприємств в інвестиційній діяльності на території ФРН в цілому лишається незначною. Своєю чергою З. Я. Макогін, Р. Я. Андрусейко дійшли висновку, що українсько-німецькі відносини є комплементарними на рівні 56%, що свідчить про значні перспективи двосторонньої співпраці за умов стабілізації макроекономічної ситуації та відкриття доступу до ринку капіталу, потрібного для переоснащення виробництва.

В літературних джерелах зовнішньоекономічні відносини між Україною та Німеччиною аналізуються здебільшого в цілому з країнами ЄС. При цьому Європейський Союз включає країни з різним потенціалом і політикою щодо зовнішньоекономічних стосунків з сусідами Співтовариства. Тому важливо проаналізувати особливості зовнішньоекономічних процесів між ФРН як економічного і політичного лідера Співтовариства та Україною, як країни з

менш динамічним розвитком щодо вкладання капіталів у її економіку. Мала кількість аналітичних досліджень по даному питанню зумовила вибір та актуальність теми кваліфікаційної роботи.

Мета кваліфікаційної роботи - провести аналіз динаміки розвитку сучасних зовнішньоекономічних відносин між Україною та Німеччиною, а також виявлення перспектив їх розвитку. Для досягнення поставленої мети дослідження вирішено такі завдання:

- визначити роль і місце Німеччини в сучасному світі;
- узагальнити генезис процесу економічної співпраці між Україною та Німеччиною;
- дослідити правове регулювання зовнішньоекономічних відносин між Україною та Німеччиною;
- охарактеризувати домінантні чинники та тенденції розвитку українсько-німецьких зовнішньоекономічних відносин;
- проаналізувати інвестиційну привабливість України для Німеччини;
- оцінити українсько-німецьке інвестиційне співробітництво;
- розглянути політичний вимір українсько-німецьких відносин;
- розробити стратегічні засади формування сприятливого інвестиційного клімату в умовах співробітництва України з Німеччиною;
- запропонувати потенційні українського експорту до Німеччини.

Об'єктом дослідження є сучасні міжнародні відносини.

Предметом дослідження є українсько-німецькі відносини на сучасному етапі.

Методи дослідження. Теоретико-методологічною основою дослідження є сучасні положення економічної теорії, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів з проблем зовнішньоекономічних відносин України з Німеччиною. Для досягнення поставленої мети і вирішення задач у роботі використано такі методи й прийоми: аналізу і синтезу – для уточнення понятійного апарату формування українсько-німецьких відносин; індуктивний і дедуктивний – для

систематизації компонентів; методи емпіричного дослідження, такі як спостереження, порівняння, формалізації – для аналізу стану зовнішньоекономічних зв'язків України та Німеччини; метод структурного аналізу – для визначення структурних зрушень в інвестиційній діяльності.

Інформаційну базу кваліфікаційної роботи складають закони та нормативні акти України, Інтернет-ресурси, офіційні матеріали Державної служби статистики України та звітні дані Німеччини, роботи вітчизняних та зарубіжних науковців з розвитку українсько-німецьких зовнішньоекономічних відносин.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в ній здійснено спробу дослідити зовнішньоекономічних вимір українсько-німецьких відносин, зважаючи на нові тенденції глобального розвитку системи міжнародних відносин. Дане дослідження аналізує актуальну проблематику українсько-німецьких відносин, моделює їх пріоритети та визначає стратегічний рівень взаємин між цими державами з економічної точки зору.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що наведені в кваліфікаційній роботі факти, висновки та узагальнення можуть використовуватися в дидактичних цілях при підготовці навчально-методичних розробок, викладанні загальних та спеціальних курсів у ВНЗ, написанні підручників з міжнародних та німецько-українських відносин тощо. Матеріали дослідження можуть бути використані зовнішньополітичними відомствами України та Німеччини для пошуків напрямів більш ефективної взаємодії між нашими країнами, а також органами державної влади при виробленні засад національної політики.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКІВ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА НІМЕЧЧИНОЮ В СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

1.1 Роль і місце Німеччини в сучасному світі

Німеччина – країна в Центральній Європі, демократична федеративна республіка. Складається з 16 федеральних земель. Столиця і найбільше місто країни - Берлін. Займає площу 357 578 км². Клімат помірний сезонний. Населення - 82,9 млн осіб. Член Європейського Союзу та НАТО. Країна з найбільшою кількістю населення і найбільшим рівнем економіки в Європейському союзі. Провідна політична сила на Європейському континенті, технологічний лідер в багатьох галузях. Німеччина є другим за популярністю місцем міграції в світі, поступаючись тільки США.

На підставі Бонн-Берлінського акту, прийнятого парламентом 10 березня 1994 року, Берлін став столицею об'єднаної Німеччини, в той час як Бонн отримав унікальний статус Bundesstadt - місто федерального значення зі збереженням низки федеральних міністерств. Перенесення уряду завершилося 1999 року.

Після воз'єднання Німеччина почала відігравати активнішу роль у діяльності Європейського Союзу і НАТО. Країна скерувала свої війська для забезпечення стабільності на Балканах і надіслала свій миротворчий контингент в Афганістан. Ці дії були сприйняті неоднозначно, оскільки відповідно до післявоєнних домовленостей, Німеччина мала право на розгортання військ тільки для оборонних цілей. Розгортання ж військ на чужих територіях не підпадало під оборонні положення, однак парламентське голосування з цього питання легалізувало участь Німеччини саме у миротворчому контексті [45].

2005 року Ангела Меркель обрана першою жінкою-канцлером Німеччини. В період з 2005 по 2009 рік вона стояла на чолі, так званої, «Великої коаліції», яку

підтримувала її власна парламентська група (у складі ХДС і ХСС) та соціал-демократична партія (СДПН). Після загальних виборів 27 вересня 2009 року Меркель сформувала нинішній коаліційний уряд, у якому Соціал-демократичну партію замінила Вільна демократична партія (ВДП).

Німеччина член Європейського Союзу, НАТО і «Великої сімки», претендує на постійне членство в Раді Безпеки ООН.

Країна має четверту найбільшу у світі економіку за ВВП і п'яту найбільшу за паритетом купівельної спроможності. Це другий найбільший у світі експортер та третій найбільший у світі імпортер товарів. Країна досягла дуже високих стандартів життя і має всесторонню систему соціального забезпечення. Німеччина - батьківщина багатьох знаменитих науковців та винахідників і відома своєю культурною та політичною історією.

У другій половині 20 століття Німеччина була розколота на дві країни, що розвивалися у різних напрямках. У ФРН економічна модель отримала назву «соціального ринкового господарства», яке забезпечувало високу ефективність ринкової економіки і гарантувала максимум соціальної справедливості. Після возз'єднання 1990 року економічна політика Німеччини була скерована на вирівнювання відмінностей між західною та східною частинами країни [2, с. 599].

Нині державний сектор економіки представлений в основному об'єктами інфраструктури, при цьому системи водопостачання, електропостачання тощо належать місцевим органам влади. Існують державні монополії (Німецька федеральна пошта, Німецька федеральна дорога тощо). Частка держави в акціонерному капіталі становить близько 9 %. Великі компанії (включаючи державний та іноземний капітал з числом зайнятих понад 1 тис. осіб) виробляють 51 % національного ВВП. Найбільші компанії Німеччини за рівнем ринкової капіталізації - «Даймлер-Крайслер», Siemens AG, «Deutsche Bank», однак переважна більшість працюючих зайнята в малому та середньому бізнесі [5, с. 231].

Німеччина - одна з високорозвинених країн світу. Вона посідає перше місце в Європі за кількістю виробленої промислової продукції. Провідне місце в економіці займають електронно-технічна, машинобудівна (в тому числі автомобілебудування, представлена компаніями Volkswagen Group, BMW, MercedesBenz, Daimler, Opel, Porsche), гірнича (видобуваються вугілля, нафта та природний газ, руди цинку та олова, кам'яна сіль), металургійна, хімічна, харчова, суднобудівна, текстильна, нафтопереробна галузі промисловості [9].

Німеччина імпортує продукцію машинобудівної, харчової, легкої та важкої промисловості. Головними партнерами Німеччини з імпорту є країни ЄС 52% (головним чином Франція 10%, Нідерланди 9%, Італія 7%, Бельгія та Люксембург 5%), США 9 %, Японія 5 %.

Водночас Німеччина експортує машинобудівну продукцію, автомобілі, хімічну продукцію, метали та вироби з металу, продукти харчування, текстиль. Головними експортними партнерами Німеччини є країни ЄС 56% (Франція 11%, Італія 8%, Нідерланди 6%, Бельгія та Люксембург 5%), а також США 10 % та Японія 2 % [10].

Понад третина території Німеччини зайнята сільським господарством. Переважно вирощуються зернові, картопля, цукрові буряки, рослини, з яких виробляється олія. Німеччина - лідер-виробник хмелю, з якого виробляється понад 5,5 тис. гатунків пива. На півдні країни вирощується виноград.

Економічний компонент вважається одним із найважливіших, оскільки саме він визначає соціальну нерівність і бідність населення. У розвитку економіки Німеччина досягла значних успіхів, а її соціально-економічна модель вважається однією з найкращих у світі. За основні критерії соціальної стабільності прийнято допустимий рівень соціального розшарування суспільства і бідності, низький рівень безробіття й інфляції, прийнятний рівень і якість життя, стійкість економіки, її адекватність до нових умов. Соціальна орієнтація та стійкість економіки Німеччини забезпечують високий рівень відповідності життя населення цієї країни цим критеріям.

Не зважаючи на очікуваний прогноз щодо скорочення економіки Німеччини на 6,3% у 2020 році через вплив коронавірусної інфекції і на те, що це буде найбільший спад у провідній країні Європи з 1970 року [13, с. 25], економіка цієї країни залишається п'ятою за величиною у світі за паритетом купівельної спроможності і найбільшою в Європі. Німеччина є провідним експортером машин, транспортних засобів, хімічних речовин, а також побутової техніки.

Економіка Німеччини вважається моделлю соціально-орієнтованого ринкового господарства. Соціальні витрати державного бюджету сягають 60 % ВВП. Основна концепція соціальної ринкової економіки ґрунтується на більш активному втручанні держави в економіку, що суттєво відрізняє її від інших ринкових моделей. Механізм забезпечення соціального вектору реалізується через сукупність законодавчих актів, які системно забезпечують економічний та соціальний порядок у Німеччині (рис.1.1).

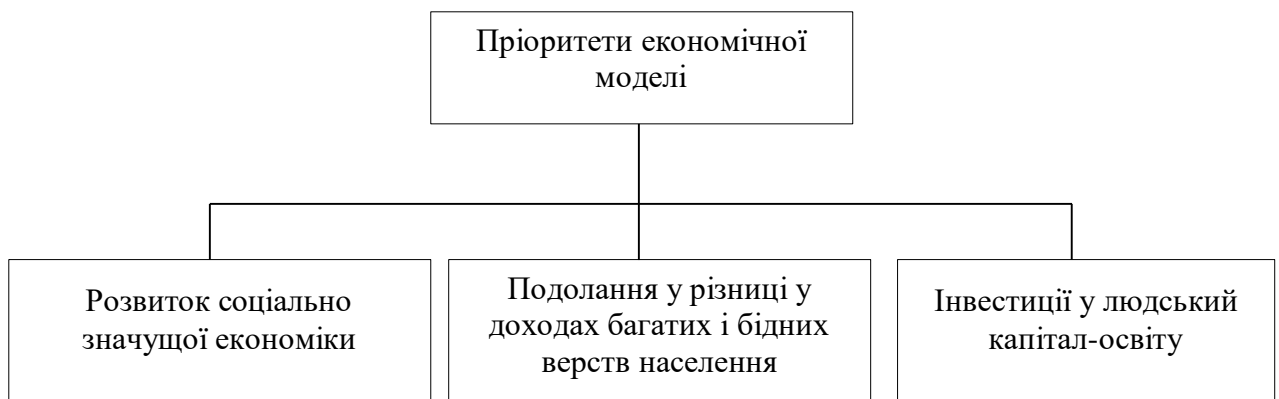

Рисунок 1.1 - Складові забезпечення соціальної орієнтації економічної моделі Німеччини

Джерело: складено автором на основі [16]

Серед таких, що утворюють фундамент законодавчих актів Німеччини, можна вважати закони: проти обмеження конкуренції; про Німецький федеральний банк; про кредитну систему; про тарифні договори; про зовнішню торгівлю; про соціальне страхування; сільськогосподарські закони про ринковий порядок. Варто зазначити, що значною мірою успіхи німецької економіки залежать від чинників, що визначають місце країни у міжнародному поділі

праці. Основні з них: природно-ресурсний потенціал, економіко-географічне положення (ЕГП), працересурсний, науково-технічний, споживчий, зважена соціальна та економічна політика уряду. Так, населення Німеччини сягає 80,7 млн чол. із досить рівномірним розподілом населення на більшій частині території країни, до міських районів залучені великі і більш щільні популяції, особливо у далекій західній частині промислової землі Північний Рейн-Вестфалія. Рівень урбанізації становить 75,3% населення. Тобто більша частина населення проживає у містах. Важливою є й структура земельних ресурсів, що забезпечує продовольчу безпеку країни, а саме землі сільськогосподарського призначення становлять 48% (рілля 34,1%; землі під постійні зернові культури 0,6%; постійні пасовища 13,3%); ліс займає 31,8%; інші види земельних ресурсів становлять 20,2% [16]. Державний сектор економіки включає інфраструктуру із власністю місцевих органів влади. Так, об'єктами державної монополії є Німецька федеральна дорога (Bundesstraße), Німецька пошта (Deutsche Post) та ін. При цьому частка держави загалом в акціонерному капіталі сягає приблизно 9%. ВВП великих компаній із кількістю працівників більше 1000 чол. становить 51%. Щодо зайнятості населення, то у малому і середньому бізнесі працевлаштована більшість працівників.

Дієвість і перспективність економічної моделі Німеччини зумовлена декількома факторами.

1. Інвестиції. Німеччина щільно інтегрована у світову економіку і має значні прибутки від вільної торгівлі. Кожний другий євро у країні заробляється експортом. Зазначимо, що з 1990 року прямі інвестиції Німеччини за кордоном збільшилися у 5 разів і на сьогодні перевищують 1 трильйон євро. Одночасно зарубіжні інвестиції становлять більше 700 млрд євро, що сприяє зміцненню економіки та забезпеченню робочих місць. Привабливість Німеччини для зарубіжних інвестицій пояснюється високою кваліфікацією робочих ресурсів, транспортною інфраструктурою, а також стабільністю політичного та економічного середовища. Для прикладу,

Німеччина у 2019 році займала друге місце після Великобританії у європейському рейтингу місць ведення бізнесу з 1124 інвестиційними проектами іноземних фірм. Це – результат дослідження консалтингової компанії Ernst & Young (E & Y) [80].

2. Наявність провідних ринків та інновацій. Для німецької економіки характерною вважається наявність потужних індустріалізованих галузей та значна частка малого та середнього бізнесу, що створює осереддя економічної моделі країни.

3. Сталий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій: 60000 кілометрів оптоволоконного кабелю для швидкого Інтернету для розвитку діджиталізація і створення мережевої інфраструктури. Німеччина вважається найбільшим ринком ІКТ у Європі і третім за розмірами, поступаючись Японії та США. Для прикладу: виробництво мікросхем у країні зростає на 10–15% щороку. Потужна інфраструктура забезпечує нові стаціонарні і мобільні мережі у різних соціальних сферах, у тому числі й охорони здоров'я.

4. Діджиталізація – це важлива тема поточної економічної політики, оскільки цифрова інфраструктура повинна бути пристосована до нових вимог. Промисловість і автономне керування автомобілями, інтегрованими у мережу, взагалі неможливі без гігабітової мережі. Однією з цілей Федерального уряду, сформульованих у Коаліційній угоді, є створення цифрової інфраструктури світового рівня із широкою зоною покриття. До 2025 року повинні виникнути гігабітові мережі з оптичним волокном у кожному регіоні і кожній комуні, причому з безпосереднім виходом до приватних будинків. Діджиталізація в освіті стала справжнім трендом у Німеччині. Так, із федерального бюджету виділяють у 2020 році майже 5 мільярдів євро для впровадження цифрових технологій [81].

5. Розвиток фундаментальних досліджень. Завдяки пріоритетам у фінансуванні науки і освіти Німеччина посідає третє місце у світі за публікаціями з фундаментальних досліджень, поступаючись лише США та Японії. Цьому сприяє: наявність багатопрофільних науково-дослідних

інститутів; участь у міжнародних проєктах, форумах тощо; зацікавленість роботодавців у якісній підготовці студентів і, як наслідок, зростання попиту на нові програми навчання, нові спеціальності, особливо у царині нанотехнологій; потужна виробнича база, яка вимальовується й для дуальної освіти. Для Німеччини є показовою тісна взаємодія науки і промисловості: наявність договорів співпраці, активний обмін кадрами. Інвестиції в дослідження і розробки перевищують середні по галузі.

6. Підтримка стартапів як джерела інвестицій. У інвесторів величезний інтерес до нових бізнес-ідей. Це добре видно на прикладі зростання числа великих транзакцій і фінансових кіл. Дві з трьох найбільших транзакцій першого півріччя мали місце у Німеччині. 387 млн євро були переведені на рахунок німецького постачальника продуктів харчування Delivery Hero у Берліні, а 360 млн євро – на рахунок великого автомобільного рітейлера Auto1 (теж зареєстрований у Берліні). Загалом ризикові інвестиції в європейські стартапи збільшилися на 39%. Це означає, що ще більше підприємств отримає нові капіталовкладення. Із розвитком діджиталізації виникають і нові бізнес-моделі, зростає значення інноваційних стартапів для великих концернів. Цей інтерес підігріває ціни і забезпечує додаткову динаміку на ринку ризикових інвестицій. Акцентуючи увагу на ролі стартапів для німецької економіки, зазначимо, що Берлін займає друге місце після Лондона у рейтингу європейських міст. Британці змогли залучити 1,68 млрд євро. Такі підсумки зроблено «Барометр стартапів» консалтингової фірми Ernst & Young (EY). П'яте місце посідає Мюнхен (184 млн євро). Гамбург також представлений у першій десятці міст (178 млн євро) [80].

7. Вільна світова торгівля забезпечує значну зайнятість і економічне зростання у Німеччині. Тому федеральний уряд підтримує ідею відкритих ринків, справедливу міжнародну конкуренцію та лібералізацію торгівлі на основі чітких, передбачуваних і узгоджених на багатосторонній основі правил. Подальша лібералізація торгівлі необхідна для забезпечення майбутнього Німеччини як промислового центру.

8. Сильна кооперація. Для Німеччини характерний високий ступінь галузевого і регіонального взаємозв'язку державних структур, промисловості, науки і освіти для реалізації спільних стратегій.

9. Технологічне лідерство. Німеччина вже тривалий час вважається лідером в автомобільній промисловості, у галузі енергомашинобудування, вітроенергетичних установок і фотоелементів, сучасної медичної техніки та обладнання, біотехнологій, у галузі виробництва світлодіодів, лазерної високоточної техніки, оптичної мікроскопії тощо.

10. Ефективне сільське господарство. Німеччина є одним з лідерів ринку цукрового буряку, ріпаку та ячменю. Ефективність сільського господарства Німеччини ґрунтується на перевагах технологій вирощування сільськогосподарських культур, наявності центрів досліджень геному рослин із потужним фінансуванням та сучасним обладнанням (Гатерслебене, Геттінген, Кельн, Потсдам), європейська інтеграція у науково-дослідному секторі, високий рівень професійної підготовки фахівців сільськогосподарського профілю (цьому сприяє унікальна система безперервної підготовки фахівців – дуальна форма навчання), високі показники використання рослинної сировини порівняно з іншими країнами Європи, переваги у дослідженнях безпеки трансгенних рослин (зважаючи на державна політика) [78, с. 57].

Незалежно від того, чи спостерігається спад або піднесення світової економіки, найбільш точні прогнози економічного розвитку формують основу бюджету держави, що й є гарантією соціальної стабільності в суспільстві. Незважаючи на негативний вплив карантинних умов, прогноз розвитку економіки Німеччини залишається позитивним (табл. 1.1).

Отже, навіть значний економічний спад внаслідок COVID-19 не є критичним для ВВП Німеччини як впродовж 2020 року, так і в прогнозі на 2021 рік, а це означає, насамперед, можливість для формування потужних ланцюгів споживчої цінності як у промисловості, так і в сервісному, медичному та інших секторах країни. Згідно зі статистикою, основним

джерелом зростання у минулому році було саме споживання. Приватні споживчі витрати, які часто називають «бажанням споживачів купити», були на 1,6 відсотка вище, ніж у минулому році. Крім того, тривав будівельний бум, адже споживачами було вкладено на 3,8 відсотка більше, ніж роком раніше. Державні споживчі витрати, які включають соціальну допомогу в натуральній формі і заробітну плату працівників, також збільшилися [9].

Таблиця 1.1 - Прогнози розвитку валового внутрішнього продукту Німеччини

Організація	Дата прогнозування	Прогноз на 2020 рік	Прогнозна 2021 рік
Федеральний уряд	Квітень 2020	-6,3%	+5,2%
Комісія ЄС	Травень 2020	-6,5%	+5,9%
МВФ	Квітень 2020	-7,0%	+5,2%
Організація економічного співробітництва та розвитку	Березень 2020	+0,3%	+0,9%
Бундесбанк	Грудень 2019	+0,6%	+1,4%
Експертна рада з оцінки загального економічного розвитку	Березень 2020	-2,8%	+3,7%
Спільна діагностика провідних економічних дослідних інститутів	Квітень 2020	-4,2%	+5,8%
Німецький інститут економічних досліджень DIW	Березень 2020	-0,1%	+1,7%
Кільський інститут світової економіки	Березень 2020	-4,5%	+7,2%
Інститут економічних досліджень Галле IWH	Березень 2020	+0,6;	+2,0%
Rheinisch-Westfälisches Institut für Wirtschaftsforschung RWI	Березень 2020	-0,8%	+2,3%
Інститут економічних досліджень ifo у Мюнхенському університеті	Березень 2020	-1,5%	+3,7%

Джерело: складено автором на основі [82]

Економічне зростання у Німеччині випереджає потенційний обсяг виробництва з 2014 року. Число робочих місць, що потребують внесків на соціальне страхування, збільшується з кожним роком з 2010 року, рівень безробіття знаходиться на найнижчому рівні, оскільки контрольовано відбувається підвищення заробітної плати, пенсій та інших виплат. Податково-бюджетна політика, націлена на консолідацію, виявляється сприятливою для

зростання ВВП, а отже, підвищує довіру і закладає основу для стабільних макроекономічних умов, майбутніх інвестицій і робочих місць.

Соціальна орієнтованість економічної політики вирізняється системністю та послідовністю. Так, Німеччина повністю виконала правила Пакту про стабільність і зростання у 2016 році. З 2015 року загальний бюджет уряду, який охоплює бюджети Федерації земель, місцевих органів влади та фондів соціального забезпечення, забезпечує профіцит 0,8% ВВП. Приймаючи федеральний бюджет, у якому не має нових запозичень, федеральний уряд відіграє вирішальну роль у цьому досягненні. Уже з 2010 року, після досягнення максимум, співвідношення державного боргу до ВВП значно скоротилося [9].

Одночасно низькі процентні ставки, які не в останню чергу є результатом надзвичайно експансіоністської грошово-кредитної політики Європейського Центрального Банку, значно знижують навантаження на громадські бюджети. Бюджетне планування федерального уряду передбачає, що у 2020 році відношення державного боргу до ВВП впаде нижче 60%. Тоді Німеччина буде відповідати верхній межі, що встановлена ЄС щодо державного боргу.

Цифрова економіка, яка базується на якісно новому типі інформаційних і телекомунікаційних технологій, охоплює та перетворює всі сфери сучасного виробництва та суспільного життя Німеччини. Діджиталізація змінює спосіб навчання, роботи, управління та спілкування вже сьогодні.

Німеччина добре позиціонується у світі, у тому числі й за рахунок широкого використання програмного забезпечення у промислових додатках та технологічних процесах. Тому цифрові інновації стали запорукою успішного розвитку країни. Оцифрування призвело до якісно нового рівня приватного та публічного спілкування та способів пропозиції, пошуку, оцінки та отримання товарів та послуг. Так, у Німеччині у 25% працівників є мобільний пристрій, який надав працедавець.

Діджиталізація змінює професійну діяльність майже у всіх виробничих та інших суспільних сферах. Тому на сьогодні у Німеччині гостро дискутуються проблеми змісту та технологій навчання на всіх рівнях. Так, у "Пакті про професійну підготовку» наголошено про необхідність федеральному уряду, федеральним штатам та муніципалітетам особливу увагу приділити модернізації та «оцифровці» професійно-технічних шкіл, особливо при дуальній формі освіти. Важливість діджиталізації визнана і в Україні. Тому Міністерство цифрової трансформації України уклало договір про співпрацю з Міністерством економіки і діджиталізації Німеччини у сфері блокчейн-технологій і кібербезпеки.

Економічна модель Німеччини, її орієнтація на впровадження інноваційних технологій дозволяють стабільно забезпечувати виплати з безробіття; надавати широкий спектр послуг, які входять до обов'язкового медичного страхування; лібералізувати відкриття та придбання малого бізнесу; знижувати податок з доходів громадян і прибутку підприємств; виплачувати субсидії і пільги, що фінансуються із державного бюджету; проводити ефективне реформування окремих секторів економіки, професійного навчання [77, с. 262].

Отже, Німеччина - високорозвинена індустріальна держава. При обмежених сировинних ресурсах економіка країни великою мірою орієнтована на експорт. Визначальним чинником досягнення високої конкурентноздатності створюваної продукції стало забезпечення її високої якості. Товари, що експортуються: верстати, автомобілі, хімікати, метал і сталепрокат, продукти харчування, текстиль. Основні партнери по зовнішній торгівлі - країни ЄС 56.4% (Франція 11,1%, Італія 7,4%, Нідерланди 6,8%, Бенілюкс 5,7%), США 9,4%, Японія 1,9%. Федеративна Республіка Німеччина є лідером Європейського союзу. Після об'єднання вона стала «політичним важковаговиком» не тільки на європейській, а й на світовій арені. Сучасна економіка Німеччини соціально-орієнтована із високорозвиненою інфраструктурою, високим рівнем ринкової капіталізації, низьким рівнем корупції і високим рівнем інноваційності.

1.2 Генезис процесу економічної співпраці між Україною та Німеччиною

Українсько-німецькі відносини мають тривалу багатовікову історію, що ґрунтується на тисячолітніх контактах. На різних етапах історичного розвитку на зміст цих взаємин впливали чинники політичного, економічного, культурно-релігійного характеру. Потужним фактором у взаєминах двох народів були міграційні процеси: українців у Європі та німців – на українських землях.

Перші міждержавні контакти почали налагоджуватися наприкінці I тис. н. е. Упродовж середини IX – середини X ст. у відносинах між країнами переважали торговельні та культурні зв'язки [1, с. 75]. Упродовж X– XIII ст., взаємини між обома народами набрали характеру міждержавних. Невід'ємною частиною дипломатії в середньовічній Європі були династичні зв'язки. В XI–XIII ст. зафіксовано 12 родинних союзів між Рюриковичами та німецькими князівськими сім'ями [2, с. 599].

Протягом IX–XIII ст. найбільш стабільними були торгово-економічні відносини. У цей період особливо активно розвивалася торгівля Київської Русі з Регенсбургом. Існувало два основні торгові шляхи до німецьких земель: з Києва через Малопольщу, Чехію й Верхній Дунай до Південної Німеччини та через Новгород Великий на півночі східнослов'янської Ойкумени, Полоцьк і Балтійське море й далі на захід [490, с. 76]. У Регенсбурзі діяла купецька кампанія під назвою «Русирієв», яка провадила активну торгівлю з Руссю.

Занепад Галицько-Волинської держави та включення українських земель до складу Литви й Польщі (1340–1362 рр.) започаткував наступний період в українсько-німецьких відносинах. У період експансії Литви та Польщі на українські землі посилюється німецька колонізація. Українськонімецькі взаємини в політико-правовій площині активізував процес поширення норм магдебурзького права на українські землі [5, с. 230-236].

Утворення на мапі Європи нової держави внаслідок укладення Люблінської унії 1569 р. – Речі Посполитої [1, с. 76] – дало новий поштовх для розвитку українсько-німецьких зв'язків, насамперед дипломатичних та військових. Саме на цей період припадає зародження козацтва як стану. Завдяки своїй організованості та військовій потузі козацтво успішно залучалося до військових кампаній у

Європі. Німецькі найманці перебували на службі в гетьманів Б. Хмельницького, І. Виговського, Ю. Хмельницького та П. Дорошенка. Від часів Б. Хмельницького німецьких майстрів запрошували для будівництва фортифікаційних укріплень в Україні [14, с. 30-35].

Наприкінці XVIII ст. в історії українсько-німецьких взаємин розпочався новий етап. Його зумовили такі чинники. Після першого поділу Польщі (1772) Австрія отримала Галичину, а згодом і Буковину та Закарпаття, які відтоді підпали під значний німецький культурний вплив. У цей же час відбувалася ліквідація автономних прав Гетьманщини. Українсько-німецькі політичні взаємини загалом відійшли на другий план [17, с. 148-155].

Водночас у другій половині XVIII ст. розпочинається процес масової німецької колонізації Півдня України. Російська імператриця Катерина II видала в 1762 р. та 1763 р. укази для заохочення селян із Німеччини активно заселяти землі Південної України. Німецькій колонізації Півдня України сприяла і внутрішня політика самої Німеччини (роз'єднаність німецьких територій, тяжкі податки, свавілля великих земельних магнатів, часті неврожаї, релігійні переслідування) [18, с. 10-17].

У XIX ст. дедалі частіше увагу політиків Німеччини привертає «українське питання». Ідея розчленування Росії та завоювання України не раз виникала в урядових колах Німеччини в період загострення міжнародних відносин, зокрема під час Кримської війни 1853–1856 рр., після франкопруської війни 1870–1871 рр. Але офіційні настрої Німеччини у справі поділу Росії і України були стриманими, навіть негативними.

«Українське питання» вчергове постало на порядку денному в європейській політиці в період загострення німецько-російських стосунків 1885–1888 рр. У часи правління «залізного канцлера» Німеччини О. Бісмарка (1871–1890) ідея створення т. зв. Київського королівства несподівано стала досить популярною [30, с. 38].

З початком Світової війни у 1914 р. українці опинилися по обидва боки фронту, оскільки Російська й Австро-Угорська імперії стали

противниками. На порядку денному знову постало «українське питання», значення якого для світової політики досліджував ряд німецьких істориків, зокрема публікувалися статті німецьких авторів П. Рорбаха (1869–1956), О. Кеслера та ін. [39, с. 264].

Завершення Першої світової війни привело до розпаду Російської та Австро-Угорської імперій. На політичній мапі Європи з'явилися нові держави. У результаті українських національно-визвольних змагань 1917–1918 рр. виникла перша у ХХ ст. незалежна Українська держава – УНР із власним зовнішньополітичним відомством – Генеральним секретаріатом міжнародних справ. У 1918 р. Україна й Німеччина відкрили свої посольства та дипломатичні місії. Ряд дослідників зауважує, що саме цей період був чи не найактивнішим в українсько-німецьких взаєминах у ХХ ст.

На початку січня 1918 р. українська делегація розпочала в Бресті-Литовському мирні переговори з представниками Німеччини та її союзників [39, с. 264]. 9 лютого 1918 р. підписано Берестейську мирну угоду між УНР та Центральними державами, а також Додатковий мирний договір із Німеччиною. Четвертий Союз визнавав суверенітет УНР, визначалися її кордони та міжнародний статус. Встановлено дипломатичні контакти між країнами та закладено основу для співпраці України з членами Четвертого Союзу у військовій та економічній сферах. Наприкінці січня – на початку лютого уряд УНР звернувся саме до Німеччини та Австро-Угорщини з проханням надати збройну допомогу в боротьбі з більшовицькою агресією.

УНР, Німеччина й Австро-Угорщина 18 лютого 1918 р. уклали військову конвенцію, що стало правовою основою для введення союзницьких військ в Україну. Упродовж короткого часу вони витіснили більшовицькі військові частини й зайняли всю територію України. Особливо активізувалися двосторонні відносини після приходу до влади гетьмана П. Скоропадського. Німецьке військове командування підтримало гетьманський переворот (кінець квітня 1918 р.). Помітною подією в історії українсько-німецьких відносин став візит гетьмана

П. Скоропадського 4–17 вересня 1918 р. до Берліна за запрошенням кайзера Вільгельма II.

Проте втручання німецького окупаційного командування у внутрішні справи України, проведення реквізицій, контрабандний вивіз товарів значно загострили відносини між Центральною Радою та німецьким командуванням у Києві. Уже у жовтні–листопаді 1918 р. стала очевидною поразка Центральних держав. Це означало суттєві зміни в міжнародній європейській політиці, що було не на користь України. Революції в Австро-Угорщині та Німеччині призвели до припинення контактів з Україною [47].

Власне українсько-німецькі відносини післявоєнного періоду характеризувалися двовекторністю. З одного боку, з німецькими урядовими колами зв'язки підтримувала Директорія УНР. З іншого боку, неодноразові акції для здобуття визнання Німеччини здійснював уряд УСРР. Зрештою необхідність розв'язання низки питань (проблема військовополонених, економічна співпраця тощо) привели до налагодження Німеччиною контактів з урядом УСРР [47].

Сподівання українців у своїх визвольних прагненнях отримати допомогу ззовні спонукали їх до пошуку порозуміння з німецькими державними діячами. Ще в 1920-х рр. українські націоналісти встановили контакти з німецьким військовим відомством. Після 1933 р. ОУН налагодила зв'язки із зовнішньополітичною службою нацистської партії, що її очолював А. Розенберг. Водночас плани Німеччини щодо України впродовж 20–30-х років (аж до липня 1941 р.) були досить розпливчатими й суперечливими [50].

Контакти між країнами почали налагоджуватися ще до поворотних подій в історії обох народів, насамперед через здійснення офіційних візитів їхніх керівників. Зауважимо, що дослідники відзначають значний вплив російського фактору на українсько-німецькі відносини. Пріоритетність взаємин ФРН з РФ зумовлювала проведення обережної політики щодо інших країн колишнього СРСР. Проте невдовзі стала очевидною хибність

такої стратегії й розпочалася активна розбудова взаємин ФРН й України та створення договірно-правових рамок цих відносин.

Одним із перших кроків ФРН стало визнання нею незалежності України 26 грудня 1991 р. Встановлення дипломатичних відносин між країнами відбулося 17 січня 1992 р. 3–4 лютого 1992 р. уперше офіційний візит у ФРН здійснив Президент України Л. Кравчук [50].

Наступним кроком у розвитку двосторонніх відносин став обмін дипломатичними представництвами. Одночасно налагоджувалися зв'язки між державними інституціями обох країн, зокрема на парламентському та урядовому рівнях. Складовою частиною двосторонніх взаємин стали започатковані в 1992 р. політичні консультації між зовнішньополітичними відомствами України і ФРН.

Знаковим у розбудові українсько-німецьких відносин був 1993 р. Поїздки окремих депутатів та офіційних делегацій Бундестагу й Верховної Ради України, депутатських груп, обмін по лінії окремих комітетів і комісій, їх участь у переговорах на федеральному та земельному рівнях загалом були результативними. Один із перших офіційних візитів високопосадовців ФРН в Україну відбувся 15–16 лютого 1993 р. Тоді до Києва прибув міністр закордонних справ ФРН К. Кінкель. Наслідком зустрічей між представниками обох країн стало підписання ряду фундаментальних документів, які в подальшому визначали напрями українсько-німецьких взаємин [59, с. 208].

Важливими для розвитку двосторонніх відносин були події середини 1993 р. Перебування в м. Києві 9–10 червня з офіційним візитом канцлера ФРН Г. Коля завершилося підписанням Спільної декларації про основи відносин та інших документів, які заклали договірно-правову базу двосторонніх взаємин [50, с. 208]. З цього часу розпочався новий етап у розбудові українсько-німецького партнерства на якісно новому рівні.

Офіційний візит в Україну 2–4 вересня 1996 р. канцлера Німеччини Г. Коля теж був успішним. За підсумком зустрічей з українським керівництвом підписано угоди, протоколи та низку домовленостей про співробітництво. Питання міжнародного життя, поглиблення

співробітництва обговорювались у ході постійних міжурядових консультацій, візитів високих представників обох держав. Зокрема, з цією метою офіційний візит до ФРН 17–19 квітня 1997 р. здійснив міністр закордонних справ України Г. Удовенко. 29–30 липня Україну відвідав федеральний міністр закордонних справ К. Кінкель [60, с. 34].

Помітною подією двосторонніх відносин стало перебування в Україні 3–6 лютого 1998 р. з державним візитом Федерального президента Р. Герцога, який зустрічався з Президентом Л. Кучмою, Головою Верховної Ради О. Морозом, Прем'єр-міністром В. Пустовойтенком. Про значущість двосторонніх взаємин свідчить започаткування Президентом України та канцлером ФРН українсько-німецьких політичних консультацій на найвищому рівні. Подібну форму співпраці ФРН використовувала лише з Росією, Польщею та Францією. Уперше вони відбулися 28–29 травня 1998 р. в Бонні. На консультаційних зустрічах традиційно головували Г. Шредер та Л. Кучма. Міжурядові постійні політичні консультації мали на меті активізувати співпрацю країн. На них обговорювались підсумки й перспективи співробітництва в економічній, гуманітарній та культурній сферах [62, с. 22-25].

В українсько-німецьких взаєминах 1999 р. позначився тим, що упродовж першого півріччя ФРН головувала в керівних структурах ЄС й ЗЄС та протягом року – у «Великій сімці». Цю подію фахівці оцінюють досить неоднозначно. З одного боку, відзначається важливе лобювання Німеччиною українських інтересів, а з іншого – головування ФРН загалом не мало помітних наслідків у реалізації євроінтеграційних зусиль України [64, с. 109-120]. Розбудові відносин значно посприяла новостворена інституція – Німецько-Український форум. Його заснували 5 лютого 1999 р. у Бонні міністри закордонних справ України Б. Тарасюк та ФРН Й. Фішер. Переговорний процес продовжив у Києві 13 квітня 1999 р. Й. Фішер.

В останні роки президентства Л. Кучми в зовнішньополітичній діяльності України були помітні певні зміни. Поворотним моментом у зовнішній політиці України стали президентські вибори, які переросли в Помаранчеву революцію – широкомасштабні акції політичного протесту листопада–грудня 2004 р., у результаті чого відбулося падіння авторитарного режиму Л. Кучми. Президентська кампанія 2004 р. в Україні суттєво вплинула на російсько-українські взаємини, які з того часу поступово погіршувалися. З іншого боку, ці події привернули увагу європейських країн, зокрема і ФРН [69, с. 592].

Показовим є те, що один із перших закордонних візитів (8–9 березня 2005 р.) новообраний Президент України В. Ющенко здійснив саме до ФРН. Його виступ на пленарному засіданні німецького Бундестагу засвідчив про підтримку реформування українського суспільства з боку німецького політикуму. Відзначимо, що виступи глав закордонних держав у національному парламенті ФРН є непересічною подією і розглядається як знак особливої пошани до гостя з боку німецького суспільства й держави [408, с. 202]. У рамках візиту Президент України провів переговори з Федеральним канцлером Німеччини Г. Шредером, Федеральним президентом Х. Кьолером, Головою німецького Бундестагу В. Тірзе, федеральним міністром закордонних справ Й. Фішером, а також провідними представниками політичних та ділових кіл ФРН. Важливим підсумком цього візиту стало започаткування роботи українсько-німецької групи найвищого рівня з економічних питань [71, с. 255-256].

Експерти зазначають, що незважаючи на зусилля вищого керівництва України в напрямі активізації двосторонніх відносин з приходом до влади А. Меркель (2005 р.) динаміка українсько-німецьких відносин стала дещо вповільнюватися. Попри домовленості В. Ющенка із Г. Шредером припинив своє існування інститут двосторонніх політичних консультацій на вищому рівні. Незважаючи на намагання української сторони відтворити цей формат, німецька сторона відзначає його неефективність та не виявляє інтересу до

нього. Утім це компенсувалося достатньо активним політичним діалогом на міжурядовому та міжпарламентському рівнях [72, с. 238].

Загалом період середини 2000-х – середини 2010-х рр. дослідники характеризують як кризовий у відносинах обох держав. Це, зокрема, обумовлюється системними вадами двостороннього діалогу. Обидві країни не є паритетними партнерами, адже ФРН міцно інтегрована в європейські та євроатлантичні структури. Натомість Україна перебуває в «буфері» між Заходом та Росією і тільки в перспективі прагне стати учасником НАТО та ЄС. Послаблення уваги з боку німецької політичної еліти до України пояснюється також і внутрішніми проблемами всередині самого ЄС, а також внутрішньополітичною та законодавчою нестабільністю в Україні [72, с. 238].

Активними були зусилля у веденні діалогу на вищому рівні і в наступні роки. Зустрічі українських та німецьких представників відбувалися в різних форматах – робочі, державні візити, участь у наукових, культурних заходах, економічних форумах тощо. Так, лише упродовж 2008 р. Україну відвідали делегації Федерального конституційного суду, Бундесверу, Бундестагу, парламентських комітетів, федеральних галузевих міністерств та ландтагів. У тому ж році з робочим візитом у ФРН 8 лютого, 16 вересня і 6 жовтня перебував міністр закордонних справ України В. Огризко [77, с. 262]. Великі сподівання в Україні покладалися на приїзд А. Меркель до Києва 21 липня 2008 р. [408, с. 204]. Переговори між найвищими посадовими особами обох держав проводилося в рамках інших заходів (Мюнхенської конференції з питань політики безпеки, багатосторонніх зустрічах). Візити глав держав, урядів, офіційних делегацій на вищому рівні сприяли розвиткові міжнародних зв'язків, установленню та підтримці зв'язків із представниками офіційних, ділових кіл країни перебування, а також із дипломатичним корпусом.

У 2009 р. у ФРН дедалі відчутнішим стає розчарування розвитком політичної ситуації в Україні, втрачається динаміка міжінституційного співробітництва. Серед основних причин – відсутність політичної стабільності

в Україні, повільний прогрес реформ, непослідовність у їх впровадженні та систематичне порушення взятих на себе зобов'язань.

З початку 1990-х рр. українсько-німецький діалог розвивається також у площині відносин Україна–ЄС. У 1991 р. ЄС визнало незалежність України, яка відкрила посольство в Брюсселі, а Єврокомісія – у Києві. Політичні, економічні та культурні контакти розвивалися на основі Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і ЄС (1994).

У цьому напрямі в основі політичного діалогу була євроінтеграційна зовнішня політика обох держав. Тому двосторонні політичні взаємини між двома державами значною мірою реалізуються за допомогою таких інституційних механізмів багатостороннього співробітництва, як міжнародні організації та євроінтеграційні установи. У співпраці України і ФРН в контексті євроінтеграції наявний економічний складник, про що свідчить низка підписаних документів [78, с. 57]. У 1995 р. Україна стала членом Ради Європи.

1 січня 2007 р. відбулось останнє розширення ЄС, у результаті чого Україна набула статусу безпосереднього сусіда ЄС. У цьому ж році ФРН перейняла головування одразу в Європейському Союзі та «Великій вісімці» [9]. Стосунки між країнами інтенсифікувалися. У лютому 2007 р. міністр закордонних справ Ф.-В. Штайнмайер ініціював переговори щодо нової розширеної угоди між ЄС та Україною замість Угоди 1994 р. Після набуття Україною членства в СОТ (2008) відкривалася перспектива створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС [9]. Окрім того, Україна стала пріоритетним партнером ЄС у рамках «Європейської політики сусідства» та «Східного партнерства» (2009), що надають як дво- та багатосторонні можливості посиленої кооперації [10].

Позиція ФРН відіграла вирішальну роль в узгодженні базових політичних питань у відносинах України та ЄС, зокрема в тексті Угоди про асоціацію є пункт щодо перспектив членства України в ЄС. Однак українському керівництву не вдалося перетворити двосторонні відносини на

ефективний інструмент сприяння євроінтеграційному процесу України. Погіршення відносин спричинене розбіжностями підходів українських і німецьких політиків на етапі фіналізації Угоди про асоціацію [79].

Таким чином, Угоду про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС змінила Угода про асоціацію. За своїм обсягом і тематичним наповненням нова Угода є найбільшим міжнародно-правовим документом за всю історію України та найбільшим міжнародним договором із третьою країною, коли-небудь укладеним ЄС. В основу Угоди про асоціацію між Україною та ЄС закладено принципи політичної асоціації й економічної інтеграції [79].

Отже, у 1990-х – на початку XXI ст. розпочато нову сторінку в історії українсько-німецьких стосунків. Ці відносини розвивалися на різних рівнях та напрямках. Загалом поступ політичних, економічних та культурних взаємин України й Німеччини відбувався в тісному взаємозв'язку з міжнародними подіями, внутрішньополітичною та економічною ситуацією кожної з держав, ротацією політичної еліти, а також основними питаннями, вирішення яких потребувало обопільної клопіткої роботи. Тому відзначається певна їх нестабільність, а іноді – регрес. Відповідно доцільно відзначити кілька етапів українсько-німецьких взаємин, які характеризуються різним ступенем активності: 1) 1990-ті рр. – середина 1993 р.; 2) середина 1993 р. – середина 2000-х рр.; 3) середина 2000-х рр. – середина 2010-х рр. Слід зазначити, що нині ФРН є одним із небагатьох надійних партнерів України на шляху євроінтеграції, що зумовлює продовження діалогу між країнами в якісно інших параметрах і з залученням інших суб'єктів міжнародних відносин.

1.3 Правове регулювання зовнішньоекономічних відносин між Україною та Німеччиною

Німеччина та Україна уже багато років поспіль пов'язані між собою двосторонніми стосунками. Німецькі політичні фонди здійснюють проєкту

роботу в Україні з українськими партнерами. Зокрема, через Німецький Фонд міжнародного правового співробітництва Німеччина сприяє численним проєктам у сфері правового консультування. Діє Спілка студентів-українців у Німеччині. В місті Дюссельдорфі Німецько-український інформаційно-культурний центр [72, с. 238].

Оскільки Німеччина є членом Європейського Союзу, торговельні відносини з Україною регулюються законодавством, єдиним для всіх країн-членів. Комплексним договором, який охоплює політичну та економічну співпрацю з Україною, є Угода про асоціацію, яка включає в себе положення щодо Поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ПВЗВТ) між Україною та ЄС. Тимчасове застосування Угоди розпочалося восени 2014 року, а повноцінно Угода набрала чинності 1 вересня 2017 року.

Відповідно, в рамках ПВЗВТ навесні 2014 року ЄС односторонньо скасував 94.7% ввізних мит для України. Україна ж має поступово скасовувати свої імпорتنі мита протягом 7 років з 2016 року. Довгостроковою метою є скасування Україною та ЄС 99.1% та 98.1% ввізних мит відповідно. Надзвичайний і Повноважний Посол України у Федеративній Республіці Німеччина - Клімкін Павло Анатолійович (до 19 червня 2014 року). Радник-посланник, заступник керівника місії - Химинець Василь Васильович [75, с. 3-4].

Компетенція Консульського відділу Посольства України у ФРН поширюється на федеральні землі: Берлін, Бранденбург, Саксонія-Ангальт, Саксонія, Тюрингія, Мекленбург - Передня Померанія. Діють відділи посольства у Бонні, генеральні консульства України у Франкфурті-на-Майні, Гамбурзі, Мюнхені.

Згідно із Законом України від 16 квітня 1991 року «Про зовнішньоекономічну діяльність», зовнішньоекономічна діяльність – це діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської

діяльності, побудована на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами .

Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності України, перш за все, забезпечує вирівнювання економічного розвитку країни, порівняння виробничих витрат як на національному рівні, так і на світовому, а також, надає переваги із використання міжнародного поділу праці, що збільшує ефективну діяльність національної економіки. Також, правове регулювання ЗЕД забезпечує підтримку і захист національних галузей та виробників на міжнародному ринку, забезпечуючи високий рівень конкурентоспроможності.

Договірно-правова база відносин між Україною і ФРН складається сьогодні з 89 документів міжнародно-правового характеру, 43 з яких укладені на міждержавному та міжурядовому рівнях [20].

Першим політичним документом двостороннього волевиявлення стала Спільна декларація про основи відносин між Україною та Федеративною Республікою Німеччина, підписана в Києві 9 червня 1993 року тодішнім Президентом України Леонідом Кравчуком та Федеральним Канцлером Німеччини Гельмутом Колам.

Більшість договірно-правової бази двосторонніх відносин складається з угод, домовленостей та програм співробітництва, укладених на міжвідомчому рівні.

Сучасні українсько-німецькі відносини базуються та розвиваються на потужному правовому фундаменті, найважливішими документами якого є:

I. Чинні нормативно-правові документи українсько-німецького співробітництва:

- Угода про судноплавство на внутрішніх водних шляхах від 14.07.1992 р.;
- Угода про культурне співробітництво від 15.02.1993 р.;
- Угода про необмежену свободу пересування від 15.02.1993 р.;
- Спільна декларація про основи відносин між Україною та ФРН від 09.06.1993 р.;

- Угода про співробітництво у галузі охорони навколишнього середовища від 10.06.1993 р.;
- Договір про розвиток широкомасштабного співробітництва у сфері економіки, промисловості, науки і техніки від 10.06.1993 р.;
- Угода про морське судноплавство від 10.06.1993 р.;
- Угода про міжнародне автомобільне сполучення від 10.06.1993 р.;
- Угода з питань, що становлять взаємний інтерес у зв'язку з ядерно-технічною безпекою і радіаційним захистом від 10.06.1993 р.;
- Угода про направлення німецьких викладачів у навчальні заклади України 10.06.1993 р.;
- Угода про повітряне сполучення від 10.06.1993 р.;
- Угода про співробітництво в сфері молодіжної політики від 27.08.1993 р.;
- Договір між Україною та ФРН про розвиток широкомасштабного співробітництва у сфері економіки, промисловості, науки і техніки від 05.11.1993 р.;
- Угода про співробітництво у розв'язанні проблем ліквідації ядерних озброєнь від 24.03.1994 р.;
- Угода між Урядом України і Урядом ФРН про сприяння здійсненню та взаємний захист інвестицій від 29.06.1996 р.;
- Угода про догляд за могилами загиблих воїнів в Україні та ФРН від 29.05.1996 р.;
- Рамкова Угода про консультування і технічне співробітництво від 29.05.1996 р.;
- Угода між Україною і ФРН про уникнення подвійного оподаткування стосовно податків на доходи і майно від 04.10.1996 р.;
- Угода про взаємний захист таємної інформації від 29.05.1998 р.;
- Додаткова Угода до Рамкової угоди від 29 травня 1996 р. між Урядом України та Урядом Федеративної Республіки Німеччина про консультування та технічне співробітництво (1998).

- Угода між Міністерством аграрної політики України та Федеральним міністерством з питань захисту прав споживачів, продовольства та сільського господарства ФРН від 19.01.2001 р.;
- Міжурядова угода про фінансове співробітництво від 20.02.2004 р.;
- Угода про співробітництво у галузі ветеринарії від 20.02.2004 р.;
- Угода про співробітництво у боротьбі з організованою злочинністю, тероризмом та іншими тяжкими злочинами від 30.08.2010 р.;
- Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Федеративної Республіки Німеччина про фінансове співробітництво від 30.12.2011 р.;
- Спільна заява про продовження співробітництва щодо перепідготовки кадрів для сфери підприємництва України між Урядом України та Урядом Федеративної Республіки Німеччина від 23.05.2013 (термін дії продовжено до 2019 р.)
- Меморандум між Урядом України та Урядом Федеративної Республіки Німеччина про впровадження проекту «Енергоефективність у громадах» від 06.02.2014 р.;
- Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Федеративної Республіки Німеччина про фінансове співробітництво (асигнування 2010 і 2011 року, Муніципальна програма захисту клімату II (проект «Проект муніципального водного господарства м. Чернівці, стадія I») від 06.02.2015 р.;
- Меморандум про спільні наміри Уряду України та Уряду Федеративної Республіки Німеччина стосовно незв'язаного фінансового кредиту загальним розміром 500 млн. євро від 01.04.2015 р.;
- Рамкова угода про надання індивідуальних кредитів між Кабінетом Міністрів України та Кредитною установою для відбудови, Франкфурт-на-Майні (KfW) для німецької Схеми гарантій щодо незв'язаного фінансового кредиту (UFK) для України від 10.04.2015 р.;
- Фінансова угода між Кабінетом Міністрів України та Кредитною установою для відбудови Франкфурт-на-Майні (KfW) на суму 14 млн. євро для

проекту «Підтримка природно-заповідних територій в Україні» від 10.04.2015 р.;

- Угода між Урядом України та Урядом Федеративної Республіки Німеччина про заснування Німецько-Української промислово-торговельної палат від 23.10.2015 р.;

- Мирова Угода між Міністерством юстиції України та Федеральним міністерством економіки і енергетики Німеччини щодо врегулювання спору з відшкодування компенсації по інвестиційних гарантіях компанії «Gebr. SandersGmbH&Co. KG» від 23.10.2015 р.;

- Державна гарантійна угода про надання кредиту ЄБРР в обсязі 300 млн.дол. США для фінансування закупівлі газу компанією НАК «Нафтогаз України» від 23.10.2015 р.;

- Індивідуальна кредитна угода між Кабінетом Міністрів України та Кредитною установою для відбудови Франкфурт-на-Майні (KfW) за проектом «Реконструкція підстанцій у східній частині України» від 10.10.2016 р.;

- Спільна заява про подальше співробітництво щодо підвищення кваліфікації управлінських кадрів для сфери підприємництва України між Урядом України та Урядом Федеративної Республіки Німеччина від 20.07.2017 р.;

- Міжурядова Угода про працевлаштування членів сімей співробітників дипломатичних представництв та консульських установ (2018 р.).

- Угода між Урядом України та Урядом Федеративної Республіки Німеччина про створення місцевих бюро Німецького товариства міжнародного співробітництва ГмбГ (GIZ GmbH) та Кредитної установи для відбудови (KfW) (укладено 2018р., ратифіковано 2019 р.).

- Угода між Україною та Федеративною Республікою Німеччина про соціальне забезпечення (2018 р.).

- Спільна міжвідомча заява Міністерства аграрної політики та продовольства України та Федерального міністерства продовольства та

агрокультури Німеччини про продовження проекту «Консультування України щодо аграрної торгівлі в рамках DCFTA» (2018 р.) [20].

Наразі скасовано мита для 94,7% товарних груп, які експортуються з України. Для деяких передбачені перехідні періоди від 3 до 7 років починаючи з 2016 року, а саме для певних виробів із дерева, добрив, мінеральних продуктів, виробів із алюмінію, взуття, виробів із міді та продукції хімічної промисловості. Україна невідкладно скасовує мита для 49,2% промислових товарів; перехідний режим буде стосуватися певних мінеральних продуктів, добрив, органічної продукції хімічної промисловості, автомобільних гумових шин, шкіряних виробів і текстильних товарів. Угодою передбачено спеціальні захисні заходи для автомобільної промисловості України, що діятимуть до 15 років з моменту набрання чинності угодою [46, с. 154-160].

Україна скасує ставки ввізних мит на 88.5% митних позицій, в тому числі для 50% – негайно. Для інших товарів передбачено перехідний період до 7 років. З іншого боку, для частини товарів (8.7%) ставки ввізних мит не будуть скасовані повністю – до них застосовується лінійне скорочення протягом 5-10 років з фіксацією залишкових рівнів ставок ввізних мит. Для 2.8% позицій будуть застосовуватися тарифні квоти. ЄС скасував увізні мита для переважної більшості товарів з України ще у квітні 2014 року в режимі автономних торговельних преференцій для України. Разом з тим, ЄС застосовує політику тарифних квот до певних груп українського експорту сільськогосподарської та харчової продукції – зернових, меду, яєць, молочних продуктів, м'яса птиці, цукру та ін. Загалом ЄС встановив безмитні тарифні квоти ЄС для 36 товарних груп з України, причому для 4 тарифних квот встановлено додаткові обсяги. Також передбачене планове збільшення обсягів упродовж 5 років для 18 тарифних квот. Крім того, 1 жовтня 2017 року набули чинності тимчасові додаткові автономні торговельні преференції ЄС для України, зокрема, було збільшено тарифні квоти для 18 українських товарів, а також скасовано увізні мита ЄС для декількох промислових товарів. Україна у

свою чергу встановила безмитні тарифні квоти для 3 видів товарів з ЄС – м'ясо свинини, м'ясо птиці та цукор [45].

Можливості безмитного експорту до ЄС в рамках тарифних квот використовуються українськими експортерами з різною інтенсивністю. У 2016 р. поставки з України здійснювалися в рамках 26 із 40 наявних тарифних квот, у 2017 р. – 29 із 40 тарифних квот. Тарифні квоти, які використовувалися Україною в повному обсязі: мед, виноградний та яблучний соки, оброблені томати, цукор, крупи та борошно, м'ясо птиці, пшениця, кукурудза, ячмінь, вершкове масло та молочні пасти. Причому українські компанії постачають зазначену продукцію і понад встановлені обсяги тарифних квот (для таких товарів, як мед, крупи та борошно, оброблені томати, вершкове масло, ін.), сплачуючи при цьому ввізне мито, визначене Митним тарифом ЄС [45].

Після скасування/зменшення митних бар'єрів, головним фактором, який обмежуватиме український експорт, буде нетарифне регулювання – технічні регламенти, санітарні та фітосанітарні заходи, ліцензійні вимоги тощо.

Нетарифні обмеження на імпорт встановлюються законом про зовнішню торгівлю Німеччини, законодавством ЄС або міжнародними конвенціями. В цілому нетарифні заходи, що застосовуються країнами-членами ЄС відповідають загальним вимогам ЄС. Втім, багато країн-членів ЄС ведуть власний перелік товарів, що підлягають ліцензуванню на імпорт. Наприклад, Німеччина має «Список імпорту» (Einfuhrliste, додаток до Закону про зовнішню торгівлю Німеччини). Для кожної окремої групи товарів дізнатись про чинні ставки ввізного мита, податки, вимоги до товару, інші умови експорту з України до ЄС можна на сайті EU Trade Helpdesk [50].

Основні технічні вимоги щодо нехарчових товарів стосуються безпечності продукції, стандартизації, упаковки та маркування продукції, вони встановлені у Гармонізованому законодавстві ЄС (секторальному та горизонтальному), що включає, зокрема, директиви та гармонізовані стандарти. Секторальні директиви затверджують суттєві вимоги щодо безпечності окремих видів продукції і є обов'язковими до виконання.

Гармонізовані стандарти не є обов'язковими, проте вони надають презумпцію відповідності суттєвим вимогам директив. Якщо виробник не відповідає гармонізованим стандартам, це його відповідальність довести, що його технічні специфікації задовольняють суттєві вимоги директиви, що може виявитись складнішим завданням. Найбільш високими є вимоги до промислової продукції, яка підпадає під обов'язкову сертифікацію і маркування знаком СЕ (ця продукція вважається такою, що становить високий ризик для суспільних інтересів і включає такі види продукції як: обладнання, що працює під тиском, електричне обладнання, ліфти, машини, вимірювальні інструменти, обладнання для використання у вибухонебезпечних середовищах тощо). Підтвердження відповідності вимогам ЄС з метою експорту вказаної промислової продукції до ЄС, зокрема, включає: оформлення технічного файлу, призначення уповноваженого представника підприємства в ЄС (резидента ЄС – імпортер, дистриб'ютор, ін.), проведення випробування продукції у нотифікованих в ЄС центрах сертифікації, оформлення декларації відповідності, нанесення маркування СЕ [82].

Відповідно до Угоди про асоціацію (стаття 56 Глави 3 «Технічні бар'єри у торгівлі» Розділу IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею») Україна взяла на себе зобов'язання поступово забезпечити відповідність до технічних регламентів ЄС та системам стандартизації, метрології, акредитації, робіт з оцінки відповідності та ринкового нагляду ЄС. Перехід на технічні регламенти, що визнаються в державах-членах ЄС та в інших державах світу, знизить нетарифні бар'єри в торгівлі, покращить доступ української промислової продукції на ринки та стимулюватиме експорт.

Угодою про асоціацію з ЄС також передбачається, що Україна має здійснити адміністративні та інституційні реформи, необхідні для укладення Угоди про оцінку відповідності та прийнятність промислових товарів (Угода АСАА) з ЄС. Укладення Угоди АСАА забезпечить взаємне визнання сертифікатів відповідності між Україною та ЄС у встановлених секторах промисловості, а промислові товари з України зможуть бути розміщені на ринку ЄС без проведення

додаткових випробувань та процедур підтвердження відповідності у ЄС. Щоб отримати право постачати харчову продукцію до ЄС, виробники повинні забезпечити відповідність вимогам ЄС щодо безпечності даного харчового товару, викладеним у директивах і регламентах ЄС (перелік відповідних директив та регламентів ЄС для кожного продукту можна знайти на сайті EU Trade Helpdesk), а також отримати встановлені сертифікати відповідності цим вимогам залежно від товару (міжнародний ветеринарний чи фітосанітарний сертифікат). Крім того, замовники продукції з ЄС (торговельні мережі, переробні підприємства) можуть вимагати від виробника наявності сертифікату відповідності певному міжнародному стандарту з безпечності (визначається у контракті). Для харчових продуктів, це можуть бути такі стандарти зокрема: ISO 22000, FSSC 22000, GAPs, BRC, IFS, ін. Найскладніше регулювання щодо безпечності застосовується в ЄС до харчових продуктів тваринного походження, призначених для споживання людиною, оскільки вони можуть становити найвищий ризик для життя та здоров'я людей. Україна отримала право на експорт до ЄС таких харчових продуктів тваринного походження, як м'ясо птиці та продуктів з м'яса птиці, молокопродукція, рибна продукція; яйця і яєчна продукція; мед; равлики, кишкова сировина та харчовий колаген. За інформацією Держпродспоживслужби, станом на 30.08.2019 право експорту харчових продуктів тваринного походження в ЄС мають 138 українських підприємств [80].

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

1. Німеччина – країна в Центральній Європі, демократична федеративна республіка. Складається з 16 федеральних земель. Столиця і найбільше місто країни - Берлін. Займає площу 357 578 км². Клімат помірний сезонний. Населення - 82,9 млн осіб. Член Європейського Союзу та НАТО. Країна з найбільшою кількістю населення і найбільшим рівнем економіки в Європейському союзі. Провідна політична сила на Європейському континенті,

технологічний лідер в багатьох галузях. Німеччина є другим за популярністю місцем міграції в світі, поступаючись тільки США.

Економіка Німеччини вважається моделлю соціально-орієнтованого ринкового господарства. Соціальні витрати державного бюджету сягають 60 % ВВП. Основна концепція соціальної ринкової економіки ґрунтується на більш активному втручанні держави в економіку, що суттєво відрізняє її від інших ринкових моделей. Механізм забезпечення соціального вектору реалізується через сукупність законодавчих актів, які системно забезпечують економічний та соціальний порядок у Німеччині.

Німеччина імпортує продукцію машинобудівної, харчової, легкої та важкої промисловості. Головними партнерами Німеччини з імпорту є країни ЄС 52% (головним чином Франція 10%, Нідерланди 9%, Італія 7%, Бельгія та Люксембург 5%), США 9%, Японія 5%.

Водночас Німеччина експортує машинобудівну продукцію, автомобілі, хімічну продукцію, метали та вироби з металу, продукти харчування, текстиль. Головними експортними партнерами Німеччини є країни ЄС 56% (Франція 11%, Італія 8%, Нідерланди 6%, Бельгія та Люксембург 5%), а також США 10 % та Японія 2%.

Отже, навіть значний економічний спад внаслідок COVID-19 не є критичним для ВВП Німеччини як впродовж 2020 року, так і в прогнозі на 2021 рік, а це означає, насамперед, можливість для формування потужних ланцюгів споживчої цінності як у промисловості, так і в сервісному, медичному та інших секторах країни. Згідно зі статистикою, основним джерелом зростання у минулому році було саме споживання. Приватні споживчі витрати, які часто називають «бажанням споживачів купити», були на 1,6 відсотка вище, ніж у минулому році. Крім того, тривав будівельний бум, адже споживачами було вкладено на 3,8 відсотка більше, ніж роком раніше. Державні споживчі витрати, які включають соціальну допомогу в натуральній формі і заробітну плату працівників, також збільшилися. Економічне зростання у Німеччині випереджає потенційний обсяг виробництва з 2014

року. Число робочих місць, що потребують внесків на соціальне страхування, збільшується з кожним роком з 2010 року, рівень безробіття знаходиться на найнижчому рівні, оскільки контролювано відбувається підвищення заробітної плати, пенсій та інших виплат. Податково-бюджетна політика, націлена на консолідацію, виявляється сприятливою для зростання ВВП, а отже, підвищує довіру і закладає основу для стабільних макроекономічних умов, майбутніх інвестицій і робочих місць.

2. Епохальні політичні зміни, що відбулися в Європі на межі 1980-х – 1990-х рр. (возз'єднання Німеччини, закінчення холодної війни, розвал СРСР, проголошення незалежності України) створили нову геополітичну ситуацію у світі. Протягом короткого часу старий ялтинський устрій був переборений, почалося становлення нового світового устрою. У нових реаліях Україна та Німеччина змушені були активно включитись у пошуки свого місця в системі міжнародних відносин.

Тривала історія німецько-українських відносин розпочалася задовго до падіння Залізної завіси, ґрунтуючись на тисячолітніх контактах. Історичне минуле обох держав було сповнене суперечностей: війни та мирне співіснування, дружба й неприязнь (інколи навіть ворожнеча) у міждержавних стосунках, різкі повороти в двосторонніх політичних контактах в новітні часи – такими є реалії взаємин наших країн в минулому. Однак, в переломний момент досягнення незалежності України одним із її найбажаніших партнерів стала саме Німеччина, яка, зі свого боку, також сприяла розширенню зв'язків з нашою державою.

3. Система нормативно-правових актів Німеччини у сфері зовнішньоекономічної діяльності складається з декілька десятків документів, одним з головних з яких є Федеральний закон про діяльність у сфері зовнішньоекономічних зв'язків (*Das Außenwirtschaftsgesetz* - AWG). Зазначеним законодавчим актом регулюється, зокрема, рух товарів, послуг, валютних цінностей, капіталу. Одночасно, з урахуванням існування спільного ринку у рамках ЄС, пріоритет у цій сфері належить законодавству ЄС.

Головними документами, що визначають економічну, та, зокрема, зовнішньоекономічну політику ФРН, є щорічні перспективні концепції міністерства економіки на наступний рік.

Договірно-правова база відносин між Україною і ФРН складається сьогодні з 89 документів міжнародно-правового характеру, 43 з яких укладені на міждержавному та міжурядовому рівнях. Першим політичним документом двостороннього волевиявлення стала Спільна декларація про основи відносин між Україною та Федеративною Республікою Німеччина, підписана в Києві 9 червня 1993 року тодішнім Президентом України Леонідом Кравчуком та Федеральним Канцлером Німеччини Гельмутом Колем.

Німеччина та Україна знаходяться у тісному політичному контакті. Великий внесок у двосторонні відносини роблять також федеральні землі, міста, громади, університети, школи, приватні об'єднання та окремі особи. За допомогою Міжнародної парламентської стипендії (IPS) і програми стажування від Федерального міністерства закордонних справ Німеччини та Посольства Німеччини в Києві рік за роком молоді спеціалісти відвідують Берлін для проходження там стажування в Німецькому Бундестазі, Федеральному міністерстві закордонних справ або в інших установах.

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ З НІМЕЧЧИНОЮ

2.1 Домінантні чинники та тенденції розвитку українсько-німецьких зовнішньоекономічних відносин

Німеччина є четвертою економікою світу – в 2019 році валовий внутрішній продукт (ВВП) склав 4,0 трлн дол. США, а зростання реального ВВП становило 1,4%, сповільнившись порівняно з 2,2% у 2018 та 2017 роках. Низький рівень безробіття та зростання реальних заробітних плат стимулюють зростання приватного споживання (+1,0% у 2019 році). Відповідно до

прогнозів, саме внутрішній попит буде головним рушієм економічного зростання у найближчі роки [9].

Німеччина є однією з найбільш індустріалізованих країн світу: у структурі валової доданої вартості промисловість та будівництво складають 31%, з яких 23% – переробна промисловість. Інші 69% у структурі валової доданої вартості займають послуги. Так, торгівля, транспорт, готелі та ресторани – 16%, професійна, технічна та наукова діяльність – 10,8%, операції з нерухомим майном – 10,7%.

Німецька економіка є відкритою: показник відкритості торгівлі (відношення суми експорту та імпорту до ВВП) протягом останніх п'яти років становив 85-89%, а рівень проникнення імпорту (відношення імпорту до ВВП) – 32-34%. За даними Федерального статистичного відомства ФРН (ФСВ), за весь період січень - листопад 2019 р позитивне сальдо торгового балансу ФРН склало 234,4 млрд. євро, що на 8,5 млрд. євро більше показників попереднього року. Тим самим Німеччині вдалося посісти перше місце в світі за цим показником, потіснивши з першого місця Китай.

За даними німецької статистики (Національного Банку Німеччини), загальний товарообіг Німеччини з зарубіжними країнами за 2019 р склав 2162,1 млрд. Євро (збільшившись на 0,9% в порівнянні з 2018 р), в тому числі експорт склав 1 207,5 млрд. євро (збільшившись на 1,2%), імпорт - 875,8 млрд. Євро (збільшившись на 0,6%). головними зовнішньоекономічними партнерами ФРН традиційно є: КНР, Франція, США, Голландія, Великобританія і Італія (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1 - Основні зовнішньоторговельні партнери ФРН в 2019 р., у млрд.. євро

Експорт		Імпорт	
Країна	Об'єм	Країна	Об'єм
Китай	76	Китай	94
Нідерланди	79	Нідерланди	83
Франція	101	Франція	66
США	107	США	58

Італія	61	Італія	52
Польща	55	Польща	46
Швейцарія	50	Швейцарія	44
Великобританія	86	Чехія	42
Австрія	60	Австрія	39
Бельгія	42	Бельгія	38

Джерело: складено автором за даними [10]

Однією з найважливіших у 2019 р. залишалася завдання стимулювати державні і приватні капіталовкладення, орієнтовані на підвищення конкурентоспроможності німецького господарсько-політичного та соціально-економічного простору. Основні напрямки на період 2019-2023 рр. сформулювала Експертна комісія «Зміцнення інвестиційної діяльності в Німеччині».

Протягом останніх трьох років (2017-2019 рр.) зовнішня торгівля Німеччини показувала непогану позитивну динаміку, скорочення товарообігу було зафіксовано лише один разів (в 2018 р.), торговий профіцит нарощувався безперервно і швидко (близько 10% в рік). Проаналізуємо динамку зовнішньоекономічної діяльності Німеччини за 2017-2019 рр. (таблиця 2.2).

Таблиця 2.2 - Динаміка зовнішньоекономічної діяльності Німеччини за 2017-2019 рр., %

Показник	2017	2018	2019
Експорт	4,1	5,2	2,5
Імпорт	4,0	5,5	3,4
Зовнішньоекономічне сальдо	0,3	0,2	-0,1

Джерело: складено автором за даними [45]

У 2017 р. Китай вперше інвестував в ФРН більше, ніж німецький бізнес у його економіку (в середньому ФРН інвестує в економіку партнера близько 2,1 млрд. євро в рік). Інвестиції з КНР в Європу зросли на 40%, досягнувши 180 млрд. євро. За даними PWC, кількість угод у першій половині 2019 р. досягло 30-ти з сумарним об'ємом 3,4 млрд. євро.

Найбільший інтерес інвесторів викликав сектор загального машинобудування (69 фірм), автомобілебудування (33), споживчих товарів

(16), енергетики та навколишнього середовища (14). Найбільш великі угоди відбулися в 2011 р. (операція «Lenovo Group» з «Medion AG» – 386 млн. євро), 2014 р. (купівля «Hilite International» за 473 млн. євро) і 2015 р. (покупка «Cardionovum» за 67,8 млн. євро). Проаналізуємо поточні прямі іноземні інвестиції в ФРН за 2017-2019 рр. (таблиця 2.3).

Таблиця 2.3 - Поточні прямі іноземні інвестиції в ФРН за 2017-2019 рр., млн. євро/країна інвестор

2017	2018	2019
22929/Нідерланди	14051/Нідерланди	23404/США
10278/Люксембург	10625/Великобританія	14954/Нідерланди
8216/Китай	9817/США	7546/Бельгія
3739/Великобританія	9380/Люксембург	7168/Люксембург
3179/Бельгія	8377/Швеція	5957/Великобританія
2914/Норвегія	5630/Китай	4280/Китай
2668/Польща	6201/Франція	3067/Франція

Джерело: складено автором за даними [41]

Важливою подією в області енергетики і екології стала купівля китайським державним холдингом «Beijing Enterprises» компанії з виробництва агрегатів для переробки відходів «EEE Energy» за 1,4 млрд. євро, і виробника систем фільтрації концерну «Bilfinger Water Technologies» та «Chengdu Techcent Environment» за 220 млн. євро.

У галузі загального машинобудування найдорожчою купівлею інвесторів з КНР стала компанія «Krauss Maffei», куплена держкорпорацією «ChemChina» за 925 млн. євро. На другому місці за дорожнечю варто придбання 19% акцій «Manz AG» групою «Shanghai Electric» за 93 млн. євро і 24% акцій (46,9 млн) концерну «OPS Ingersoll Funkenerosion GmbH» (покупець – «Greatoo Inc.») [41].

У межах Всесвітнього економічного форуму (World Economic Forum, WEF) щорічно оприлюднюється звіт, який містить два індекси: Індекс глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index, GCI) та Індекс конкурентоспроможності бізнесу (Business Competitiveness Index,

BCI). Основним для загальної оцінки конкурентоспроможності країни вважається перший, який публікується з 2004 р.

Кількість контрольних показників, за допомогою яких вимірюють індекс, – 113, які об'єднані в 12 «стовпів» економіки (табл. 2.4). Дві третини з них – це результати глобального опитування керівників компаній, одна третина – статистичні дані з загальнодоступних джерел.

Таблиця 2.4 - Індекс глобальної конкурентоспроможності Німеччини за 2017-2019 рр.

Місце в рейтингу			Місце за підіндексом ІГК								
2016/ 2017	2017/ 2018	2018/ 2019	Базові умови			Посильовачі ефективності			Фактори ініціативності		
			2016/ 2017	2017/ 2018	2018/ 2019	2016/ 2017	2017/ 2018	2018/ 2019	2016/ 2017	2017/ 2018	2018/ 2019
5	4	5	11	8	10	9	10	7	4	3	3

Джерело: складено автором за даними [10]

Індекс конкурентоспроможності вимірюється в балах від 1 (найгірший показник) до 7 (найкращий показник). Розглянемо рейтинг індексу глобальної конкурентоспроможності України та Німеччини за 2008-2019 рр. (рис. 2.1).

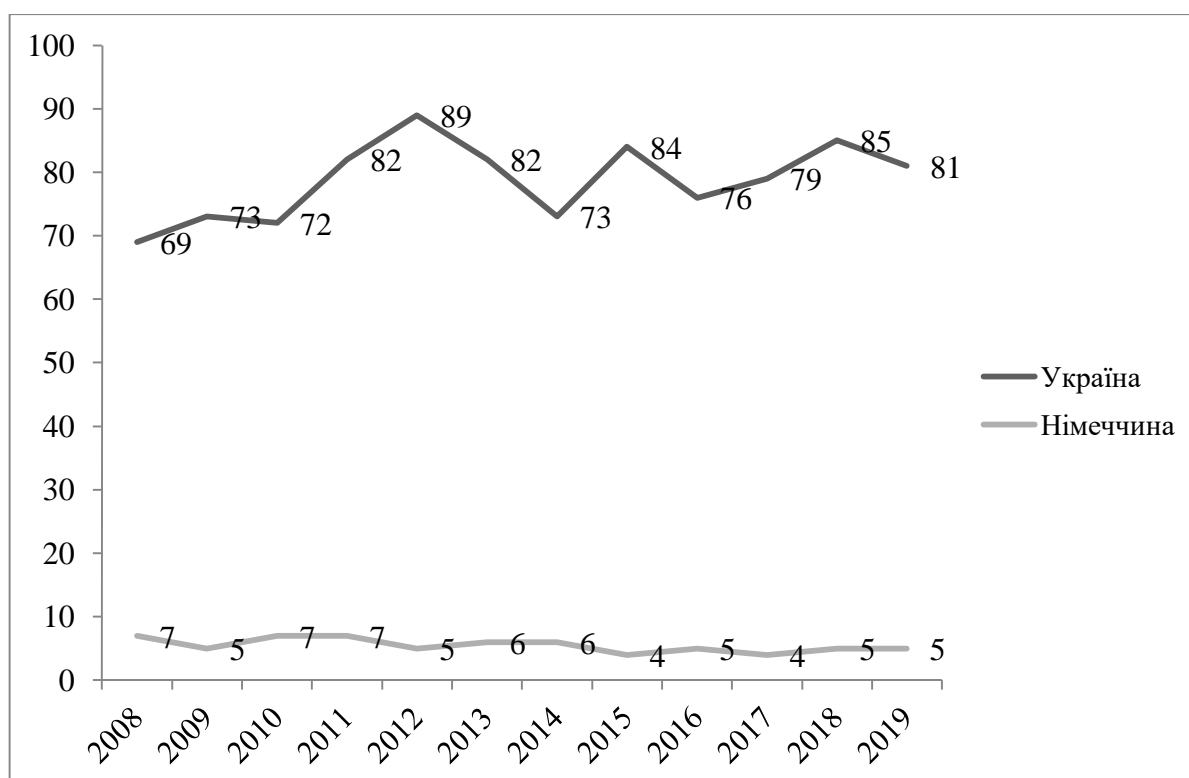

Рисунок 2.1 - Рейтинг індексу глобальної конкурентоспроможності України та Німеччини за 2008-2019 рр.

Джерело: складено автором на основі [45]

Згідно з даними дослідження, Україна погіршила свої позиції у 4 з 12 основних показників. Найбільше втрачено (мінус 13 пунктів) за складовою «Ефективність ринку праці». Тенденція до погіршення цього показника спостерігалася і в минулорічних дослідженнях, при чому в торішньому ми погіршили за ним свої позиції на 17 пунктів.

У 2019 році ВВП України склало 131 млрд дол. Економіка поступово відновлюється після кризи 2014-2015 років, спричиненої анексією Криму, військовим конфліктом на сході України та значними торговельними обмеженнями для українських товарів на ринку Російської Федерації. У 2018 році економічне зростання в Україні прискорилось до 3,3% до попереднього року, головним рушієм чого став високий врожай зернових та, відповідно, зростання доданої вартості в сільському господарстві на 7,8% до попереднього року.

За видами економічної діяльності найбільший вклад у ВВП робить торгівля (13,2% від валової доданої вартості у 2019 році). Промисловість (добувна та переробна) та будівництво складають разом 23,4%. Значну роль в економіці відіграє сільське господарство – 12,0% валової доданої вартості.

Україна не входить до списку головних торговельних партнерів Німеччини. В 2019 році вона займала 42 місце серед країн світу за обсягом імпорту з Німеччини та 45 місце за обсягом експорту до Німеччини.

З іншого боку, ФРН займає одне з основних місць в українській зовнішній торгівлі. За результатами 2019 року Німеччина посіла 1 місце серед торговельних партнерів України серед країн Європи з питомою вагою 17,31% від загального товарообігу (таблиця 2.5).

Таблиця 2.5 – Аналіз показників двосторонньої торгівлі товарами та послугами між Україною та Німеччиною за 2017-2019 рр., млн. дол. США

Показник	2017	2018	2019	2019/2017	
				Абсолютне, млн. дол. США	Відносне, %
Товарообіг	7199,2	9185,9	9413,2	2214	30,8
Експорт	1754,2	2799,6	2967,7	1213,5	69,2
Імпорт	5445,0	6386,4	6445,5	1000,5	18,4
Сальдо	-3690,8	-3586,8	-3477,8	213	5,8

Джерело: складено автором на основі [44]

За даними таблиці 2.5 зазначимо, що у 2019 році обсяг торгівлі товарами та послугами між Україною та ФРН зріс на 30,8% порівняно з 2017 р. і склав близько 9,4 млрд.дол.США. При цьому обсяги українського експорту зросли на 69,2% до майже 3,0 млрд.дол.США, тоді як обсяги імпорту з ФРН зросли на 18,4%, сягнувши 6,4 млрд.дол.США.

Зазначимо, що частка обсягу товарообігу з Німеччиною у зовнішній торгівлі України за 2019 р. склала 8,28% від загального товарообігу України, в 2017 році – 8,62%. Водночас у торговельних відносинах спостерігається

суттєвий дисбаланс між обсягами експортних й імпорتنих поставок. Протягом 2017-2019 рр. експорт українських товарів і послуг до Німеччини перебував у межах 1754,2-2967,7 млн. дол. США, тоді як відповідно обсяги імпорту сягали у 2019 р. – 6445,5 млн дол. США (рис. 2.2).

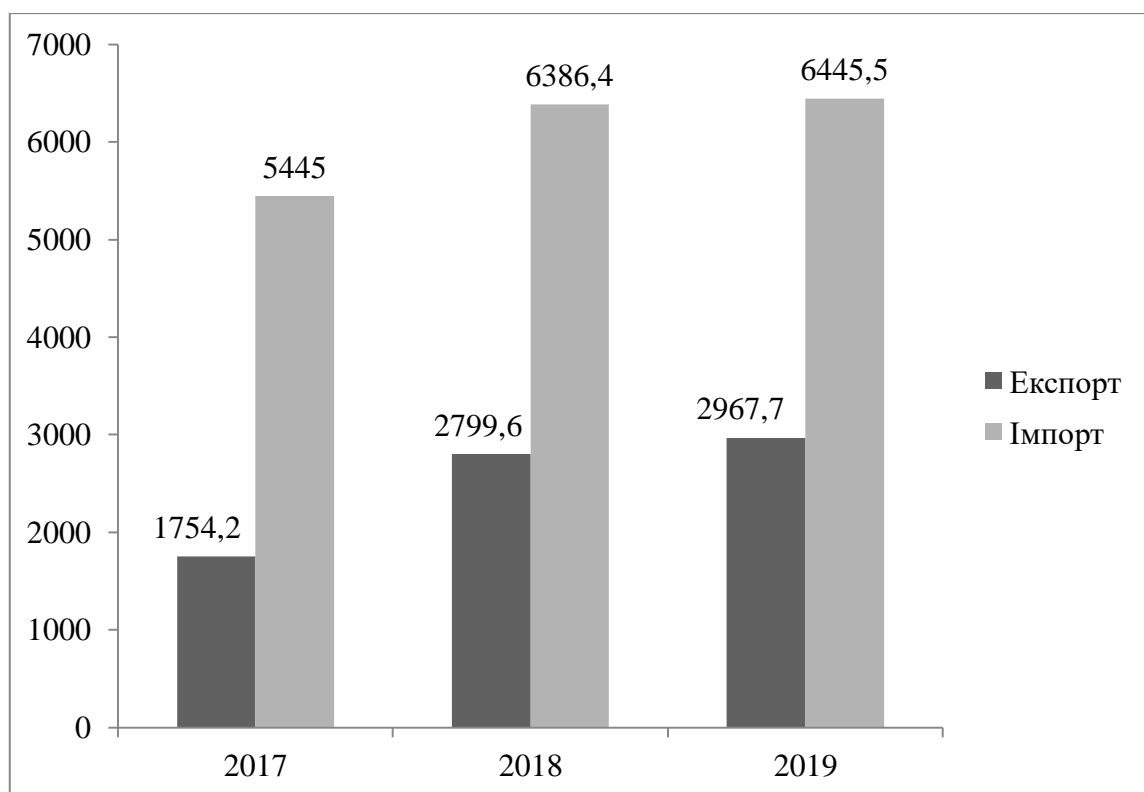

Рисунок 2.2 – Динаміка обсягів зовнішньої торгівлі між Україною та Німеччиною за 2017-2019 рр., млн. дол. США

Джерело: складено автором на основі [44]

За даними рис. 2.2 зазначимо, що відновлення позитивної динаміки стало можливим завдяки випереджальним темпам розвитку імпорту, який протягом року у порівнянні квартал до попереднього кварталу мав наступну динаміку: $-10,9\%$, $-0,5\%$, $+24,0\%$, $+11,5\%$. Це свідчить про відновлення купівельної спроможності вітчизняного ринку, водночас побічним негативним наслідком мало зростання від’ємного балансу торгівлі не на користь України. Торгівля з Німеччиною залишається стратегічно важливим напрямом для України. Відповідно до «Експортної стратегії України на 2017-2021 роки»

Німеччина посідає 1-ше місце у ТОП-20 переліку перспективних ринків для експорту української продукції. Окрім того, в десятку провідних партнерів України за 2019 рік увійшли КНР, Польща, Білорусь, Італія, Туреччина, США, Індія, Угорщина.

Найбільшими товарними групами українського експорту в Німеччину, а саме на рівні двох знаків гармонізованої системи кодування товарів – HS2, є Електричні машини (18,7% або 23,4%), Насіння і плоди олійних рослин (15,6% або 13,0%), Руди, шлаки і зола (7,4% або 6,8%), Метали (4,2% або 8%), Зернові культури (6,7% або 5,1%), Одяг (6,6% або 4,6%) та Деревина і вироби з деревини (5,5% або 5,0%) (рис. 2.3).

Рисунок 2.3 - Товарна структура експорту України в Німеччину за 2019 р., %
Джерело: складено автором на основі [44]

Топ-15 видів продукції, що найбільше експортувалися у 2019 р. до Німеччини на більш дисагрегованому рівні, на рівні HS6, включають комплекти проводів для свічок запалювання, насіння свиріпи або ріпаку, руди

та концентрати залізни, кукурудза, вимикачі та перемикачі електричні, труби і профілі, продукція легкої промисловості (чоловічі штани, комбінезони) (таблиця 2.6).

Таблиця 2.6 - Топ 15 груп українських товарів HS6 з найбільшим експортом до Німеччини за 2019 рік

Товар	Вартість експорту, млн. дол.
Комплекти проводів для свічок запалювання та комплекти проводів інших типів	313,5
Насіння свиріпи або ріпаку з низьким вмістом ерукової кислоти	308,1
Руди та концентрати залізни, агломеровані (не включаючи випалений пірит)	157,5
Кукурудза, крім насіння	141,5
Вимикачі та перемикачі електричні, для напруги	45,4
Труби з нержавіючої сталі, холоднокатані або холодотягнуті	42,6
Пігменти та препарати, із вмістом діоксиду титану не менше 80% в сухій речовині	33,3
Чоловічі штани, комбінезони, шорти з бавовни	32,3
Прутки та бруски з нержавіючої сталі оброблені в холодному стані	29,6
Лісоматеріали розпиляні вздовж хвойни порід	29,2
Дерев'яні меблі крім як для офісу, кухні, спальні	26,6
Мед натуральний	25,2
Підшипники роликові конічні	24,9
Соєві боби, крім насіння	23,5
Інші готові текстильні вироби, набори, крім ганчірок, включаючи ті, що використовуються під час хірургічних операцій	22,8

Джерело: складено автором за даними [42]

Сума експорту по топ15 групах становить 1,3 млрд дол., або 57% загального експорту товарів, що свідчить про високу концентрацію експорту.

Найбільшими товарними групами українського імпорту з Німеччини є Реактори ядерні, котли, машини (17,0% або 21,7%), Палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки (16,3% або 1,9%), Засоби наземного транспорту крім залізничного (11,8% або 13,5%), Електричні машини (8,5% або 9%), Фармацевтична продукція (6,2% або 6%), Пластмаси, полімерні матеріали (5,9% або 5,8%) та різні хімічні продукти (4,2% або 6,3%) (рис. 2.4). Порівняно

руди, шлаків і золи. У сільському господарстві – на 251% зріс експорт насіння олійних рослин, на 157% – експорт зерна.

Таким чином, Німеччина є одним із найважливіших партнерів України. В останні роки результати зовнішньоекономічної співпраці показують позитивну тенденцію. Порівняно з 2018 роком товарообіг зріс на 2,5%, що свідчить про поживлення експорту (+6%) та імпорту (+0,9%) між Україною та ФРН. Хоча загальне сальдо зовнішньо-торгівельного обороту залишається від’ємним (-3477,8 млн дол. США), Німеччина залишається однією з найважливіших та передових країн в експорті та імпорті нашої країни. Проте, варто відзначити, що негативна внутрішньополітична ситуація в Україні дещо стримувала українсько-німецьке співробітництво (і взагалі зовнішньоекономічну діяльність країни). Хоча Німеччина відстоює інтереси України та активно діє у напрямі врегулювання конфліктної ситуації. Для подальшого розвитку цих відносин уряд України має забезпечити ефективну відкриту економічну політику, перехід до європейських стандартів та подолання внутрішніх кризових явищ у країні.

Ключові статті українського експорту в Німеччину включають електричні машини, продукцію аграрного виробництва, метали, руди і шлаки, одяг та трикотаж, деревину й вироби з неї.

Якщо дивитись більш детально (на рівні 6 знаків товарних кодів), топ-товари українського експорту до Німеччини у 2019 році – комплекти проводів для свічок запалювання, насіння свиріпи або ріпаку, руди та концентрати залізні, кукурудза, вимикачі та перемикачі електричні, труби і профілі, чоловічі штани та комбінезони, мед. Разом з тим, імпортовані проміжні товари та сировина роблять найбільший внесок до німецького експорту: автомобілів, причепів та напівпричепів; машин та устаткування; хімікатів та хімічних продуктів, коксу та нафтопродуктів; основних металів. Тобто українські експортери, що постачають продукцію для цих секторів, мають значний потенціал для нарощення інтеграції у німецькі, а відтак – європейські та світові виробничі ланцюги.

2.2 Аналіз інвестиційної привабливості України для Німеччини

Сучасні механізми розвитку економічних систем, на які впливає ринок трансформації диктують необхідність реформування існуючих підходів до забезпечення фінансових ресурсів держави. Нестабільна економічна та політична ситуація в Україні, посилення негативних наслідків світової фінансової кризи потребує більш тісного розвитку та уваги керівництва країни процесам стабілізації економічного зростання.

Без регулярних вливань капіталу в економіку будь-якої країни, її функціонування неможливо. Примноження національного багатства є складним процесом, який залежить від сукупності невід'ємних один від одного факторів. Для того щоб вкладення грошових активів в галузі народного господарства здійснилося, необхідно, щоб цей процес був кимось ініційований. В якості інвесторів можуть виступати приватні особи, підприємства, фінансові посередники та держава [48, с. 392].

На сьогоднішній день в Україні система державної підтримки інвестиційної діяльності потребує значних змін та доповнень, що негативно впливає на інвестиційну активність суб'єктів господарювання.

На сьогоднішній день в Україні інвестиційна активність внутрішніх та зовнішніх інвесторів значною мірою стримується за рахунок несприятливого інвестиційного клімату, який є наслідком цілого ряду факторів. Суб'єкти інвестиційного процесу, перш ніж реалізувати інвестицію, оцінюють всі можливі ризики операції і її доцільність. Якщо інвестор бажає вкласти гроші в розвиток певного підприємства або проекту, він аналізує всю сукупність економічних, гуманітарних, політичних, демографічних, юридичних, екологічних та геополітичних чинників, які характеризують конкретну країну або її окремий регіон.

Якщо глянути на світовий ринок, то там попит на вільні інвестиційні ресурси значно перевищує пропозицію, тому держави прагнуть створювати

максимально сприятливі умови для залучення внутрішніх і зовнішніх інвестицій [52].

Україна хоч і повільно, але впевнено піднімається у щорічному рейтингу «Ease of Doing Business»: на сьогодні Україна піднялась на 7 сходинок у легкості ведення бізнесу і посіла 64 місце з 190 країн, однак, українське право, що регулює діяльність суб'єктів економічної діяльності, залишається дуже негнучким. Перш ніж почати реалізацію будь-яких інвестиційних планів в Україні, варто знайти відповіді на низку питань юридичного характеру.

Основними причинами зниження активності інвестиційної діяльності в Україні є: несприятливий інвестиційний клімат; недосконала законодавча база; неналежна підготовка інвестиційних проектів та програм та їх недовірливість; нерозвиненість інвестиційних інструментів та інвестиційного ринку. Отож, важливим джерелом коштів для розвитку національної економіки є іноземні інвестиції. На рис. 2.5 представлено обсяг іноземних інвестицій в динаміці з 2017–2019 роки.

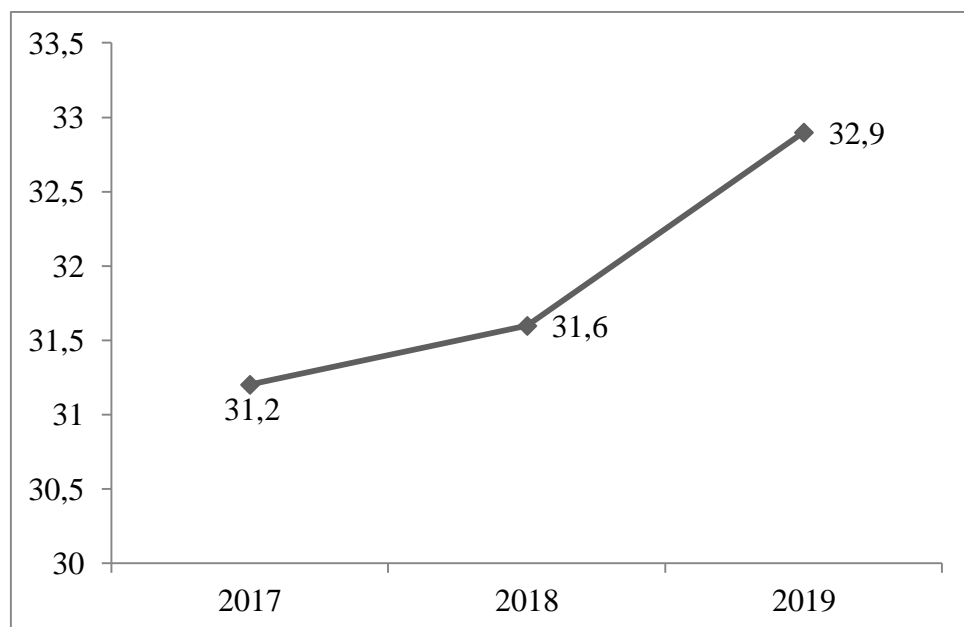

Рисунок 2.5 - Обсяг прямих інвестицій в економіці України впродовж 2017–2019 рр., млрд. дол. США

Джерело: складено автором на основі [44]

З рис. 2.5 видно досить значні коливання обсягів іноземних інвестицій. За досліджуванні десять років найбільшими вони були на початку 2014 року, і у 2015 році відбулося різке зменшення обсягів. Враховуючи те, що на території України почалися військові дії, нестабільна політична ситуація змінилися в негативну сторону тенденція прямих іноземних інвестицій. Проте у 2019 році ми бачимо незначне, але зростання обсягів інвестицій.

Щоб оцінити обсяги іноземних інвестицій в Україні в порівнянні з іншими країнами світу розглянемо рис. 2.6.

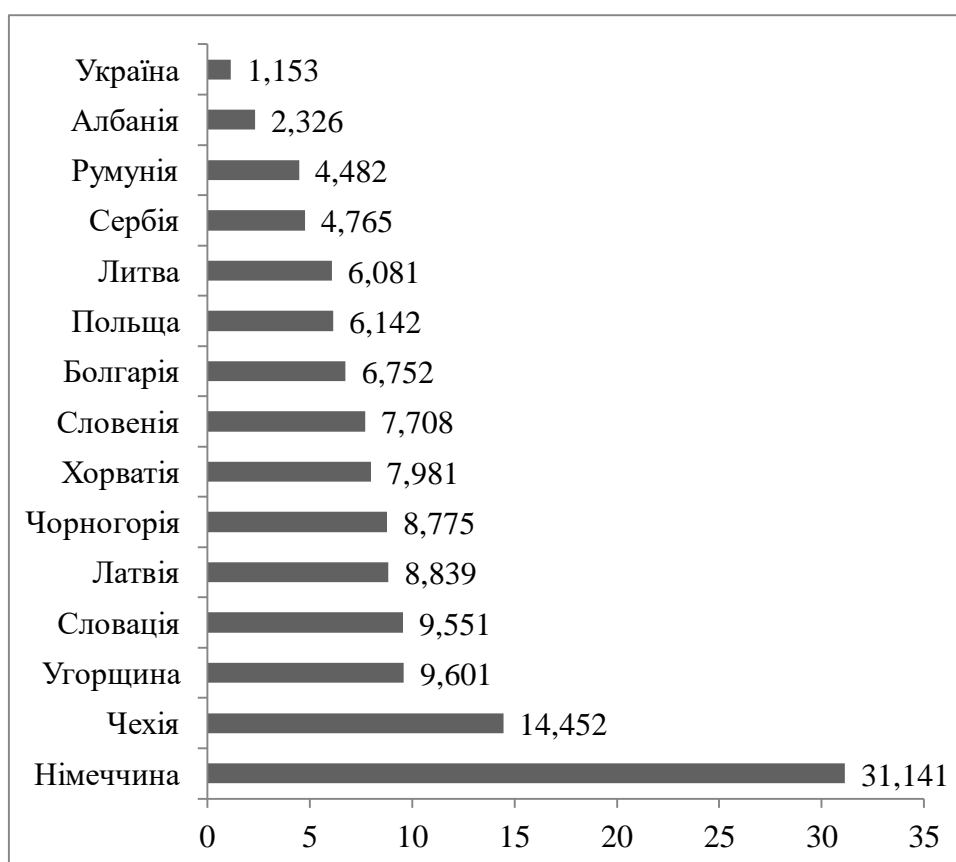

Рисунок 2.6 – Обсяг прямих іноземних інвестицій на душу населення станом на 2019 рік у дол. США

Джерело: складено автором на основі [45]

За рисунку 2.6 бачимо, що обсяг прямих іноземних інвестицій на душу населення серед представлених країн в Україні найнижчий. Це говорить про те, що хоча динаміка залучення іноземних інвестицій в національну економіку

є позитивною, проте на фоні інших держав, вона зростає дуже малими темпами.

Акумулюючи іноземний капітал та забезпечуючи доступ до сучасних технологій і менеджменту, регіональна політика залучення інвестицій націлена на вирішення соціальних програм, що є в регіоні, та є чинником забезпечення сталого економічного зростання.

Нами згруповано області України за географічним розміщенням так, що до західних областей зараховано Закарпатську, Львівську, Івано-Франківську, Чернівецьку, Тернопільську, Рівненську, Хмельницьку та Волинську області; до Східних областей – Харківську, Луганську, Донецьку області; до Південних областей – Одеську, Херсонську, Миколаївську, Запорізьку та Дніпропетровську області; до Північних областей – Житомирську, Київську, Сумську, Чернігівську області; і до Центральних областей – Вінницьку, Черкаську, Кіровоградську, Полтавську області.

Також досить непогано розвиваються західні області України. Тут найбільше здійснюють іноземних інвестицій у Львівську область. Високий рівень інвестування призводить до активізації діяльності суб'єктів господарювання у сфері інновацій. Так, за результатами дослідження науковців Г.І. Рзаєва та В.О. Вакулова [55, с. 137-143] Львівська область є найбільш інноваційно активною у промисловості у західній Україні. Також автори зазначають, що інвестиційний та інноваційний розвиток стимулює зростання конкурентоспроможності регіонів, міст, підприємств та організацій у сфері успішного здійснення інноваційних та інвестиційних проектів. Незважаючи на це, слід корегувати та оновлювати інноваційно-інвестиційну стратегію розвитку із врахуванням змінних чинників зовнішнього та внутрішнього середовища, ресурсних факторів, потреб замовників/споживачів інновацій (інвестицій).

Варто зазначити, що українське економічне середовище одночасно і приваблює і відштовхує. Хоча Україна й займає стратегічне географічне положення, має багаті природні ресурси та робочу силу з високим рівнем

освіти, що робить її привабливим інвестиційним середовищем, вона ще не досягла свого очікуваного потенціалу через те, що не змогла звести до мінімуму втручання держави у дію ринків, усунути адміністративні перепони, що заважають веденню бізнесу, виконати намічені показники приватизації та стати привабливою для іноземних та внутрішніх інвесторів.

Потенційно Україна може бути однією з провідних країн Європи вкладання прямих та портфельних іноземних інвестицій. Цьому сприяє її великий внутрішній ринок, значний промисловий і сільськогосподарський потенціал, а також вигідність геополітичного розташування України на перехресті торговельних шляхів Європи та Азії.

В умовах структурної перебудови економіки Україна потребує у великих іноземних інвестиціях, що на даний момент є гострою проблемою. У більшості країн (США, Німеччина, Франція, Великобританія) саме іноземний капітал був каталізатором інвестиційної діяльності, який відігравав активну роль у розвитку та перебудові економіки. В останні роки така тенденція особливо характерна для економіки нових індустріальних країн Південно-Східної Азії. В обсязі промислового виробництва Бразилії частка спільних та іноземних підприємств у машинобудуванні, металургії, хімії та нафтохімії становить понад 30% [7, с. 55-76].

Україні слід використовувати досвід таких країн. Для залучення інвестиції на взаємовигідних умовах з метою вирішення проблем структурної трансформації, розвитку імпортозаміщення галузі та послідовне розширення експортного потенціалу держави.

Таким чином, узагальнюючи вище сказану інформацію та для більш яскравого бачення як позитивних, так і негативних сторін інвестиційного клімату України, ми провели SWOT-аналіз, табл. 2.7. Для того нами були оцінені сильні і слабкі сторони, можливості та загрози згідно спеціально розроблених шкал [51, с. 114-122].

Таблиця 2.7 - SWOT-аналіз інвестиційного клімату України

Сильні сторони (S)		Слабкі сторони (W)	
Географічне розташування;	S ₁	Ефективність та результативність діяльності державних інституцій;	W ₁
Наділеність країни різноманітними природними ресурсами;	S ₂	Неспроможність досягати домовленості з МВФ;	W ₂
Кваліфікована робоча сила;	S ₃		
Розмір ринку;	S ₄	Відсутність зусиль зосереджених на розмежування політики та бізнес-інтересів;	W ₃
Можливості (O)		Загрози (T)	
Економічний розвиток;	O ₁	Масова корупція;	T ₁
Покращення добробуту населення;	O ₂	Недовіра до судової системи;	T ₂
Зростання рівня заробітної плати;	O ₃	Нестабільна валюта;	T ₃
Технологічне переоснащення, зростання рівня інновацій, збільшення конкурентоспроможності	O ₄	Військовий конфлікт з Росією;	T ₄
		Обтяжливе та мінливе законодавство	W ₅

Джерело: складено автором на основі [51, с. 114-122]

Далі визначали сумарні значення інтегральних оцінок по вертикалі (по стовпцям) та по горизонталі (по рядкам) SWOT-матриці [12, с. 119]. Провівши SWOT-аналіз інвестиційного клімату України, ми вияснили, що потрібно працювати у напрямку покриття сильними сторонами слабких сторін та намагатися їх ліквідувати.

Інвестори приходять у ту країну, де є привабливе середовище для розвитку бізнесу, де є всім зрозумілі і прозорі закони, спрямовані на підтримку бізнесу, де є інфраструктура для розвитку бізнесу. Що середовище розвиненіше, то привабливіше воно для прямих іноземних інвестицій. Зрозумілість, передбачуваність та впевненість у завтрашньому дні – ось що насамперед має дати країна інвесторові.

На основі значень інтегральних оцінок визначимо стратегічні орієнтири. В умовах розвитку ринкової економіки одним із загальносвітових показників стабільного розвитку держави та її потенційних можливостей є рівень відкритості економіки та її інвестиційна

привабливість. Це сукупність факторів, в яких функціонує національна економіка, які здатні зацікавити або ж відштовхнути потенційних інвесторів. Тому інвестиційна привабливість є головною умовою формування благополучного клімату держави.

Результати розрахунку інтегральних оцінок наведено в табл. 2.8.

Таблиця 2.8 - Інтегральні оцінки інвестиційного клімату України

		Можливості (O)				Загрози (T)						
		O ₁	O ₂	O ₃	O ₄	T ₁	T ₂	T ₃	T ₄	T ₅		
Значимість (k _j)		5	5	4	5	5	5	4	4	5	187,75	
Імовірність (p _j)		0,95	0,95	0,75	0,95	0,95	0,75	0,75	0,75	0,95		
Сильні сторони (S)	Значимість (a _{si})	SO				ST					630,25	
	S ₁	5	23	23,75	15	23	23	18	15	15		24
	S ₂	5	23	23,75	15	23	23	18	15	15		23
	S ₃	5	23	23,75	15	23	12	8	15	15		15
	S ₄	4	19	12	12	12	12	8	12	12		15
Слабкі сторони (W)	Значимість (a _{wi})	WO				WT					442,5	
	W ₁	4	19	19	12	19	19	15	12	12		19
	W ₂	4	19	12	12	12	12	8	12	12		15
	W ₃	5	23	23	15	23	23	18	15	15		23
-24,75		524				548,75						

Джерело: складено автором на основі [51; 43]

На сьогоднішній день існує багато перешкод для інвестицій потенційних інвесторів. Проте, як свідчать результати опитування, впродовж останнього року відбулася низка позитивних зрушень, помітних для бізнесу. Так, топ-менеджери членських компаній Європейської Бізнес Асоціації відмічають лібералізацію валютного законодавства, відносну стабільність національної валюти та рівня інфляції, реалізацію ефективних методів протидії рейдерству, пожвавлення економіки та розвиток електронних сервісів, постійний діалог влади з бізнесом.

Заходи щодо підвищення позицій України у Рейтингу “Doing Business” здійснюються в рамках виконання плану дій щодо підвищення позиції України в рейтингу Світового банку “Ведення бізнесу” (“Doing Business”), затвердженого розпорядженням Уряду від 04.12.2019 № 1413.

Підвищення позиції України в цьому Рейтингу є одним з ключових завдань для Уряду, визначених Указом Президента України від 08.11.2019 № 837 “Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави”.

Динаміку позицій України у рейтингу “Doing Business” за 2017-2020 роки представлено на рис. 2.7.

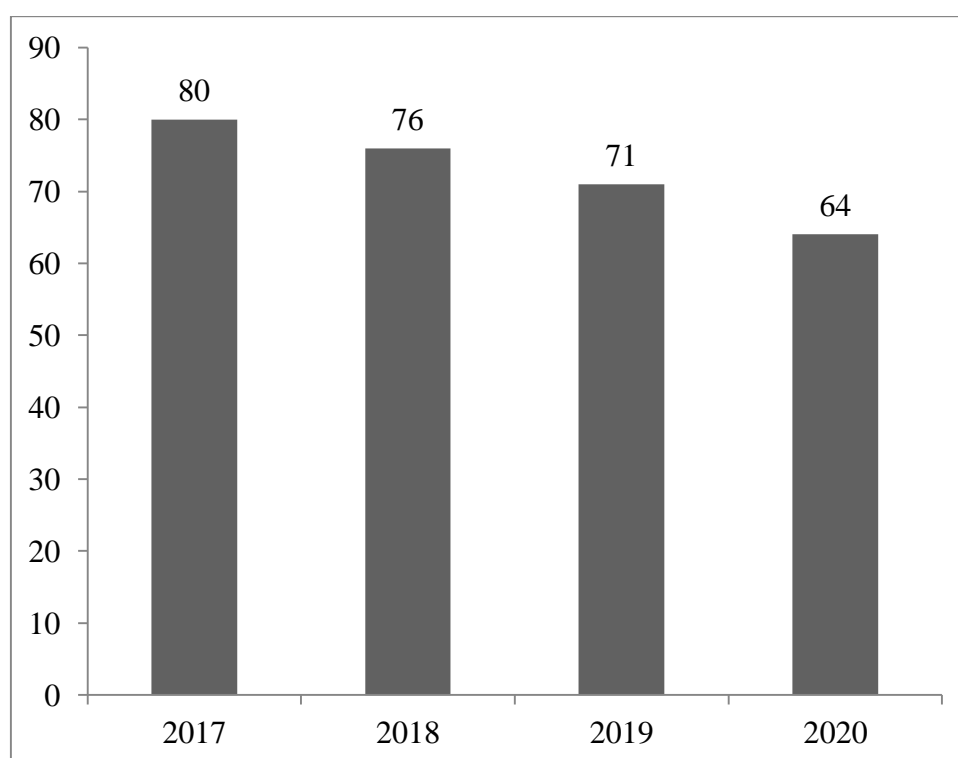

Рисунок 2.7 – Україна в рейтингу «Doing Business» за 2017-2020 роки

Джерело: складено автором на основі [43]

Як видно з рис. 2.7, позиція України різними темпами, але незмінно зростає. При цьому якщо до 2017 року Україна мала значне зростання (на 13-25 позицій) але темпи знижувалися, то починаючи з 2017 року намітилася тенденція поступового збільшення кількості сходинок, які Україна долає щороку.

Загальне місце України у цьому Рейтингу та показники за десятьма напрямками наведено у таблиці 2.9.

Таблиця 2.9 - Загальне місце України у Рейтингу «Doing Business» за основними компонентами легкості ведення бізнесу за 2017-2020 рр.

Ключові показники	2017	2019	2019	2020	2020/2019
Рейтинг легкості ведення бізнесу	80	76	71	64	+7
За позниками					
Реєстрація підприємств	20	52	56	61	-5
Забезпечення виконання контрактів	82	81	57	63	-6
Кредитування	20	29	32	37	-5
Захист міноритарних інвесторів	35	20	72	45	+27
Врегулювання питання щодо неплатоспроможності	149	150	145	146	-1
Підключення до електромереж	130	128	135	128	+7
Отримання дозволів на будівництво	140	35	30	20	+10
Реєстрація власності	64	63	63	61	+2
Міжнародна торгівля	119	115	78	74	+4
Оподаткування	84	43	54	65	-11

Джерело: складено автором на основі [43]

При підвищенні загального рейтингу на 7 позицій, Україна продемонструвала зростання за п'ятьма індикаторами:

- «захист інвесторів» + 27 позицій (з 72 на 45). Посилено захист міноритарних інвесторів, шляхом запровадження вимоги більш докладного розкриття інформації про операції з зацікавленими сторонами;

- «отримання дозволів на будівництво» + 10 (з 30 на 20). Спрощено процес отримання дозволів на будівництво, за рахунок усунення вимоги щодо найму зовнішнього спостерігача і запровадження системи онлайн-повідомлень. Також здешевлено отримання дозволу на будівництво завдяки зменшенню внеску до Київської міської ради;

- «підключення до електромереж» + 7 (з 135 на 128). Спрощено процес отримання електроенергії за рахунок оптимізації випуску технічних умов і запровадження системи географічної інформації. Також підвищено надійність енергопостачання, шляхом запровадження механізму компенсації за відключення;

- «міжнародна торгівля» + 4 (з 78 на 74). Скорочено час на імпорт завдяки спрощенню вимог сертифікації відповідності для автозапчастин;

- «реєстрація власності» + 2 (з 63 на 61). Спрощено реєстрацію власності за рахунок підвищення прозорості системи управління земельними ресурсами [43].

За п'ятьма іншими напрямками, на жаль, було проведено недостатньо реформ, тому відбулося зниження позицій України:

- «оподаткування» -11 місць (з 54 на 65);

- «забезпечення виконання контрактів» -6 місць (з 57 на 63);

- «реєстрація підприємств» -5 місць (з 56 на 61);

- «отримання кредитів» -5 місць (з 32 на 37);

- «врегулювання питання щодо неплатоспроможності» -1 місце (з 145 на 146) [43].

Україна здійснює багато реформ для покращення бізнес-клімату, але на її загальну позицію в Рейтингу впливають й істотні позитивні зміни в інших країнах, адже багато з них у своїх внутрішніх регулюваннях орієнтуються на рейтинг “Doing Business”. Так, за статистикою Світового банку в межах Рейтингу було впроваджено понад 3800 реформ. На сьогодні Україна залишається на провідних місцях у світі за темпами зростання показників у рейтингу. Проте цьогорічні +7 пунктів – це недостатньо для потенціалу України, яка у найближчі рік-два могла б увійти у ТОП-30 рейтингу. Для цього потрібно зосередити зусилля на прийнятті відповідних рішень. Разом з цим, за показником врегулювання питання щодо неплатоспроможності Україна посідає 146 місце, підключення до електромереж, не дивлячись на поліпшення, залишається на низькому 128 місці.

2.3 Оцінка українсько-німецького інвестиційного співробітництва

Сьогодні Німеччину вважають економічною наддержавою, зважаючи на темпи та науковий прогрес, з яким країна розвивається. Більшість економістів та експертів зазначають, що наші двосторонні відносини з цією високорозвиненою країною не реалізовані повною мірою, оскільки Україна не залучена до основних найперспективніших проектів, які сьогодні фінансує Німеччина. Насамперед це пов'язано з низькими фінансовими та економічними можливостями нашої держави. Проте що стосується міжнародного науковотехнічного співробітництва, то Китай проявляє зацікавленість до нашої країни [42].

Зважаючи на те, що Німеччина сьогодні посідає одну з провідних позицій у світі та є однією з найрозвинутіших технологічно країн, а також націлений на те, щоб зайняти місце світового лідера, виникає об'єктивна необхідність враховувати економічну та інноваційну політику та діяльність цієї країни. Водночас Україна тільки останнім часом почала активно приділяти увагу співробітництву з Німеччиною, зокрема науково-технічному. У результаті активізації партнерства обсяги експорту України до Німеччини дещо зросли, хоча експорт із Німеччини до України перевищує більш ніж у 2 рази, що змушує більшість економістів замислитися, чи є для України таке співробітництво рівною мірою вигідним, як для Німеччини, та які перспективи подальшої роботи у цьому напрямі для піднесення економіки України.

Науково-технологічне співробітництво між Україною і Німеччиною здійснюється на основі Спільної Заяви Державного комітету України з питань науки і технологій та Федерального міністерства наукових досліджень і технологій Німеччини про науково-технічні відносини від 10 червня 1993 року, яка має статус міжвідомчої угоди. У рамках цієї Заяви на першому спільному засіданні, яке відбулось в 1997 році в Бонні, була створена

українсько-німецька Робоча група з науково-технологічного співробітництва, засідання якої відбуваються раз на 2 роки по чергову в Україні та Німеччині.

Починаючи з 1997 року відбулось дванадцять засідань Робочої групи, під час яких обговорювались питання розвитку як двосторонньої співпраці, так і участі у європейських та міжнародних програмах у сфері науки та технологій.

За цей період за підтримки української та німецької сторін успішно реалізовано та спільно профінансовано понад 180 українсько-німецьких науково-дослідних проєктів, організовано та проведено десятки конференцій, семінарів, форумів.

Німеччина впродовж багатьох років є надійним і стратегічним партнером України у сфері науки, технологій та інновацій, про що свідчить проведення вищезазначених заходів та реалізація низки двосторонніх науково-дослідних проєктів [46, с. 159].

Дуже важливим для України стало те, що Німеччина ла продемонструвала підтримку територіальної цілісності України під час військових дій на Сході країни та анексії Криму Російською Федерацією. Це сприяло посиленню співробітництва між Україною та Німеччиною.

Економічна співпраця країн з різною динамікою економічного зростання в галузі інвестицій є комплексним складним явищем, яке можна розглядати як систему відносин у різних сферах діяльності, з одного боку, і в різних аспектах – з іншого. Для регулювання таких відносин необхідно їх розглядати як систему, що структурується наступним чином: спеціалізація країн у міжнародному розподілі праці; конкурентоспроможність економік та їх порівняльні переваги у зовнішній торгівлі; етапи розвитку зовнішньоекономічних відносин; особливості інвестиційного співробітництва і напрями науково-технічного співробітництва. Такий підхід досить залишається актуальним [20].

Економічні відносини між Україною та Німеччиною розвиваються у рамках інтеграції нашої держави до системи міжнародної кооперації та розподілу праці. І у зв'язку з цим економічні зв'язки України з країнами розвинутої ринкової

економіки мають свої особливості. Це, перш за все, низька конкурентоздатність українських товарів на їх ринках, технологічне відставання від розвинутих економічних систем внаслідок обмеженості інвестицій та інновацій, посилення структурно-галузевої, інституційної та соціально-культурної несумісності. Україна поки що не зайняла належного місця в міжнародному русі капіталів, який стає характерною ознакою сучасних міжнародних інтеграційних процесів і матеріальною основою економічного зростання. Товари та виробництва фірм Німеччини, що представлені в Україні свідчать про те, що промисловий капітал ФРН має зацікавленість інвестувати в підприємства на території України, щоб бути ближче до ринків збуту товарів. Німеччина також попереду за кількістю створених на території України спільних підприємств. За обсягом товарообігу та компліментарністю структури ФРН традиційно є найбільшим західним партнером України [20].

У відносинах інвестування економіки України країни ЄС починаючи з початку 90-х років займають вичікувальну позицію. Україна в цілому є привабливою для інвестицій країною, що визначається наявністю досить розвинутої інфраструктури, науково-технічної бази, кваліфікованих кадрів, великого внутрішнього ринку і невеликою відстанню до потенційних ринків збуту для товарів європейських виробників. Останнє особливо стосується тих підприємств, які пов'язані з відповідними галузями в Україні давніми усталеними зв'язками та укладеними контрактами. За останні десять років зменшення темпів розвитку інвестиційних відносин спричинила світова фінансово-економічна криза 2008-2009 років. Негативний вплив залученню ПШ в регіони України здійснило зниження інвестиційної привабливості регіонів Сходу України через бойові дії.

На сьогодні зберігається ситуація, коли Україна в структурі економічних зв'язків з ФРН має спеціалізацію на виробництві сировини та продукції обробної промисловості, тобто трудомісткої продукції, що пов'язано з відмінностями в рівні заробітної плати. Ці процеси негативно впливають на рівень зайнятості на німецькому ринку та одночасно є стимулом для перебудови виробництв відповідно до нових умов [17, с. 152]. У свою чергу в

Україні існує потреба в закордонних інвестиціях в технічну і технологічну модернізацію виробництва та ринкової та соціальної інфраструктури. Необхідний для цього імпорт сучасних технологій, машин, устаткування, нових методів управління, менеджменту і маркетингу входить у суперечність з цілями інвестування ФРН [18, с. 16]. Для ФРН також має велике значення ресурсний потенціал України та поки що не розвинений ринок земельних відносин. Практично вся територія України має локально розміщені природні ресурси певного виду. Україна в цілому має середню забезпеченість підземними ресурсами та є привабливою для співпраці з нею розвинутих країн, що мають високі показники розвитку промисловості. З цього можна зробити висновок про наявний досить великий потенціал інвестування німецьких капіталів у видобувні галузі України. Поряд з цим існують припущення, що метою інвестування в розробку природних ресурсів поки що є використання їх для отримання швидкого прибутку [20]. Якщо Україна планує позиціонувати себе в майбутньому країною, що спеціалізується на виробництві продукції з великою часткою доданої вартості в ціні, тоді такі перспективи інвестиційних капіталовкладень не є прийнятними та не можуть знаходити підтримку з боку уряду країни.

Таким чином перед Україною стоїть завдання розв'язання проблем реалізації спільних проектів у пріоритетних для розвитку галузях української економіки, у створенні відповідної законодавчої бази, економічних умов і сприятливої атмосфери, при яких потенційні німецькі інвестори погодилися б йти на ризик і вкладати гроші в реконструкцію промисловості України, у підвищення продуктивності праці, сподіваючись одержати належний прибуток у майбутньому. Для цього Україні треба виграти конкуренцію з залучення німецького капіталу з такими розвинутими країнами, як США, Франція, Великобританія, які є головними об'єктами німецьких інвестицій на сьогодні.

Німецькі економісти вважають, що в майбутньому основні торговельні потоки все більше будуть концентруватися всередині ЄС, НАФТА, між

Японією та країнами Південно-Східної Азії [21, с. 595]. Географія німецького експорту та імпорту досить точно відбиває загальну тенденцію, оскільки з десяти найважливіших партнерів ФРН дев'ять знаходяться у Європі та є членами ЄС та ЄАВТ, а єдина неєвропейська країна це США. Навряд чи виправдаються припущення, що в найближчому майбутньому ринки розвинених країн будуть заповнені товарами з країн, що розвиваються, де вартість робочої сили значно нижче. Для ринків споживання в Німеччині важливішою є висока якість та технологічна новизна імпортованих товарів. Все це призводить до висновку, що ФРН не буде мати намірів в найближчому майбутньому інвестувати в високотехнологічні виробництва на території України. Отже, визначним чинником інвестиційних відносин України та ФРН при досягненні кожною з країн своїх цілей є потенційна конкуренція в одних і тих же нішах світового ринку. Одним із наслідків цього є невисокий потенціал залучення прямих іноземних інвестицій з Німеччини в перспективні для України галузі, хоча Німеччина є однією з найбільших країн-інвесторів української економіки.

Важлива роль ФРН як експортера ПП за кордон впливає з того, що ця країна є незмінним лідером з експорту товарів у формі матеріального продукту. І в цьому зв'язку важливим є з'ясування мотивів німецьких інвесторів у інвестиційних процесах в Україні. Як вже зазначалося в попередніх дослідженнях [22, с. 13], мотиви освоєння українських ринків фірмами ФРН визначаються особливостями української економіки та специфікою діяльності конкретної фірми, що може містити цілі діяльності, галузеву приналежність, наявність фінансових ресурсів, плани диверсифікації діяльності. Особливостями України, зокрема, є значні поклади корисних копалин, велика місткість споживчих ринків, переваги споживачів, що націлені на споживання дешевих та морально застарілих товарів, низький рівень витрат на робочу силу, нестабільність законодавчої бази. Під впливом перелічених чинників сформувалися ресурсні, ринково-збутові

мотиви, мотиви отримання прибутку, а також неекономічні та оборонні мотиви у німецьких підприємців на товарних ринках України.

Мотиви виходу німецьких інвесторів на українські товарні ринки впливають на динаміку та структуру потоків прямих німецьких інвестицій в економіку України. Причини змін в динаміці необхідно враховувати під час розробки обґрунтованої зовнішньої та внутрішньої інвестиційної стратегії. Дослідження тенденцій залучення німецьких інвестицій у вітчизняну економіку доцільно почати з визначення частки прямих німецьких інвестицій в загальному обсязі іноземних інвестицій в Україну (табл. 2.10).

Таблиця 2.10 - Надходження прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) в Україну за період 2017–2019 рр., млн дол. США

Рік	Всі прямі іноземні інвестиції		Прямі іноземні інвестиції з Німеччини		
	млн. дол. США	Темп приросту, %	млн. дол. США	% до всіх прямих іноземних інвестицій	Темпи приросту, %
2017	31606,4	+1,20	1682,9	5,32	+7,6
2018	32905,1	+4,1	1701,4	5,17	+1,1
2019	35809,6	+8,8	1843,1	5,15	+8,3

* - (без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополь та частини зони проведення ООС)

Джерело: розроблено о автором на основі [44]

Абсолютні показники, що подані у таблиці 2.10 дозволяють визначити, що частка німецьких інвестицій протягом зазначеного періоду мала незначні хвилеподібні коливання з 5,15% до 5,32%. Однією з причин такої амплітуди є стабільність розвитку економіки України, зокрема стабільність зовнішньоекономічного вектора та присутність стратегічної програми розвитку економіки держави. Тенденції ж останніх трьох років відбивають внутрішні проблеми політичного становища України та наявність військових дій на території країни.

Порівняння динаміки надходження ПІІ з Німеччини із загальними обсягами надходження ПІІ в Україну наочно видно на рис. 2.8, що побудовані на основі даних таблиці 2.10.

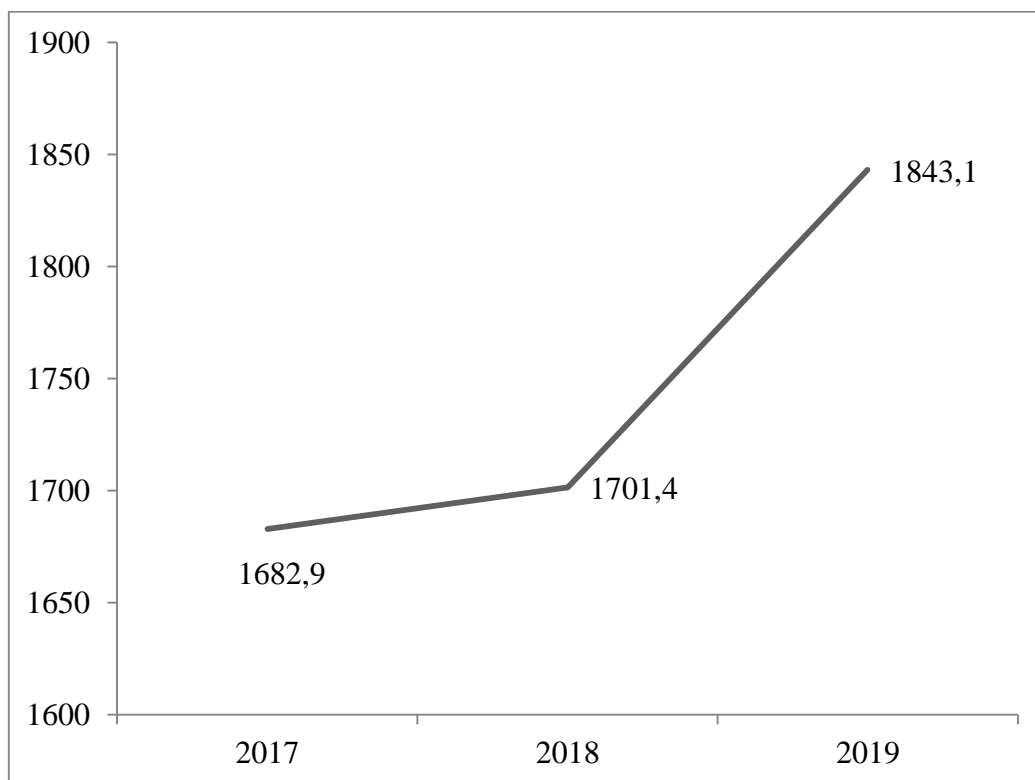

Рисунок 2.8 - Обсяги прямих іноземних інвестицій з Німеччини до України за 2017-2019 рр., млн дол. США

Джерело: складено автором за даними [44]

За даними рис. 2.8 зазначимо, що обсяги прямих іноземних інвестицій з Німеччини до України зросли на 160,2 млн дол. США або на 9,5% порівняно з 2017 р. та на 141,7 млн дол. США або на 8,3% порівняно з 2018 р. Суттєве зростання обсягів інвестицій припадає на 2019 р., коли спостерігалось зростання економіки у світі та зокрема в країнах ЄС. Світові темпи економічного розвитку відбилися на обсягах прямих іноземних інвестицій, які надходили в економіку України в ці роки.

Зазначимо, що станом на 01.01.2020 р. Німеччина інвестувала в економіку України \$1843,1 млн, що складає 5,1% від загального обсягу

прямих іноземних інвестицій, залучених в економіку України. За обсягом прямих іноземних інвестицій, залучених в економіку України за 2019 рік, Німеччина посіла четверте місце серед основних країн - інвесторів української економіки. Значний обсяг інвестицій з Німеччини в економіку України надійшов до сфери промисловість \$1174,1 млн., що складає 63,7% від загального обсягу німецьких інвестицій в українську економіку. У оптову та роздрібну торгівлю; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів німецькі інвестори вклали \$241,3 млн., що складає 13,1% від обсягу німецьких інвестицій. У транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність німецькі інвестори вклали \$90,0 млн., що складає 4,9% від обсягу німецьких інвестицій [20].

Окрім того, німецькі інвестиції надійшли також у такі сфери: фінансова та страхова діяльність; сільське, лісове та рибне господарство; будівництво; адміністративне та допоміжне обслуговування; професійна, наукова та технічна діяльність; інформація та телекомунікації; операції з нерухомим майном тощо. Особливості інвестиційних відносин між країнами з різною динамікою економічного зростання полягають у розбіжності цілей інвестиційних потоків. Для України метою є розвиток промисловості з метою підвищення частки доданої вартості в товарах, що виробляються. Для Німеччини на сьогодні мета інвестицій полягає в отриманні швидкого прибутку при використанні ресурсної бази України, використанні нових ринків збуту та дешевої робочої сили. Потенційна в майбутньому конкуренція в одних і тих же нішах світового ринку призводить до невисоких обсягів залучення прямих іноземних інвестицій з Німеччини в перспективні для України галузі, хоча Німеччина є однією з найбільших країн-інвесторів української економіки.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

1. Україна та Німеччина перебувають на різних рівнях економічного розвитку. Німеччина є четвертою економікою світу – в 2019 році валовий

внутрішній продукт (ВВП) склав 4,0 трлн дол. Вона є однією з найбільш індустріалізованих країн та одним з лідерів міжнародної торгівлі. В той же час, Україна є малою відкритою економікою з ВВП розміром 131 млрд дол. (2019 рік). Україна не входить до списку головних торгових партнерів Німеччини. В 2019 році вона займала 42 місце серед країн світу за обсягом імпорту з Німеччини та 45 місце за обсягом експорту до Німеччини. З іншого боку, ФРН займає одне з основних місць в українській зовнішній торгівлі. В 2019 році Німеччина була п'ятим найбільшим ринком для українського експорту та третім найбільшим ринком для українського імпорту. За останні п'ять років (2015-2019рр.), експорт української продукції до Німеччини стрімко зріс, що пов'язано з переорієнтацією українського експорту у зв'язку з ПЗВТ між Україною та ЄС та втратою ринку РФ, а імпорт продукції з Німеччини навпаки скоротився на тлі складної економічної ситуації в Україні. Зважаючи на те, що обидві країни є дуже відкритими до міжнародної торгівлі, вони можуть отримати додаткову вигоду від інтенсифікації торгових відносин.

2. На сьогоднішній день в Україні інвестиційна активність внутрішніх та зовнішніх інвесторів значною мірою стримується за рахунок несприятливого інвестиційного клімату, який є наслідком цілого ряду факторів. Суб'єкти інвестиційного процесу, перш ніж реалізувати інвестицію, оцінюють всі можливі ризики операції і її доцільність. Якщо інвестор бажає вкласти гроші в розвиток певного підприємства або проекту, він аналізує всю сукупність економічних, гуманітарних, політичних, демографічних, юридичних, екологічних та геополітичних чинників, які характеризують конкретну країну або її окремий регіон. Обсяг прямих іноземних інвестицій на душу населення серед представлених країн в Україні найнижчий. Це говорить про те, що хоча динаміка залучення іноземних інвестицій в національну економіку є позитивною, проте на фоні інших держав, вона зростає дуже малими темпами. Позиція України різними темпами, але незмінно зростає. При цьому якщо до 2017 року Україна мала значне зростання (на 13-25 позицій) але темпи знижувалися, то починаючи з 2017 року намітилася тенденція поступового

збільшення кількості сходинок, які Україна долає щороку. При підвищенні загального рейтингу на 7 позицій, Україна продемонструвала зростання за п'ятьма індикаторами: «захист інвесторів» + 27 позицій (з 72 на 45). Посилено захист міноритарних інвесторів, шляхом запровадження вимоги більш докладного розкриття інформації про операції з зацікавленими сторонами; «отримання дозволів на будівництво» + 10 (з 30 на 20). Спрощено процес отримання дозволів на будівництво, за рахунок усунення вимоги щодо найму зовнішнього спостерігача і запровадження системи онлайн-повідомлень. Також здешевлено отримання дозволу на будівництво завдяки зменшенню внеску до Київської міської ради; «підключення до електромереж» + 7 (з 135 на 128). Спрощено процес отримання електроенергії за рахунок оптимізації випуску технічних умов і запровадження системи географічної інформації. Також підвищено надійність енергопостачання, шляхом запровадження механізму компенсації за відключення; «міжнародна торгівля» + 4 (з 78 на 74). Скорочено час на імпорт завдяки спрощенню вимог сертифікації відповідності для автозапчастин; «реєстрація власності» + 2 (з 63 на 61). Спрощено реєстрацію власності за рахунок підвищення прозорості системи управління земельними ресурсами.

3. Мотиви німецьких інвесторів в інвестиційних процесах в Україні зосередженні на використанні споживчого потенціалу, зниженні собівартості продукції, обслуговуванні ключових клієнтів а, отже, підтриманні присутності на ринках з високим потенціалом зростання, захоплення нових ринків. Динаміка німецьких інвестицій в економіку України віддзеркалює нестабільність розвитку економіки України, зокрема нестабільність зовнішньоекономічного вектора та відсутність стратегічної програми розвитку економіки держави. Зростання обсягу німецьких інвестицій в економіку України буде залежати від державної підтримки процесів, що направлені на досягнення пріоритетів економічного розвитку країни.

Економічні відносини між Україною та Німеччиною розвиваються у рамках інтеграції нашої держави до системи міжнародної кооперації та

розподілу праці. І у зв'язку з цим економічні зв'язки України з країнами розвинутої ринкової економіки мають свої особливості. Це, перш за все, низька конкурентоздатність українських товарів на їх ринках, технологічне відставання від розвинутих економічних систем внаслідок обмеженості інвестицій та інновацій, посилення структурно-галузевої, інституційної та соціально-культурної несумісності. Україна поки що не зайняла належного місця в міжнародному русі капіталів, який стає характерною ознакою сучасних міжнародних інтеграційних процесів і матеріальною основою економічного зростання. Товари та виробництва фірм Німеччини, що представлені в Україні свідчать про те, що промисловий капітал ФРН має зацікавленість інвестувати в підприємства на території України, щоб бути ближче до ринків збуту товарів. Німеччина також попереду за кількістю створених на території України спільних підприємств. За обсягом товарообігу та компліментарністю структури ФРН традиційно є найбільшим західним партнером України. Частка німецьких інвестицій протягом зазначеного періоду мала незначні хвилеподібні коливання з 5,15% до 5,32%. Однією з причин такої амплітуди є стабільність розвитку економіки України, зокрема стабільність зовнішньоекономічного вектора та присутність стратегічної програми розвитку економіки держави. Тенденції ж останніх трьох років відбивають внутрішні проблеми політичного становища України та наявність військових дій на території країни.

РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА НІМЕЧЧИНОЮ В ПРОЦЕСІ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

3.1 Політичний вимір українсько-німецьких відносин

З часу здобуття Україною незалежності та до подій 2014 р. українсько-німецькі відносини носили здебільшого нейтральний характер. Україна найбільшу перевагу надавала відносинам з РФ, а співпраця з європейськими країнами відбувалася у фарватері російської зовнішньої політики. Майдан та подальші події розвернули зовнішньо-політичний курс України з проросійського на європейський. Для України Німеччина є дружнім партнером, який одним з перших виступив за визнання вторгнення Росії в Крим незаконним та ведення санкцій щодо РФ. Федеративна Республіка надає найбільшу, після США, допомогу Україні. Підтримка Німеччини означає для України готовність Європи співпрацювати з нею як із перспективною державою, визнання її вагомим чинником політичної стабільності в європейському безпековому просторі.

Німеччина на сьогодні є одним з важливих закордонних партнерів України. ФРН однією з перших 26 грудня 1991 р. визнала незалежність України; 17 січня 1992 р. між двома державами були встановлені дипломатичні відносини. Через місяць, 17 лютого, Посол ФРН у Києві Хенеке фон Бассевітц вручив вірчі грамоти і став першим Послом іноземної держави в Україні, а 16 березня 1992 р. офіційно розпочало роботу Посольство України в Бонні [20].

Важливим етапом у розвитку відносин між двома країнами також став 1993 р., коли було укладено «Спільну декларацію про основи відносин між Україною та ФРН» [20] та «Договір про розвиток широкомасштабного співробітництва у сфері економіки, промисловості, науки і техніки». Вони створили політико-правову платформу співробітництва обох країн.

Під час другого візиту Г. Коля до України (1996 р.) підписано «Угоду про співпрацю у справах осіб німецького походження, які проживають в Україні». ФРН брала активну участь у підготовці і підписанні «Угоди про партнерство та співробітництво з ЄС», 1994 р. та «Хартії про особливе партнерство із НАТО», 1997 р. За активного сприяння Німеччини 10 грудня 1999 р. на Гельсінському саміті ЄС було ухвалено «Спільну стратегію Союзу»

щодо України, де було окреслено шляхи партнерства з Україною. 22 грудня 1999 р. прем'єр-міністром України був призначений В. Ющенко, що німецька сторона сприйняла як позитивний сигнал, який свідчив про готовність України йти курсом реформ та демократії. Під впливом цих сподівань і розвивались українсько-німецькі відносини впродовж всього 2000 р. [24, с. 394].

Протягом 2000-2003 рр. основними темами, що стояли на порядку денному українсько-німецьких відносин були: реформування української економіки (зокрема надання Україні в рамках законодавства ЄС статусу країни з ринковою економікою), зовнішня політика двох країн (в цей час Україна була непостійним членом РБ ООН, а німецькі дипломати докладали зусиль щодо формування спільної зовнішньої та оборонної політики ЄС), співробітництво з міжнародними фінансовими організаціями, питання екології та енергетики, військового співробітництва [16]. Фактично з початку 2000 р. після приходу до влади в Росії В. Путіна суттєво змінилися параметри взаємодії в трикутнику Україна – Росія – Німеччина. Новий російський президент швидко встановив особисті дружні відносини з Г. Шредером. Вже в серпні 2000 р. була активізована дискусія щодо проблем транспортування російського газу до Європи територією України [19, с. 99-109].

Впродовж першої половини 2001 р. негативним чинником двосторонніх відносин залишався «касетний скандал». На цьому фоні суттєво уповільнився українсько-німецький політичний діалог. Водночас внутрішньополітична криза в Україні, яка стала проявом започаткування тривалого періоду суспільної стабілізації після періоду часто непослідовних реформ, не могла стати приводом для її ізоляції від європейських справ. Німецька сторона вже традиційно наголошувала, що «європейські двері для України відкриті, але від України залежить наскільки широко вони будуть відкриті» [12, 680]. При цьому Україна ще мала визначитись, чи йти їй до об'єднаної Європи разом із Росією. Німецькі аналітики знову заговорили про традиційну політику врахування, насамперед, інтересів Москви, при чому, як з боку Києва, так і Берліна.

З 2004 по 2008 рр. Україну з робочими візитами відвідала А. Меркель, з пропозиціями покращення економічного співробітництва держав. Під час відвідування Німеччини (21 липня 2008 р.) Президента В. Ющенка та Прем'єр-міністра Ю. Тимошенко було обговорено питання подальшого розвитку відносин «Україна-НАТО» та «Україна-ЄС». 15 лютого 2011 р. відбулася зустріч Прем'єр-міністра України М. Азарова з Федеральним канцлером А. Меркель у Братиславі в рамках Саміту в форматі «Вишеградська група + Україна, ФРН, Австрія». На зустрічі було підписано звернення до Білорусії з закликом дотримуватися прав людини. Україна звернення не підписала [10]. Отже, як бачимо, українсько-німецькі відносини до 2014 р. не були достатньо динамічними.

Українські події 2014 р. сколихнули світ, викликавши жорстку та негативну реакцію, щодо російського втручання, провідних країн світу, як на національному рівні, так і в рамках міжнародних організацій, у т. ч. ООН, ОБСЄ, ЄС та НАТО. Одну з провідних ролей у здійсненні Європейським Союзом тиску на Росію відіграла ФРН. У своєму виступі в Бундестазі А. Меркель чітко та однозначно звинуватила Росію у провокуванні конфлікту в Україні та порушенні територіальної цілісності української держави, а також дестабілізації обстановки на всьому європейському континенті [20]. З цього часу українсько-німецькі відносини розпочинають свій стрімкий розвиток.

З початком російсько-українського конфлікту в порядок денний ФРН включається безпековий формат. 31 січня – 2 лютого 2014 р. відбулася 50-та щорічна конференція з питань безпеки у Мюнхені на якій Німеччина прийняла рішення щодо розширення участі у військових операціях за кордоном. Намагаючись сприяти владнанню протистояння на українській території, спричиненого політичною кризою, А. Меркель 17 лютого 2014 р. у Берліні провела зустріч з лідерами української опозиції В. Кличком та А. Яценюком, обговоривши з ними шляхи врегулювання ситуації. 6 березня 2014 р. на засіданні Європейської Ради канцлер ФРН підтримала рішення про

запровадження трьох рівнів санкцій щодо Російської Федерації, спричиненого анексією Криму. Перш за все, було оголошено про перенесення саміту «Великої сімки» до Брюсселю замість проведення запланованого саміту «Великої вісімки» в Сочі і призупинення лібералізації візового режиму між Євросоюзом та Росією. Третій рівень передбачав застосування економічних санкцій. Унаслідок цього уряд А. Меркель опинився під потужним тиском бізнес-еліт ФРН, зацікавлених у торговельно-економічних відносинах із Росією. Тому паралельно з підписанням «Угоди з ЄС», німецькі високопосадовці не припиняли докладати зусиль, з метою врегулювання російсько-українського конфлікту [14, с. 30-35]. Так, 22-23 березня 2014 р. міністр закордонних справ Німеччини Ф.-В. Штайнмайер здійснив візит у Донецьк, де обговорив варіанти мирного розв'язання протистояння.

Ситуація, що склалася в Україні, спричинила охолодження відносин між Німеччиною та Росією. Натомість, українська влада в цей час намагалася заручитися підтримкою Німеччини, щоб змусити Росію виконувати досягнуті домовленості. Зокрема, це стосувалося положень Женевської угоди від 17 квітня 2014 р., спрямованої на деескалацію конфлікту. Під час переговорів у Відні 6 травня 2014 р. в. о. міністра закордонних справ України А. Дешиця з міністром закордонних справ ФРН Ф.-В. Штайнмайером піднімалися питання щодо покарання Російської Федерації за порушення умов угоди. Бойові дії на Сході України перебували в центрі обговорення під час зустрічі федерального канцлера А. Меркель і Президента Франції Ф. Олланда 10 травня 2014 р. Декілька днів по тому, 13 травня 2014 р. до Києва прибув міністр закордонних справ ФРН Ф.-В. Штайнмайер, який виступив посередником у переговорах з проросійськими сепаратистами, намагаючись примусити їх скласти зброю. Крім того, ФРН взяла на себе організацію переговорів про долю газових боргів Києва перед Москвою, які пройшли в Берліні 26 травня 2014 р. між представниками Росії, ЄС та України. Тоді розмова зайшла у «глухий кут». Це свідчить про вичікувальну позицію Німеччини та її спроби вирішити проблеми без ризику для себе. Згодом, 30 травня 2014 р. у Берліні відбулися

також переговори між канцлером А. Меркель та прем'єр-міністром України А. Яценюком щодо ціни на газ для України [18, с. 15].

Переговори у «нормандському форматі» відбулись у Мінську 5 вересня 2014 р. За їх підсумками було підписано угоду про двостороннє припинення вогню, звільнення всіх заручників, покращення гуманітарної ситуації на Сході України, відведення збройних формувань [11, с. 84-90]. Чергове засідання міністрів закордонних справ країн «нормандської четвірки» в рамках Мінських угод відбулося 21 січня 2015 р. у Берліні. Незважаючи на це, ситуація на Донбасі продовжувала загострюватися. Умови відновлення мирного процесу на Сході України також обговорювалися 6 лютого 2015 р. у Києві під час візиту А. Меркель та Ф. Олланда. 7 лютого 2015 р. А. Меркель, виступаючи на 51-ій Мюнхенській конференції з безпеки, наголосила, що прагне «безпеки в Європі разом з Росією, а не проти Росії. Вона повинна зробити внесок для розв'язання української кризи. Росія продемонструвала неповагу не тільки до територіальної цілісності і суверенності України, але і до основ міжнародного права. Не можна допустити нового поділу Європи. Водночас федеральний уряд виключав ідею постачання зброї Україні. Розв'язати конфлікт на Сході України воєнним шляхом неможливо, у регіоні надто багато зброї. Таким чином, необхідно здійснити дипломатичні кроки для реалізації Мінських домовленостей» [16].

12 лютого 2015 р. в Мінську за участю ФРН, Франції, України та Росії відбулися 17-годинні переговори. У результаті «Мінська-2» затверджено комплекс заходів, спрямованих на виконання минулорічних вересневих Мінських домовленостей, та прийнято спільну декларацію на підтримку цих заходів [16]. Усупереч неодноразовим порушенням бойовиками режиму припинення вогню, запровадження якого планувалося з 15 лютого, А. Меркель продовжувала наполягати на виконанні Мінських домовленостей. Однак, ескалація російсько-українського конфлікту, зокрема бої за Дебальцево (17.01.2015 р. – 20.02.2015 р.), підтвердила поразку Мінська-2.

У врегулюванні конфлікту на Сході України уряд ФРН дотримується «подвійної стратегії»: не виключаючи запровадження нових санкцій щодо Росії, наголошує на необхідності продовжувати діалог: «Німецький уряд, європейський уряд, Німеччина та Франція спільно не припиняють прикладати зусилля здійснити все можливе для того, щоб Україна могла розвиватися власним шляхом, зберегла територіальну цілісність, але також ми зробимо все для того, щоб мати підстави повторювати: ми хочемо, щоб Росія стала нашим партнером, ми хочемо робити це разом з Росією, а не проти Росії», – заявила А. Меркель, виступаючи 18 лютого 2015 р. на партійному з'їзді ХДС [17, с. 155]. Представники федерального уряду все більше схилилися до думки, що найкращим сценарієм розвитку подій може стати заморожування конфлікту на Сході України за прикладом Придністров'я. Це свідчить про тиск на А. Меркель проросійських політиків та німецьких підприємців орієнтованих на торговельно-економічні взаємини з Росією.

6 березня 2015 р. відбулися переговори «нормандської четвірки» в Берліні. Центральними темами обговорень стали відведення важких озброєнь зі Сходу України та реалізація Мінських домовленостей. У контексті врегулювання конфлікту на Сході України відбувався активний обмін візитами між Україною та ФРН на рівні міністрів закордонних справ. Зокрема 13 квітня 2015 р. у Берліні відбулася зустріч міністрів закордонних справ Німеччини, Франції, Росії та України. Невдовзі, 14-15 квітня 2015 р., у Любеку міністри закордонних справ країн «Великої сімки» (Німеччини, Франції, Італії, Великої Британії, Канади, США, Японії) оголосили про підтримку зусиль Німеччини і Франції щодо врегулювання конфлікту на Донбасі.

6 жовтня 2015 р. Київ відвідала делегація бундестагу ФРН, яку очолював голова німецько-української міжпарламентської групи, член комітету в закордонних справах Бундестагу К.-Г. Вельманн. Напередодні фракція ХДС/ХСС оприлюднила документ під назвою «За активну європейську політику щодо України», зміст якого переконливо свідчить про підтримку України з боку німецької правлячої партії. Анексія Криму та агресія на

Донбасі, сприяли перегляду підходів ФРН до відносин з українською стороною. Програми основних політичних сил до виборів до Бундестагу, що відбулися 24 вересня 2017 р., містять згадки про врегулювання «української кризи» [33], засудження агресивних дій РФ [80] та участь Німеччини у «нормандському форматі». Виключення становлять документи партій «Ліві» [82] та «Альтернатива для Німеччини», позиція яких перегукується з позицією Кремля.

Ще одним свідченням змін зовнішньої політики щодо України є визнання Німеччиною Росії викликом для власної безпеки в новій редакції «Білої книги» з оборонних питань 2016 р. Таким чином, попри той факт, що «українське питання» не було чітко визначене в системі зовнішньої політики ФРН, Німеччина взяла курс на підтримку України в умовах російської агресії [20].

Ще одним аспектом відносин між Україною та Німеччиною стала допомога останньої у залученні нашої держави до ЄС. Упродовж 2009-2013 рр. головною справою України та ЄС залишалося питання підготовки до підписання «Угоди про асоціацію». Німецькі високопосадовці наголошували на завданнях, виконання яких не тільки проголошувалося необхідною умовою підписання документа, але й вважалося важливішим, ніж офіційне приєднання до ЄС. Німеччина зі свого боку намагалася координувати цей процес та, навіть, стала активним адвокатом України у ЄС. Наприклад, 10 жовтня 2013 р. німецько-український форум очолив експерт із східноєвропейських досліджень Р. Лінднер. В інтерв'ю виданню «Голос України» він наголосив на своєму намірі «одночасно агітувати за підписання «Угоди про асоціацію між Україною та ЄС» і апелювати до українського уряду щодо вирішення тих проблем, які ще існують» [17,20]. На тому етапі Україні не обіцяли навіть віддаленої перспективи вступу до Євросоюзу. Адже після того, як 1 липня 2013 р. 28-м членом Євросоюзу стала Хорватія, було накладено мораторій на подальше розширення спільноти щонайменше до 2025 р. Таке рішення цілком узгоджувалося з позицією ХДС/ХСС щодо необхідності періоду консолідації

Європейського Союзу та обмеженості його можливостей у прийнятті нових членів.

Упродовж 29-30 вересня 2011 р. у процесі робочого візиту Президента України В. Януковича до Польщі для участі в саміті «Ініціативи Європейського Союзу «Східне партнерство» відбулась зустріч з А. Меркель, а 15 листопада 2011 р. – під час робочого візиту президента В. Януковича до Польщі – зустріч із Федеральним президентом ФРН К. Вульфом, на яких гострою темою постало ув'язнення Ю. Тимошенко [9].

Ще 5 березня 2011 р. В. Путін запропонував Україні вступити до Митного союзу з Росією, Білоруссю і Казахстаном, а вже 7 квітня заступник генерального директора Генерального директорату «Європейська політика сусідства» Єврокомісії Хюг Мінгареллі, виступаючи на засіданні Комітету з питань закордонних справ Європарламенту, повідомив про неможливість для України одночасного вступу до Митного союзу з Росією, Білоруссю та Казахстаном і створення зони вільної торгівлі (ЗВТ) з Європейським Союзом. Україна не змогла зробити чіткий вибір між Європою та Росією. 28-29 листопада 2013 року на Саміті глав держав у Вільнюсі В. Янукович не підписав «Угоду про асоціацію» між Україною та Євросоюзом [10], що викликало бурхливі негативні реакції Заходу та України, додавши ще більших масштабів Євромайдану.

Німеччина стала основним учасником підписання та ратифікації «Угоди про асоціацію між Україною та ЄС». Для німецької сторони цей процес становив інтерес, оскільки дозволив зміцнити вплив ЄС в Східній Європі й наростити обсяги економічної співпраці з Україною. У своєму виступі в Бундестазі, у липні 2015 р., заступниця голови Верховної Ради України О. Сироїд, зацентувала увагу німецьких парламентарів на тому, що події на Донбасі є не лише українською кризою, а справжньою війною проти цивілізованого світу, яка відбувається на східному кордоні України [23].

ФРН відіграє вагомий роль в підтриманні на рівні ЄС санкційного режиму проти Росії, запровадженого Євроспільнотою у зв'язку з агресією проти

України. Гостроти цьому додають економічні втрати, понесені після запровадження санкцій. Останні завдали економіці ФРН збитків у близько 15,1 млрд. євро з 2014 по 2018 рр. [45]. Водночас, на переконання А. Меркель, санкції є свідченням «нормативної сили» ЄС [81]. Також німецька сторона підтримала поглиблення зв'язків України з НАТО та створення трастових фондів з допомоги Україні під час саміту в Уельсі у вересні 2014 р., а також рішення щодо надання Україні «Комплексного пакету допомоги» з реформування сектору оборони, погодженого на саміті у Варшаві в липні 2016 р.

На сьогодні однією з найактуальніших тем є також будівництво «Північного потоку-2». Ще у 2005 р., після приходу до влади, А. Меркель сприяла розвитку німецько-російських торговельно-економічних відносин і реалізації проекту «Північний потік» по дні Балтійського моря, що зачіпало українські інтереси. Взагалі, в період українсько-російських «газових воєн» 2005-2006 рр. Німеччина не бажала ускладнювати відносини з «Газпромом», хоча й агітувала Росію приєднатися до Європейської енергетичної хартії, яка мала покінчити з монополією на європейському енергетичному ринку [81].

Прокладення «Північного потоку-2» вже розпочате, а на 2020 р. запланований початок експлуатації. Так як він буде пролягати в обхід, Україна може втратити не лише 3 млрд доларів, які зараз щорічно отримує від транзиту газу через свою територію, але й геополітичний важіль впливу. «Частина газу перейде до Турецького потоку, інша до Північного потоку», – заявив представник НАК «Нафтогаз України» А. Коболєв. Будівництво цього газопроводу різко засудили США, а в Єврокомісії заявили, що він: «Порушує принципи прозорості, недискримінації та рівного доступу. Україна ж, своєю чергою, продовжує бути надійним партнером і транзитером газу» [29]. Не зважаючи на це, Німеччина, Фінляндія і Швеція видали всі дозвольні документи на будівництво і експлуатацію газопроводу. Проти будівництва виступили Польща, країни Балтії, Україна, Молдова, США і Данія. «Поява Nord Stream 2 матиме

катастрофічні наслідки для енергетичної безпеки Європейського Союзу і збільшить залежність ЄС від російського «Газпрому», який вже поставляє близько третини обсягів газу в ЄС» – повідомив міністр закордонних справ України П. Клімкін. У відповідь на це Міністр закордонних справ Німеччини Х. Майко заявила: «Це проект, який управляється кількома європейськими компаніями. І позиція Німеччини залишається чіткою: питання європейської енергетичної політики необхідно вирішувати в Європі, а не в США. Ми хочемо побудувати нашу енергетичну безпеку на широких засадах. І ми працюватимемо над тим, щоб існуючий транзит газу через Україну не був перекритий у майбутньому» [20].

Нині пріоритетними напрямками німецько-української співпраці є:

- ефективне державне врядування;
- енергоефективність;
- сталий економічний розвиток.

GIZ діє в Україні за дорученням чотирьох німецьких міністерств, Європейського Союзу (ЄС) та уряду Швейцарії. Наприклад, у рамках напрямку «Ефективне державне врядування» компанія підтримала систему електронних публічних закупівель «ProZorro». Ця система сприяє чесній конкуренції та заощаджує публічні кошти.

Також GIZ підтримує сталі методи будівництва та модернізації громадських будівель. Через впровадження сучасних технологій покращується енергоефективність, що так само дозволяє заощаджувати публічні кошти [31, с. 22-33].

Крім того, федеральна компанія допомагає українському уряду подолати наслідки кризової ситуації на сході країни. За дорученням Федерального міністерства економічного співробітництва та розвитку (BMZ) GIZ підтримує, насамперед, громади, що прийняли внутрішньо переміщених осіб. Наприклад, ремонтує і модернізує дитячі садки, школи та лікарні.

Зазначимо, за відносини між Україною та Німеччиною перебувають на хорошому рівні. За останні роки перед двома країнами з'явилося чимало

можливостей для їх покращення. Проте деякі перешкоди можуть стати на заваді формуванню абсолютно іншої за своєю суттю взаємодії. Україна має продемонструвати бажання проведення реформ, уміння дотримуватися чітких правил гри та вміння виконувати взяті на себе зобов'язання. Німеччина належить до важливих політичних і торговельно-інвестиційних партнерів України. В економічній сфері зроблено вже чимало. Зокрема, найважливішими товарами німецького експорту є машини, транспортні засоби, хімічна продукція та електротехнічні вироби. Найважливішими товарами українського експорту є текстиль, одяг, метали та хімічна продукція. Ряд німецьких фірм мають свої представництва в Україні. Крім Посольства Німеччини, їхніми інтересами в Україні опікується також Делегація німецької економіки, яка представляє Асоціацію торговельно-промислових палат Німеччини. Кількість представництв німецьких фірм в Україні становить на сьогодні близько 250, кількість німецьких фірм і спільних підприємств – близько 950, тенденція зростає. Загалом же в Україні існує понад 1 тис. 200 фірм за участі німецького капіталу [34, с. 109-114].

З огляду на сучасний характер українсько-німецьких відносин, можна виокремити декілька перспектив їх подальшого розвитку:

- так як ключовим пріоритетом на сьогодні є безпека, її гарантування буде однією з цілей спільної політики. Незважаючи на те, що конфлікт на Донбасі часто характеризують як «заморожений», він являє собою загрозу як для України, так і для європейської безпеки. З огляду на це, важливою є підтримка ФРН інтересів України в НАТО та ЄС і участь ФРН у розробці нових дипломатичних форматів щодо подолання конфлікту; однією з проблем політики «Східного партнерства» є брак нових стимулів для реформ в «асоційованих» державах, зокрема, перспективи членства. Така ситуація стає на заваді просуванню прав людини, демократії та верховенства права в Україні. Отже, поряд із політичною підтримкою асоціації, Німеччина має експериментувати з секторним співробітництвом як інструментом підтримки трансформації в Україні; в

найближчий час українсько-німецькі відносини і надалі виступатимуть у ролі «вчителя та учня». Можливо це переросте у формат «Веймарського трикутника». Свого часу цей трикутник Франції, Німеччини і Польщі суттєво допоміг полякам наблизитися до Євросоюзу. Новостворений Weimarer Quadrat – де новим кутом стала б Україна, був би вигідним усій Європі – створивши фактично «пояс безпеки» – від Атлантики до Чорного моря; покращити енергоефективність, за допомогою внесення змін до Податкового та Митного кодексів та відновлення пільг для підприємств.

Отже, вдосконалення відносин Україна-Німеччина та політики розвитку ФРН в Україні потребує як дотримання існуючих пріоритетів (безпека, імплементація «Угоди про Асоціацію», підтримка бізнесу), так і створення нових. Як висновок можна зазначити, що ФРН бере активну участь не лише у врегулюванні російсько-українського конфлікту, а й в просуванні України до ЄС. Німеччина забезпечує величезний фінансовий внесок для подолання конфлікту та стабілізації економічного становища України. Вона є одним з найважливіших партнерів для України на сьогодні, і підтримання стабільних дипломатичних відносин з нею є в пріоритеті для нашої держави.

3.2 Розробка стратегічних засад формування сприятливого інвестиційного клімату в умовах співробітництва України з Німеччиною

Необхідною умовою активізації інвестиційних процесів в Україні, в тому числі і залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ), є зміна джерел і характеру напрямків фінансового ресурсу. З одного боку, уряд повинен зробити все, щоб у підприємств з'явився ресурс для реінвестування прибутку. З іншого - створити умови, щоб цей ресурс був підкріплений кредитами і державною підтримкою. Необхідно створити умови, щоб банки надавали кредити саме на інвестиційні проекти. Разом з кредитами підприємства збільшать кошти на інвестування мінімум удвічі, як показує міжнародна практика. Державна участь необхідна для того, щоб сприяти розвитку інвестиційних процесів в Україні [33, с. 80-93].

Таким чином, над створенням сприятливого інвестиційного клімату повинні злагоджено працювати всі елементи структур держапарату. І тут важливо розуміти, хто в Україні працює на держслужбі, які перспективи реформування сфери державного управління, оскільки від чиновників сьогодні залежать реформи у всіх сферах діяльності країни.

Для подальшого покращення інвестиційного клімату України актуальним на сьогодні є питання удосконалення правової та організаційної бази для підвищення дієздатності механізмів забезпечення сприятливого інвестиційного клімату й формування основи збереження та підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки.

Ряд позитивних кроків у цьому напрямі вже здійснено [30, с. 38]:

1. На сьогодні в Україні створене правове поле для інвестування та розвитку державно-приватного партнерства. Законодавство України визначає гарантії діяльності для інвесторів, економічні та організаційні засади реалізації державно-приватного партнерства в Україні.

2. На території України до іноземних інвесторів застосовується національний режим інвестиційної діяльності, тобто надано рівні умови діяльності з вітчизняними інвесторами. Іноземні інвестиції в Україні не підлягають націоналізації [32, с.60].

3. Для підвищення захисту іноземних інвестицій Законом України від 16.03.2000 р. № 1547 ратифікована Вашингтонська Конвенція 1965 року про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами.

4. Підписано та ратифіковано Верховною Радою України міжурядові угоди про сприяння та взаємний захист інвестицій з більше ніж 70 країнами світу.

5. З метою спрощення порядку залучення іноземних інвестицій та унеможливлення прояв ознак корупції при їх державній реєстрації 31.05.2016 р. прийнято Закон України № 1390-VIII «Про внесення змін до деяких

законодавчих актів України щодо скасування обов'язковості державної реєстрації іноземних інвестицій».

6. 23.05.2017 р. Верховною Радою України прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо усунення бар'єрів для залучення іноземних інвестицій». Законом врегульовано базові аспекти оформлення дозволу на застосування праці іноземців та посвідки на тимчасове проживання, що спростить залучення іноземних менеджерів та іноземних кваліфікованих працівників, що необхідно на перших етапах розвитку дочірнього підприємства в Україні.

7. 26.05.2017 р. підписано Угоду про заохочення та захист інвестицій між Україною та Фондом Міжнародного розвитку ОПЕК. Угода передбачає надання режиму найбільшого сприяння щодо розпорядження інвестиціями та прогнозовано сприятиме збільшенню обсягів іноземних інвестицій в ключові галузі економіки України [20].

Приєднання України до Декларації ОЕСР про міжнародні інвестиції і багатонаціональні підприємства та набуття членства в Інвестиційному комітеті ОЕСР надасть такі суттєві переваги для країни, а саме [42]: свідчитиме про запровадження Україною міжнародних стандартів здійснення інвестиційної діяльності; сприятиме залученню прямих іноземних інвестицій шляхом усунення обмежень щодо секторів, в яких іноземне інвестування заборонено та забезпечення національного режиму для транснаціональних корпорації (далі – ТНК) відповідно до системи розвитку міжнародних стандартів у регулюванні відносин ТНК із країнами, що приймають їхні інвестиції; сприятиме поліпшенню конкурентного середовища та впливу на впровадження та розповсюдження інновацій; сприятиме реалізації принципів та стандартів соціальної відповідальності бізнесу згідно з керівними принципами ОЕСР щодо ведення відповідального бізнесу.

Ведеться робота в напрямі розвитку державно-приватного партнерства, а саме:

– удосконалено порядок розрахунку концесійних платежів, (постанова Кабінету Міністрів України від 04.02.2016 № 130 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 12 квітня 2000 р. № 639»);

– впроваджено міжнародну практику підготовки проектів державноприватного партнерства в частині визначення механізмів справедливого розподілу ризиків між державним та приватним партнерами (постанова Кабінету Міністрів України від 16.09.2015 № 713 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 16 лютого 2011 р. № 232»);

– спрощено Порядок надання приватним партнером державному партнеру інформації про виконання договору, укладеного в рамках державноприватного партнерства, (постанова Кабінету Міністрів України від 02.09.2015 № 746 «Про внесення змін до Порядку надання приватним партнером державному партнеру інформації про виконання договору, укладеного в рамках державно-приватного партнерства»);

– створено більш ефективні механізми для співробітництва між державою і територіальними громадами (державними партнерами) та приватними партнерами в рамках державно-приватного партнерства (Верховною Радою України 24.11.2015 р. прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо усунення регуляторних бар'єрів для розвитку державно-приватного партнерства та стимулювання інвестицій в Україні»);

– з метою приведення положень нормативно-правових актів у відповідність із Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо усунення регуляторних бар'єрів для розвитку державноприватного партнерства та стимулювання інвестицій в Україні» [43].

Вважаємо, що для підвищення інвестиційного клімату в умовах співробітництва України з Німеччиною першочергово необхідно модернізувати українську економіку відповідно до світових вимог.

Для підвищення інвестиційного клімату в Україні доцільно провести ряд інноваційних заходів, які комплексно впливають на інвестиційний клімат в Україні. Вважаємо, що для формування сприятливого інвестиційного клімату в Україні необхідно: поліпшення інвестиційної інфраструктури; покращення демографічних показників в цілому; контроль за рівнем ризиків (криміногенних, політичних, інфляційних та інших); адаптація правової та нормативної бази України відповідно до вимог ЄС, націленої на ефективне та стабільне функціонування економіки; підвищення рівня ВВП України; врегулювання проблеми державного боргу; скорочення масштабу корупції в органах самоврядування; забезпечення розвитку фінансового сектору.

Щодо внутрішніх інвестицій для їх стимулювання необхідно першочергово забезпечити надання пільг малому та середньому бізнесу для використання розроблених інвестиційних проєктів.

Зауважимо, що Україна володіє багатими природними ресурсами, має вигідне географічне положення, родючі ґрунти, сприятливий клімат, високий рівень науково-дослідних розробок у багатьох галузях науки і техніки, розвинену інфраструктуру, а отже можемо стверджувати, що інвестиційний потенціал є сприятливий.

Попри вище зазначені переваги інвестиційний клімат України залишається є ризикованим для німецьких інвесторів навіть при наявності відносно дешевої кваліфікованої робочої сили.

Тому запропонуємо для формування сприятливого інвестиційного клімату в умовах співробітництва України з Німеччиною запровадити такі заходи: зниження податкового навантаження; подолання корупції на всіх рівнях влади; боротьба з інфляцією, згладжування циклічних коливань економіки, зниження рівня безробіття; забезпечення ефективного функціонування судової системи; адаптація законодавства до вимог ЄС; впровадження механізму страхування ризиків іноземного інвестування; забезпечення ефективного функціонування політичної системи в Україні; забезпечення стабільності політичного середовища; гарантії банківської

системи; звільнення від податкового навантаження на 1 році здійснення капіталовкладень в економіку України; забезпечення пільгового податкового режиму на 2-3 році капіталовкладень в економіку України; усунення технічних бар'єрів в процесі відшкодування ПДВ та митного оформлення товарів; забезпечення внутрішнього конкурентного середовища для розвитку інвестиційної діяльності; впровадження реальних заходів для боротьби з монополією на українському ринку; забезпечення системи державних гарантій для інвестору в пріоритетних для України сферах інвестування; активізація заходів, щодо формування позитивного інвестиційного іміджу України [10].

Для забезпечення економічного зростання, сприятливий інвестиційний клімат на нинішньому етапі стає головним завданням. Потрібне радикальне поліпшення інвестиційного клімату, тому що нині він, не дивлячись на очевидні позитивні зміни, залишається вельми непривабливим. Разом з тим, як показує наведений вище огляд, швидко змінити ситуацію дуже складно. Багато процесів, як, наприклад, політична реформа, подолання корупції та інші інституційні зміни мають тривалий характер. Звідси принциповий висновок: розумна політика полягає в тому, щоб забезпечити якщо не швидке, то постійне і неухильне поліпшення ситуації. У інвесторів повинна скластися упевненість, що сьогодні краще, ніж вчора, а завтра буде краще, ніж сьогодні [45].

Таким чином, потрібна довгострокова стратегія стимулювання залучення інвестицій, закріплена в державній економічній політиці [39, с. 264].

Досвід Німеччини в забезпеченні активізації інвестиційних процесів, показує, що найбільш ефективно для залучення іноземних інвестицій використання більшого спектру заходів у своїй економіці, зокрема стабільна орієнтація на створення привабливого інвестиційного клімату в країні та виділення для інвестора образу країни з найкращими можливостями отримання ефективного капіталовкладення.

Формування стратегічних засад сприятливого інвестиційного клімату в умовах співробітництва України з Німеччиною можливе лише шляхом комплексних, рішучих, швидких, прозорих і послідовних реформ на державному рівні, які як засвідчив німецький досвід створять конкурентне середовище й нададуть економіці України стимулів для модернізації та розвитку [49, с. 40].

Для формування інвестиційного клімату в Україні необхідно запровадити всі можливі заходи, для того щоб іноземний інвестор не боявся вкладати кошти в українську економіку, зокрема, вважаємо що пріоритети розвитку мають бути чіткими і сформованими на довгостроковий період, забезпечити систему узгодженості законодавчої та нормативної бази; забезпечити однакові умови конкурентної боротьби для всіх інвесторів; надати урядові гарантії інвесторам і закріпити їх на законодавчому рівні; забезпечити мінімізацію інвестиційних ризиків.

Запровадження запропонованих стратегічних шляхів формування сприятливого інвестиційного клімату в умовах співробітництва України з Німеччиною призведе до припливу інвестицій, особливо іноземних, та сприятиме забезпеченню ефективних умов для переходу до інвестиційно-інноваційної моделі розвитку економіки країни.

3.3 Потенційні напрями українського експорту до Німеччини

Найбільш перспективні для експорту до Німеччини групи товарів українського виробництва, які належать до визначених Експортною стратегією пріоритетних напрямів. Отже, перспективність таких товарів визначається за декількома ознаками:

1) наявність виявлених відносних переваг в Україні і відсутність – у Німеччині;

2) наявність значного потенціалу до нарощування експорту на європейський ринок, а саме до Німеччини, на основі оцінки відставання

поточних обсягів експорту від потенційно можливих («недоторгованість»). За таким самим принципом перспективність було розраховано і для широкого переліку товарних груп, без обмеження належністю до тих напрямів, що визначені в Експортній стратегії [45].

Експортна стратегія України пріоритизує такі напрями діяльності:

- інформаційні та комунікаційні технології;
- креативні індустрії: легка промисловість, послуги індустрії моди та дизайну, аудіовізуальні послуги, культурні і цифрові послуги, образотворче і сценічне мистецтво, традиційна культура (творчі ремесла, декоративно-прикладне мистецтво, фестивалі), пам'ятки культурної спадщини: бібліотеки, пам'ятки археології, музеї та виставки;
- туризм;
- технічне обслуговування та ремонт повітряних суден;
- виробництво запасних частин та комплектувальних виробів для аерокосмічної та авіаційної промисловості;
- машинобудування;
- харчова і переробна промисловість: готові продукти харчування, харчові інгредієнти, зокрема продукти глибокої переробки, органічна продукція [43].

Нормалізований індекс виявлених відносних переваг (NRCA) використовується для розрахунку відносних переваг певної країни в певному класі товарів або послуг, про що свідчать торговельні потоки. Тобто індекс показує відношення частки товару (галузі) в національному експорті до частки у світовому експорті. Значення індексу є на рівні -1, коли $X_k^U = 0$ – тобто Україна не експортує, на рівні +1 – коли Україна є провідним експортером. 0 означає, що Україна експортує на середньому рівні. Більш високий показник означає вищі відносні порівняльні переваги [49, с. 38].

$$NRCA_k^U = \frac{RCA_k^U - 1}{RCA_k^U + 1}, \quad (3.1)$$

$$RCA_k^U = \frac{X_k^U / X^U}{X_k / X}, \quad (3.2)$$

де RCA_k^U – індекс виявлених відносних переваг України у експортуванні товарної групи;

X_k^U – обсяг експорту з України товарної групи;

X^U – обсяг загального експорту з України;

X_k – обсяг світового експорту товарної групи;

X – загальний обсяг світового експорту.

Відповідно до цього критерію були відібрані товарні групи з негативним індексом NRCA для Німеччини та позитивним індексом NRCA для України. Тобто товарні групи в яких Україна має виявлені відносні переваги, а Німеччина таких переваг не має. Результати цього проміжного аналізу наведені у Додатку В. Ці результати можуть бути цікаві перш за все для товаровиробників, адже підказують імовірні перспективні товарні групи в яких виробник може знайти свою нішу.

Далі для цих товарів була проведена оцінка гравітаційної моделі, щоб виявити, які з цих товарів мають перспективи для збільшення експорту. Гравітаційна модель, яка пов'язує глобальні тенденції виробництва та споживання з глобальними тенденціями торгівлі, використовується у цьому дослідженні та набула популярності завдяки таким факторам [52]:

1. Це загальна модель рівноваги глобальної торгівлі. Моделі загальної рівноваги фіксують не тільки безпосередній вплив економічних і політичних змін на торгівлю між двома країнами, а й те, як він впливає на інші країни.

2. Ця модель узгоджується із класичними та сучасними теоріями міжнародної торгівлі: модель порівняльних переваг Рікардо, модель Кругмана монополістичної конкуренції, модель Меліца гетерогенних фірм на глобальних ринках.

3. Найважливіше, що Гравітаційна модель є найбільш емпірично успішною кількісною економічною моделлю через високу пояснювальну силу: високий R-квадрат у регресії логарифму експорту на ВВП експортера, ВВП імпортера та відстань складає близько 0,6-0,7. При аналізі панельних даних з повним набором фіксованих ефектів R-квадрат є ще вищим – близько 0,9.

Модель пояснює вплив інших країн на двосторонню торгівлю. Наприклад, вона відображає вплив торговельної війни між Китаєм і США на торгівлю між Україною та ЄС. При оцінці моделі ми враховуємо всі країни та парні специфічні фактори. Різниця, яка залишається (недоторгованість) – це відхилення від глобальних тенденцій торгівлі, що не може бути пояснене виробничою спроможністю експортера, обсягом ринку витрат імпортера, специфічними факторами торговельних витрат, такими як відстань, культурні відмінності, угоди про вільну торгівлю тарифи тощо. Детально про метод у Додаток Г.

У дослідженні використовувалася наступна специфікація моделі: Залежна змінна – експортний потік з країни i до країни j ; Незалежні змінні – ВВП торговельних партнерів, наявність регіонального торговельного договору, дистанція між країнами та спільні характеристики (кордони, мова, законодавство), рівень митних заходів.

Як і будь-який інший метод, гравітаційна модель міжнародної торгівлі має певні обмеження. По-перше, метод оцінює торгівлю базуючись на довгострокових тенденціях. Відповідно, він не враховує короткострокову динаміку. По-друге, метод базується на оцінці торговельних потоків і використовує припущення про повну зайнятість. Відповідно, він не враховує зміну в структурі виробництва [54, с. 185].

Відповідно до отриманих результатів моделювання за 2019 рік, загальна недоторгованість між Україною та Німеччиною склала 500 млн дол. Отже, порівняно з 1,42 млрд дол. США загального експорту з України до Німеччини за цей же рік, недоторгованість склала 35%.

Додаток Д представляє перелік із 67 товарних груп на рівні HS6, які відповідно до визначеної методології та в межах Експортної стратегії України оцінені як перспективні для українських експортерів (тобто відповідно до оцінок моделі, ці групи товарів, що підпадають під напрями, пріоритизовані в Експортній стратегії, мають порівняльні переваги та демонструють недоторгованість). З них Україна у 2019 році експортувала лише 21. За цими 67 перспективними товарними групами оцінені недостатні торговельні обсяги (недоторгованість) складають 21,5 млн дол., тоді як фактичні обсяги експорту за цими категоріями за це же період становив 7,2 млн дол. Відповідно до структури та інтенсивності експортних потоків у світі, Україна має потенціал у збільшенні обсягів торгівлі як товарами, які вже експортуються до Німеччини, так і товарами, які ще не постачаються українськими компаніями на цей ринок [55, с. 137-143].

Найбільша недоторгованість зафіксована за наступними товарними групами. З продукції машинобудування це – Електричні провідники зі з'єднувальними пристроями, Автоматичні пральні машини, Газові турбіни, Рідкі діелектричні трансформатори, Коаксіальний кабель, Буксири, Холодильні шафи, Електричні обігрівачі. З харчової промисловості це – Масло та молочні жири, Алкогольні напої та Виноградні вина інші, Рослинні жири гідровані, Їстівна суміш тваринного та рослинного жирів, Консервовані ракоподібні, Фруктові суміші інакше консервовані. Легка промисловість – Штори з синтетичних матеріалів, Предмети одягу шкіряні, Садові парасолі, Рятувальні жилети, Колготки з синтетичних волокон.

Отже, загалом оцінена недоторгованість за проаналізованими товарами склала відносно невелику суму (21.5 млн. дол., порівняно із загальним експортом до Німеччини у 1,42 млрд дол. у 2019 р.), проте вона значно перевищує фактичні обсяги експорту за цими позиціями (7,2 млн дол.). Незначний обсяг експорту даних товарів та низький рівень недоторгованості зумовлені в тому числі особливостями поточної структури українського експорту, яка включає значну частку сировинної продукції та продукції з

низьким рівнем переробки, а також все ще недостатньою товарною диверсифікацією експорту. Крім того, до цих товарів застосовується зазвичай вищий рівень нетарифних вимог порівняно з сировинними товарами і товарами з нижчим рівнем переробки, що є значним обмеженням для експорту. Однак ці групи товарів є важливими для диверсифікації торгівлі, переходу до більш наукомісткого експорту та збільшення доданої вартості експортованої продукції [45].

Провести ціновий аналіз можливо лише для тих товарних груп, для яких є торговельна статистика кількості товару і, відповідно, можна порахувати ціну за одиницю продукції. Таких товарів було 46 із 67 виділених як перспективні у попередній секції. Результати наведені у Додаток Е.

Ціна товарів, які Україна вже експортує до Німеччини, не значно відрізняється від найкращої запропонованої ціни для таких категорій як Взуття інше шкіряне, Вентилятори електричні, потужністю < 125 Вт, Холодильні шафи. Більш того, Україна має географічні переваги (територіальну близькість до Німеччини) відносно країн з найкращими пропозиціями для цих товарів. Значна різниця, а отже – відсутність цінової переваги – спостерігається для Верху взуття та Штор з синтетичних волокон.

Низька ціна українських товарів свідчить про їхню конкурентоспроможність на німецькому ринку. З іншого боку, найвигідніше, якщо українські товари продаються дорожче за інші та мають вищу додану вартість. Більш того, для певних категорій товарів вища ціна сигналізує вищу якість на ринку або ж статусність, і таким чином може сприйматися споживачами як позитивна характеристика і сприяти попиту на такі товари. Тому не варто вважати, що нижча ціна є безумовно вигіднішою для українського експорту. Втім найгіршою є ситуація, коли товар не торгується зовсім [42].

Рисунок 3.1 узагальнює результати аналізу та показує наскільки ціни українського експорту відрізняються від найкращих пропозицій.

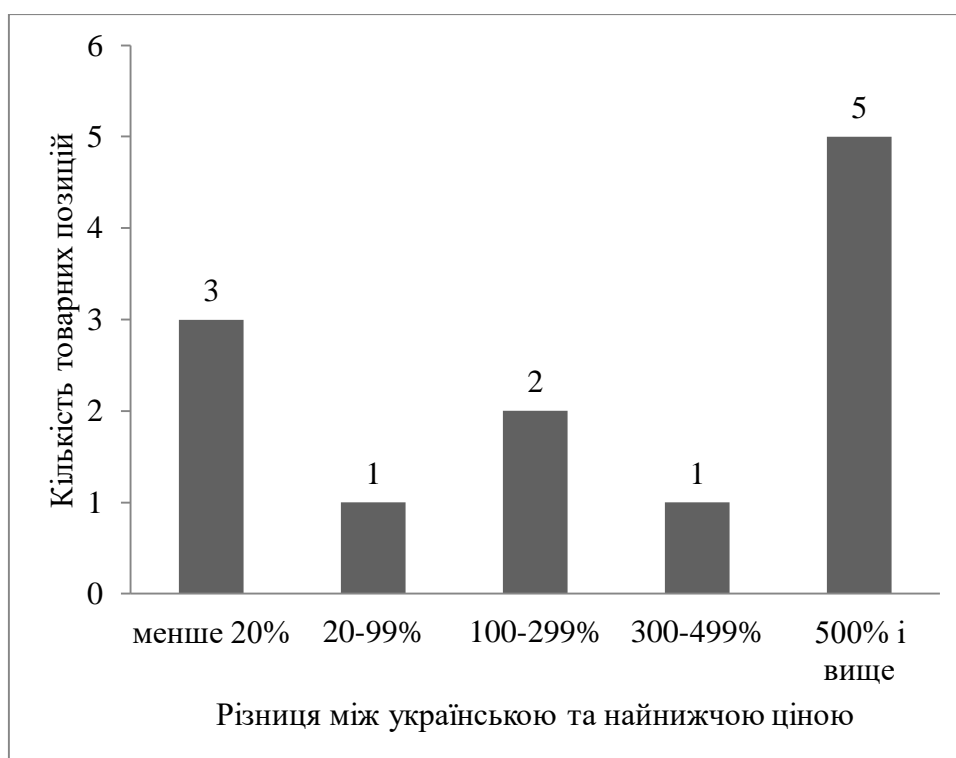

Рисунок 3.1 - Розподіл українського експорту відносно найменших цінових пропозицій за 2019 р.

Джерело: складено автором за даними [44]

Загалом, у 2019 році Україна не постачала до Німеччини більше половини перспективних товарів. З товарів, які торгувалися, в 1 випадку Україна пропонувала найкращу ціну, у 3 випадках ціна українських товарів була вище найкращої пропозиції в діапазоні до 10%. Водночас, у 6 випадках різниця між українськими товарами та найкращою пропозицією була більша ніж 300%.

З переліку перспективних товарних груп, Україна пропонує найкращу або близьку до найкращої ціну для таких товарів: Вентилятори електричні, потужністю < 125 Вт; Інше взуття з верхом з натуральної або композиційної шкіри; Холодильні шафи.

Оцінений за гравітаційною моделлю загальний рівень недоторгованості українським експортом складає близько 500 млн дол. США. Тому в Україні та Німеччині існує потенціал до інтенсифікації торговельних відносин за широким переліком товарних груп. Додаток Д відображає лише товари, які

належать до перспективних секторів економіки згідно з Експортною стратегією і за якими в Україні є торговельні переваги та оцінені обсяги недоторгованості. Перспективи збільшення торгівлі за цими товарними групами поки не є значними в короткостроковій перспективі – оцінена недоторгованість складає 21,5 млн дол. США. Близько половини з цих товарів Україна ще не постачає до Німеччини [20].

Після зниження мит в рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС в частині поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі, мита не є обмежуючим фактором для експорту цих товарів. Натомість, немитні обмеження у вигляді технічних регулювань, санітарних та фітосанітарних норм є вагомим бар'єром. Хоча Україна поступово просувається у напрямі наближення регулювань до стандартів ЄС, досі залишається багато необхідних змін. Отже, гармонізація регулювань з європейськими сприятиме спрощенню експорту перспективних товарів. Незважаючи на складнощі регулювання та поки невеликі обсяги оціненої недоторгованості, диверсифікація експорту є дуже важливою для економічного зростання в довгостроковому періоді [47].

Серед перспективних товарних груп, найбільша кількість належить до категорії промислових товарів, а саме товари переробної промисловості, загальною недоторгованістю понад 41 млн дол. Серед товарів з найбільшою недоторгованістю містяться електричні кондуктори, продукція металургії, продукція хімічної промисловості. Втім майже така ж сума недоторгованості припадає і на сировинні товари – майже 38 млн дол. [47].

До більш складних технологічних груп товарів можна віднести капітальні товари (основні засоби). Недоторгованість за ними складає 4 млн дол. Сюди відносяться Діелектричні трансформатори, Холодильні камери, Телескопи, Електродвигуни, Запчастини для ядерних реакторів та ін. Для категорії транспорту, перспективними є Буксири, Дизель-електричні локомотиви, Залізничні вагони, Залізничні цистерни, Двигуни газових турбін.

За товарами кінцевого споживання недоторгованість складає майже 7 млн дол. За товарами довго-, середньо- та короткострокового споживання недоторгованість розділилася наступним чином: 2,7; 3,8; і 0,5 млн дол. відповідно. Серед товарів довгострокового вжитку опинилися такі групи товарів як Автоматичні пральні машини, Електричні обігрівачі, Фени, Кавоварки, Пристрої ручні механічні для приготування чи подання харчових продуктів. Середньострокового вжитку – Шкіряний одяг, Садові парасольки, Керамічні статуетки, Прикраси, Рятувальні жилети, Чоловічі пальто, Не текстильні товари для кемпінгу, Верх взуття, підошви [47].

До категорії товарів, що не ввійшли в інші групи, належать військове спорядження та зброя. Недоторгованість за цією категорією складає 0,4 млн дол. Отже, з одного боку, більше половини оціненої недоторгованості припадає на сировинні товари з категорій сільського господарства та промислових товарів. Валютні надходження за цими категоріями є важливими для економіки України. Загальна ж недоторгованість за категоріями кінцевого споживання, основних засобів та транспорту є на порядок меншою. Проте незважаючи на низький рівень недоторгованості, ці групи товарів є важливими для диверсифікації, переходу до більш наукомісткого експорту та збільшення доданої вартості експортованої продукції, що передбачено Експортною стратегією [46, с. 159].

Розглядаючи всі можливі напрями збільшення українського експорту до Німеччини без фокусу на окремих категоріях товарів, отримуємо набагато ширше представлення сировинних товарів сільського господарства, добувної промисловості, та традиційних для України експортних галузей, як-от металургії. Наприклад, більше половини оціненої недоторгованості припадає на сировинні товари з категорій сільського господарства та промислових товарів. Ці категорії вже на даний час широко представлені в експорті, а виробництво у цих галузях дає вагомому частину зайнятості. Валютні надходження за цими категоріями також є важливими для економіки України.

В той же час недоторгованість за категоріями кінцевого споживання, основних засобів та транспорту є на порядок меншою. Проте, ці групи товарів є важливими для диверсифікації та переходу до більш наукомісткого експорту, що є метою Експортної стратегії [49, с. 44].

Окрім експорту товарів українського виробництва на німецький ринок існують також інші можливі форми двостороннього співробітництва. Така співпраця може відбуватися у вигляді локалізації німецьких підприємств в Україні та посилення ПІІ в окремих секторах. Як результат, виокремлено можливі форми та сфери співпраці, наведено перелік очікуваних прямих та побічних ефектів такої співпраці, а також - рекомендації щодо усунення перешкод та створення сприятливих умов для неї [52].

Зокрема, українські природні ресурси, відносно кваліфікована робоча сила та низька заробітна плата забезпечують плідну основу для посилення ефекту модернізації внаслідок наближення до ЄС та міжнародної підтримки. Водночас, інвестори, зацікавлені в поєднанні виробничих ланцюгів, прагнуть правової визначеності. Цього можна досягти завдяки гармонізації стандартів з ЄС, правильному та вчасному втіленню відповідних реформ, ефективній роботі інституцій, та політичній стабільності. Варто зазначити, що багато проектів, які підтримує Німеччина, мають на меті запровадження дуальної системи освіти в Україні, аби створення робочих місць у переробних виробничих потужностях супроводжувалося їх заповненням відповідно навченими кадрами [59, с. 208].

Сільське господарство, в якому українські чорноземи зумовлюють конкурентну перевагу, підпадає під інтерес німецьких виробників технічного устаткування і переробних заводів, які очікують, що реформа земельного ринку відкриє нові інвестиційні і торговельні можливості. Зокрема, Німеччина може стати провідним постачальником для великих українських агрохолдингів, які перебувають у пошуку високих технологій. Окрім імпортування німецьких технологій, Україна зможе отримати додатковий прибуток від локалізації та створення спільних підприємств на власній території, за умови наближення стандартів виробництва на базі Угоди про асоціацію з ЄС [60, с. 35].

Більш того, Німеччина може запропонувати низку технологічних рішень у сфері відновлювальної енергетики і циркулярної економіки – водопостачання та водовідведення – для енергетичної трансформації України на виконання урядової стратегії з підвищення стандартів відновлювальної енергетики, аби збільшити її частку з рівня у менш ніж 5% до 25% до 2035 р.

Отже, крім постачання техніки в Україну, німецькі підприємці та інвестори зацікавлені в таких формах співпраці з українськими виробниками та експортерами: локалізація німецького виробництва в Україні; створення спільних німецько-українських підприємств, ПП, зокрема у таких сферах: Сільське господарство, Легка промисловість (зокрема, текстильна), Цивільне будівництво, Відновлювальна енергетика, Циркулярна економіка [62, с. 23].

Обидва формати співпраці можуть призвести до таких позитивних наслідків: створення нових робочих місць; професійна підготовка місцевих кадрів; обмін провідними практиками з менеджменту, маркетингу, тощо; обмін технологіями, в т.ч. ноу-хау; інвестиції в R&D; інвестиції в місцеву інфраструктуру; поповнення місцевих бюджетів; ефект конкуренції; залучення української продукції до німецьких і опосередковано – до світових виробничих ланцюгів.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

1. Німеччина на сьогодні є одним з важливих закордонних партнерів України. ФРН однією з перших 26 грудня 1991 р. визнала незалежність України; 17 січня 1992 р. між двома державами були встановлені дипломатичні відносини. Через місяць, 17 лютого, Посол ФРН у Києві Хенеке фон Бассевітц вручив вірчі грамоти і став першим Послом іноземної держави в Україні, а 16 березня 1992 р. офіційно розпочало роботу Посольство України в Бонні. Важливим етапом у розвитку відносин між двома країнами також став 1993 р., коли було укладено «Спільну декларацію про основи відносин між

Україною та ФРН» та «Договір про розвиток широкомасштабного співробітництва у сфері економіки, промисловості, науки і техніки». Вони створили політико-правову платформу співробітництва обох країн.

ФРН відіграє вагомую роль в підтриманні на рівні ЄС санкційного режиму проти Росії, запровадженого Євроспільнотою у зв'язку з агресією проти України. Гостроти цьому додають економічні втрати, понесені після запровадження санкцій. Останні завдали економіці ФРН збитків у близько 15,1 млрд. євро з 2014 по 2018 рр. Водночас, на переконання А. Меркель, санкції є свідченням «нормативної сили» ЄС. Також німецька сторона підтримала поглиблення зв'язків України з НАТО та створення трастових фондів з допомоги Україні під час саміту в Уельсі у вересні 2014 р., а також рішення щодо надання Україні «Комплексного пакету допомоги» з реформування сектору оборони, погодженого на саміті у Варшаві в липні 2016 р. На сьогодні однією з найактуальніших тем є також будівництво «Північного потоку-2». Ще у 2005 р., після приходу до влади, А. Меркель сприяла розвитку німецько-російських торговельно-економічних відносин і реалізації проекту «Північний потік» по дні Балтійського моря, що зачіпало українські інтереси. Взагалі, в період українсько-російських «газових воєн» 2005-2006 рр. Німеччина не бажала ускладнювати відносини з «Газпромом», хоча й агітувала Росію приєднатися до Європейської енергетичної хартії, яка мала покінчити з монополією на європейському енергетичному ринку. Нині пріоритетними напрямками німецько-української співпраці є: ефективне державне врядування; енергоефективність; сталий економічний розвиток.

2. Визначено, що важливою проблемою формування сприятливого інвестиційного клімату в Україні є нерівномірність його здійснення, тому вважаємо, що його необхідно проводити в кожному регіоні країни в умовах співробітництва України з Німеччиною. Зауважимо, що для стимулювання внутрішніх інвестицій основною стратегічною засадою формування сприятливого інвестиційного клімату в умовах співробітництва України з Німеччиною є надання пільг малому та середньому бізнесу для впровадження

розроблених інвестиційних проєктів, що своєю чергою активізує інноваційні процеси.

Для покращення інвестиційного клімату в умовах співробітництва України з Німеччиною необхідно сформувати стабільну державну політику у сфері іноземного інвестування, розраховану на довгострокову перспективу, а також розробити обґрунтовану державну стратегію із формування сприятливого інвестиційного клімату в умовах співробітництва України з Німеччиною. Таким чином використовуючи комплексний підхід до цієї проблеми, можемо підвищити авторитет України не лише на європейського ринку, але й світовому, що сприятиме забезпеченню економічного та інноваційного розвитку України.

Однією з умов формування сприятливого інвестиційного клімату в умовах співробітництва України з Німеччиною є подальший розвиток ТНК та їх залучення до активізації діяльності в Україні. Масштаби системи міжнародного виробництва розкривають такі показники як обсяги продаж і додана вартість іноземних філій ТНК. Визначено, що в сучасних умовах ТНК створюють додану вартість не лише на своїх іноземних філіях, а й в цей процес залучені незалежні підприємства, які пов'язані з ними партнерськими відносинами. За останнє десятиріччя надзвичайно динамічно відбувається інтеграція їх у глобальну корпораційну виробничу систему створення доданої вартості. Цей сегмент міжнародного виробництва ТНК свідчить про якісно новий рівень розвитку виробничих зв'язків у цій системі.

3. Експортна стратегія України пріоритизує такі напрями діяльності: інформаційні та комунікаційні технології; креативні індустрії: легка промисловість, послуги індустрії моди та дизайну, аудіовізуальні послуги, культурні і цифрові послуги, образотворче і сценічне мистецтво, традиційна культура (творчі ремесла, декоративно-прикладне мистецтво, фестивалі), пам'ятки культурної спадщини: бібліотеки, пам'ятки археології, музеї та виставки; туризм; технічне обслуговування та ремонт повітряних суден; виробництво запасних частин та комплектувальних виробів для аерокосмічної

та авіаційної промисловості; машинобудування; харчова і переробна промисловість: готові продукти харчування, харчові інгредієнти, зокрема продукти глибокої переробки, органічна продукція. Отже, загалом оцінена недоторгованість за проаналізованими товарами склала відносно невелику суму (21.5 млн. дол., порівняно із загальним експортом до Німеччини у 1,42 млрд дол. у 2019 р.), проте вона значно перевищує фактичні обсяги експорту за цими позиціями (7,2 млн дол.). Незначний обсяг експорту даних товарів та низький рівень недоторгованості зумовлені в тому числі особливостями поточної структури українського експорту, яка включає значну частку сировинної продукції та продукції з низьким рівнем переробки, а також все ще недостатньою товарною диверсифікацією експорту. Крім того, до цих товарів застосовується зазвичай вищий рівень нетарифних вимог порівняно з сировинними товарами і товарами з нижчим рівнем переробки, що є значним обмеженням для експорту. Однак ці групи товарів є важливими для диверсифікації торгівлі, переходу до більш наукомісткого експорту та збільшення доданої вартості експортованої продукції.

ВИСНОВКИ

Таким чином, на основі теоретичних та практичних досліджень розвитку зовнішньоекономічних відносин України з Німеччиною зробимо наступні висновки:

1. Німеччина – країна в Центральній Європі, демократична федеративна республіка. Складається з 16 федеральних земель. Столиця і найбільше місто країни - Берлін. Займає площу 357 578 км². Клімат помірний сезонний. Населення - 82,9 млн осіб. Член Європейського Союзу та НАТО. Країна з найбільшою кількістю населення і найбільшим рівнем економіки в Європейському союзі. Німеччина імпортує продукцію машинобудівної, харчової, легкої та важкої промисловості. Привабливість Німеччини для зарубіжних інвестицій пояснюється

високою кваліфікацією робочих ресурсів, транспортною інфраструктурою, а також стабільністю політичного та економічного середовища. Для прикладу, Німеччина у 2019 році займала друге місце після Великобританії у європейському рейтингу місць ведення бізнесу з 1124 інвестиційними проектами іноземних фірм.

2. Українсько-німецькі відносини мають тривалу багатовікову історію, що ґрунтується на тисячолітніх контактах. На різних етапах історичного розвитку на зміст цих взаємин впливали чинники політичного, економічного, культурно-релігійного характеру. Потужним фактором у взаєминах двох народів були міграційні процеси: українців у Європі та німців – на українських землях. Перші міждержавні контакти почали налагоджуватися наприкінці I тис. н. е. Упродовж середини IX – середини X ст. у відносинах між країнами переважали торговельні та культурні зв'язки. Упродовж X–XIII ст., взаємини між обома народами набрали характеру міждержавних.

3. Німеччина та Україна уже багато років поспіль пов'язані між собою двосторонніми стосунками. Німецькі політичні фонди здійснюють проектну роботу в Україні з українськими партнерами. Зокрема, через Німецький Фонд міжнародного правового співробітництва Комплексним договором, який охоплює політичну та економічну співпрацю з Україною, є Угода про асоціацію, яка включає в себе положення щодо Поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ПВЗВТ) між Україною та ЄС. Тимчасове застосування Угоди розпочалося восени 2014 року, а повноцінно Угода набрала чинності 1 вересня 2017 року. Договірною-правова база відносин між Україною і ФРН складається сьогодні з 89 документів міжнародно-правового характеру, 43 з яких укладені на міждержавному та міжурядовому рівнях.

4. У 2019 році обсяг торгівлі товарами та послугами між Україною та ФРН зріс на 30,8% порівняно з 2017 р. і склав близько 9,4 млрд.дол.США. При цьому обсяги українського експорту зросли на 69,2% до майже 3,0 млрд.дол.США, тоді як обсяги імпорту з ФРН зросли на 18,4%, сягнувши 6,4 млрд.дол.США. Зазначимо, що частка обсягу товарообігу з Німеччиною у зовнішній торгівлі України за 2019 р. склала 8,28% від загального товарообігу України, в 2017 році –

8,62%. Протягом 2017-2019 рр. експорт українських товарів і послуг до Німеччини перебував у межах 1754,2-2967,7 млн. дол. США, тоді як відповідно обсяги імпорту сягали у 2019 р. – 6445,5 млн дол. США. Відновлення позитивної динаміки стало можливим завдяки випереджальним темпам розвитку імпорту, який протягом року у порівнянні квартал до попереднього кварталу мав наступну динаміку: –10,9%, –0,5%, +24,0%, +11,5%. Це свідчить про відновлення купівельної спроможності вітчизняного ринку, водночас побічним негативним наслідком мало зростання від’ємного балансу торгівлі не на користь України.

5. Україна хоч і повільно, але впевнено піднімається у щорічному рейтингу «Ease of Doing Business»: на сьогодні Україна піднялась на 7 сходинок у легкості ведення бізнесу і посіла 64 місце з 190 країн, однак, українське право, що регулює діяльність суб’єктів економічної діяльності, залишається дуже негнучким. Обсяг прямих іноземних інвестицій на душу населення серед представлених країн в Україні найнижчий. Це говорить про те, що хоча динаміка залучення іноземних інвестицій в національну економіку є позитивною, проте на фоні інших держав, вона зростає дуже малими темпами. Акумуляуючи іноземний капітал та забезпечуючи доступ до сучасних технологій і менеджменту, регіональна політика залучення інвестицій націлена на вирішення соціальних програм, що є в регіоні, та є чинником забезпечення сталого економічного зростання.

6. Частка німецьких інвестицій протягом зазначеного періоду мала незначні хвилеподібні коливання з 5,15% до 5,32%. Однією з причин такої амплітуди є стабільність розвитку економіки України, зокрема стабільність зовнішньоекономічного вектора та присутність стратегічної програми розвитку економіки держави. Тенденції ж останніх трьох років відбивають внутрішні проблеми політичного становища України та наявність військових дій на території країни. обсяги прямих іноземних інвестицій з Німеччини до України зросли на 160,2 млн дол. США або на 9,5% порівняно з 2017 р. та на 141,7 млн дол. США або на 8,3% порівняно з 2018 р. Суттєве зростання обсягів інвестицій припадає на 2019 р., коли спостерігалось зростання економіки у світі та зокрема в країнах ЄС. Світові темпи економічного розвитку відбилися на обсягах прямих іноземних

інвестицій, які надходили в економіку України в ці роки. Зазначимо, що станом на 01.01.2020 р. Німеччина інвестувала в економіку України \$1843,1 млн, що складає 5,1% від загального обсягу прямих іноземних інвестицій, залучених в економіку України. За обсягом прямих іноземних інвестицій, залучених в економіку України за 2019 рік, Німеччина посіла четверте місце серед основних країн - інвесторів української економіки.

7. З огляду на сучасний характер українсько-німецьких відносин, можна виокремити декілька перспектив їх подальшого розвитку: так як ключовим пріоритетом на сьогодні є безпека, її гарантування буде однією з цілей спільної політики. Незважаючи на те, що конфлікт на Донбасі часто характеризують як «заморожений», він являє собою загрозу як для України, так і для європейської безпеки. З огляду на це, важливою є підтримка ФРН інтересів України в НАТО та ЄС і участь ФРН у розробці нових дипломатичних форматів щодо подолання конфлікту; однією з проблем політики «Східного партнерства» є брак нових стимулів для реформ в «асоційованих» державах, зокрема, перспективи членства. Така ситуація стає на заваді просуванню прав людини, демократії та верховенства права в Україні. Отже, поряд із політичною підтримкою асоціації, Німеччина має експериментувати з секторним співробітництвом як інструментом підтримки трансформації в Україні; в найближчий час українсько-німецькі відносини і надалі виступатимуть у ролі «вчителя та учня». Можливо це переросте у формат «Веймарського трикутника». Свого часу цей трикутник Франції, Німеччини і Польщі суттєво допоміг полякам наблизитися до Євросоюзу. Новостворений Weimarer Quadrat – де новим кутом стала б Україна, був би вигідним усій Європі – створивши фактично «пояс безпеки» – від Атлантики до Чорного моря; покращити енергоефективність, за допомогою внесення змін до Податкового та Митного кодексів та відновлення пільг для підприємств.

8. Для забезпечення економічного зростання, сприятливий інвестиційний клімат на нинішньому етапі стає головним завданням. Потрібне радикальне поліпшення інвестиційного клімату, тому що нині він, не дивлячись на очевидні позитивні зміни, залишається вельми непривабливим. Разом з тим, як показує

наведений вище огляд, швидко змінити ситуацію дуже складно. Багато процесів, як, наприклад, політична реформа, подолання корупції та інші інституційні зміни мають тривалий характер. Звідси принциповий висновок: розумна політика полягає в тому, щоб забезпечити якщо не швидке, то постійне і неухильне поліпшення ситуації.

9. Розглядаючи всі можливі напрями збільшення українського експорту до Німеччини без фокусу на окремих категоріях товарів, отримуємо набагато ширше представлення сировинних товарів сільського господарства, добувної промисловості, та традиційних для України експортних галузей, як-от металургії. Наприклад, більше половини оціненої недоторгованості припадає на сировинні товари з категорій сільського господарства та промислових товарів. Ці категорії вже на даний час широко представлені в експорті, а виробництво у цих галузях дає вагомому частину зайнятості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білоус Н.О. Люблінська унія 1569 р.: історіографічні погляди та інтерпретації / Н.О. Білоус // Український історичний журнал. – 2010. – № 1 – С. 65–83.

2. Блохин Д. Україна – Німеччина: торговельні, політичні, науковокультурні та релігійні зв'язки / Д. Блохин // Україністика в Європі. & Німеччина і Україна. – Мюнхен; Тернопіль, 2013. – Ч. 2. – С. 593–690.

3. Брага С. Зовнішньополітична проблематика на сторінках «Урядового кур'єра» / С. Брага // Україна дипломатична. – 2014. – Вип. 15. – С. 894–895.

4. Валіон О. Співробітництво між Україною й Німеччиною в науково-технічному вимірі (90-і роки ХХ ст.) / О. Валіон // Україна–Європа– Світ. – 2008. – Вип. 1. – С. 170–177.

5. Валіон О. Стратегічні напрямки політичних взаємин між Україною та Німеччиною на сучасному етапі /О. Валіон// Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Сер.: Історія. – 2009. – Вип. 3. – С. 230–236.

6. Випуск “Україна у 2020-2021 роках: наслідки пандемії. Консенсуспрогноз” (Квітень 2020). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.me.gov.ua/Documents>.

7. Віднянський С. Зовнішня політика України / С. Віднянський, А. Мартинов // Український історичний журнал. – 2011. – № 4. – С. 55–76.

8. Власюк О.С. Передмова // Іноземні інвестиції та національний капітал: парадигма взаємодії: Зб. наук. статей / Під ред. Я.А. Жаліла. – К.: Сатсанга, 2016. – С.3 – 7.

9. Всесвітній (Світовий) банк. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vseirnyjbank.org>.

10. Всесвітній економічний форум. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.weforum.org/about/world>.

11. Гільченко О. Роль Німеччини в урегулюванні української кризи /О. Гільченко, Д. Верют // Грани. Політологія. - 2016. - № 3 (131). - С. 84–90.

12. Глобальний конкурентний простір: монографія. Кер. авт. кол. і наук. ред. О.Г. Білорус. К.:КНЕУ, 2007. 680 с.

13. Гончарук І.В. Державне регулювання розвитку ресурсного потенціалу сільських територій: загальний аспект / І.В. Гончарук, І.В. Томащук// Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. - 2018. - №4(32). - С.19–30.

14. Горін Н.О. Міжнародне науково-технічне співробітництво як чинник модернізації економіки /Н.О. Горін// Наукові записки Української академії друкарства. – 2012. – Вип. 3(40). – С. 30–35.

15. Грицаєнко Г. Інвестиційна привабливість України. / Г. Грицаєнко, М. Грицаєнко // Agricultural and resource economics: international scientific e-journal. - 2017. - Вип. 3, № 1. - С. 80-93.

16. Гришко Л. «Тижні Німеччини в Україні» цього року «серйозні» через війну на Сході / Л. Гришко // Deutsche Welle. – 2014. – 27 верес. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dw.com/p/1DM8N>.
17. Гуцал С.А. Відносини України та Німеччини: пріоритети, проблеми, перспективи / С.А. Гуцал // Стратегічні пріоритети. – 2011. – № 4(21). – С. 148–155.
18. Гуцал С. Україна–Німеччина / С. Гуцал // Українська призма. Між стратегічним партнерством і безпекою. – 2013. – Вересень. – С. 10–17.
19. Даниленко А.А. Світові тенденції та особливості розвитку прямих іноземних інвестицій / А.А. Даниленко // Фінанси України. – 2016. – № 4. – С. 99–108.
20. Двосторонні відносини України та Німеччини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.auswaertiges-amt.de/EN/Aussenpolitik/1>.
21. Економічні проблеми ХХІ століття: міжнародний та український виміри. За ред. С.І. Юрія, Є.В. Савельєва. К.: Знання, 2007. 595 с.
22. Євтушенко Г.І. Іноземне інвестування в Україні: Сучасний стан та перспективи: наук. стат. збірник наукових праць / Г.І. Євтушенко, Т.А. Левківський // Національного університету державної податкової служби України. – 2012. – № 1. – С. 13.
23. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 № 1560-ХІІ.
24. Зовнішня політика України в умовах глобалізації. Анотована історична хроніка міжнародних відносин (2004–2007) / С. В. Віднянський, О. М. Горенко, А. Ю. Мартинов, В. В. Піскіжова. – К.: Ін-т історії НАН України, 2014. – 394 с.
25. Іваненко В.І., Дударенко С.В. Аналіз процесу побудови соціальної ринкової економіки у Німеччині у 1949-1958 роках. Молодий вчений. 2017. №1 (41). С. 598–604.
26. Іноземні інвестиції в Україні / За ред. П.І. Гайдуцького. – К.: Редакційновидавниче відділення Укр. ІНТЕІ, 2017. – 248 с.

27. Клімкін П.А. Політичний діалог Україна – ЄС / П.А. Клімкін // Зовнішня політика України – 2009: стратегічні оцінки, прогнози та пріоритети / за ред. Г.М. Перепелиці. – К., 2010. – С. 125–136.
28. Кондратюк С.В. Європейська політика об'єднаної Німеччини: монографія / С.В. Кондратюк. – К., 2008. – 264 с.
29. Коновалюк В. Група з міжпарламентських зв'язків з ФРН / В. Коновалюк // Діловий путівник Німеччина–Україна. – 2008. – 2-ге вид. – С. 37.
30. Копиленко М.Л. Українсько-німецькі відносини: здобутки, проблеми, перспективи / М.Л. Копиленко. – К.: Нац. ін-т стратег. дослідж., 1996. – 38 с.
31. Крушинський В.Ю. Приймак Б.І. Ставлення Німеччини до європейських та євроатлантичних прагнень України. Актуальні проблеми міжнародних відносин: Збірник наукових праць. Випуск 131. К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Інститут міжнародних відносин, 2017. С. 22–33.
32. Кудряченко А. Україна, Росія, Німеччина: взаємовідносини на переломі / А. Кудряченко // Розбудова держави. – 1994. – № 8. – С. 56–61
33. Кулініч Т.В. Інвестиційна привабливість України та можливі шляхи її підвищення у сучасних умовах / Т.В. Кулініч, М.А. Мричко // Національний університет «Львівська політехніка». - 2013. - № 1. - С. 80–93.
34. Макогон Ю.В. Економічне співробітництво України та Німеччини: інвестиційні відносини / Ю.В. Макогон, О.М. Попович // Економічний вісник НТУУ «КПІ»: збірник наукових праць. – 2012. – № 9. – С. 109–114.
35. Макогін З.Я. Особливості торговельно-економічної та інвестиційної співпраці України та Німеччини / З.Я. Макогін, Р.Я. Андрусейко // Науковий вісник НЛТУ України. – 2016. – Вип. 26.6. – С. 249–254.
36. Манаєнко І.М. Тенденції торговельно-економічної співпраці України та Німеччини / І. М. Манаєнко, В. В. Подвальна // Інфраструктура ринку. – 2017. – Випуск 6. – С. 43–47.

37. Мартинов А. Ю. Українсько-німецькі відносини на межі ХХІ ст.: попередні підсумки та перспективи / А. Ю. Мартинов // Науковий вісник Дипломатичної академії України . –2002 . – Вип. 7. – С. 229–241.

38. МВФ прогнозує падіння світової економіки у 2020 році на 3%. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/news/2020/04/14/659380>.

39. Мельничук О.В. 2017. Німецько-українське співробітництво у гуманітарній сфері (1990-і рр. – поч. ХХІ ст.): дис. ... канд. іст. наук: 07.00.02 / Львівський нац. ун-т ім. Івана Франка, Львів, 2017. 264 с.

40. Моця О. Київська Русь і німецькі землі в ІХ–ХІІІ ст. / О. Моця // Діалог. – 2000. – №1. – С. 75–77.

41. Німеччина Огляд ринку. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.compet.kh.gov.ua/images/2017/Export/Germany12_1.pdf

42. ОРІДУ. Міжнародне співробітництво: Німеччина // Офіційний веб-сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.oridu.odessa.ua/?rozd=13/NM

43. Офіційний сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.me.gov.ua/>

44. Офіційний сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

45. Офіційний сайт European Business Association. [Електронний ресурс] .– Режим доступу – <http://www.eba.com.ua/uk>.

46. Пантьо О.О. Формування нової зовнішньої політики Німеччини: європейський вектор / О.О. Пантьо // Науковий вісник Ужгородського університету. Сер.: Історія. – 2008. – Вип. 20. – С. 154–160.

47. Партнерські відносини між школами Німеччини та України // Сайт Посольства Федеративної Республіки Німеччина». [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.kiew.diplo.de/Vertretung/kiew/uk/06/Jugendaustau.

48. Пересада А.А. Інвестиційний процес в Україні / А.А. Пересада. – К.: Лібра, 2016. – 392 с.
49. Побоченко Л. М. Інвестиційне співробітництво України з Європейським Союзом / Л. М. Побоченко, А. В. Бондаренко // НАУ. Серія: економіка, право, політологія, туризм. – 2013. – Том 1. – № 1. – С. 37–45.
50. Політичні відносини між Україною та Німеччиною [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://germany.mfa.gov.ua/ua/ukraine-de/diplomacy>.
51. Попов С. А. SWOT-аналіз як інструмент із визначення стратегічних орієнтирів інноваційного розвитку системи державного управління / С.А. Попов, І.А. Сенча //Ефективність державного управління. - 2013. - № 37. - С. 114-122.
52. Присяжнюк Ю. Особливості інвестиційної діяльності в країнах Центрально-Східної Європи / Ю. Присяжнюк // Галицький економічний вісник. – 2016. – №4(33). – С.5-12.
53. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 31 травня 2016 р. № 1390-VIII /Верховна Рада України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80>.
54. Проценко І.М. Приватно-правові засади регулювання торговельних відносин в Німеччині: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Інст-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Київ. 2016. 185 с.
55. Рзаєв Г.І. Методики оцінки інвестиційної привабливості на рівні країни та перспективи їх використання в економічному аналізі / Г.І. Рзаєв, В.О. Вакулова // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. - 2016. - № 3 (1). - С. 137–143.
56. Рощина Н.В. Особливості залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України / Н.В. Рощина, Л.С. Борданова, І.В. Мілько // Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». – 2017. – № 14. – С. 126–132.
57. Русина О. Магдебурзьке право в пізньосередньовічному Києві (XV – поч. XVII ст.) / О. Русина // Діалог. – 2000. – № 1. – С. 78–81.

58. Савчук Н. Стан інвестиційного клімату України та напрямки його покращення / Н. Савчук // Регіональна економіка. – 2016. – № 8. – С. 3.

59. Сивак О.В. Формування та здійснення зовнішньої політики України (1990–1999 рр.): дис. ... канд. політ. наук : 23.00.04 / Сивак О. В. – К., 2000. – 208 с.

60. Сидорук Т.В. Роль Німеччини у формуванні спільної позиції ЄС щодо російсько-українського конфлікту / Т.В. Сидорук // Стратегічні пріоритети. – 2015. – № 3 (36). – С. 33–37.

61. Скрипнюк О. Правове забезпечення основ зовнішньої політики України на сучасному етапі державотворення / О. Скрипнюк // Україна дипломатична. – 2000. – Вип. 1. – С. 351–386.

62. Солошенко В. Політика зближення України з ЄС (погляд з Німеччини) / В. Солошенко // Віче. – 2009. – № 22. – С. 22–25.

63. Стаканов Р.Д. Прямі іноземні інвестиції в економіці Німеччини: до- та посткризовий період / Р.Д. Стаканов, К.В. Ніколаєнко // Інвестиції: практика та досвід. – 2011. – № 17. – С. 10–15.

64. Степанов В. Керівники дипломатичних представництв України та Німеччини під кутом зору їхнього впливу на розвиток двосторонніх відносин / В. Степанов // Вісник Львівського університету. Сер.: Міжнародні відносини. – 2013. – Вип. 32. – С. 109–120.

65. Таран А.Ю. Інтегральний показник оцінки технологічного лідерства Німеччини в економічній системі ЄС / А.Ю. Таран // Ефективна економіка. – 2018. – № 2. – С. 24–36.

66. Третяк Н.М. Фактори формування інвестиційного клімату в Україні / Н.М.Третяк // Фінансовий простір. – №3 (11). – 2013.- С. 165-170.

67. Україна–Німеччина: перспективи співробітництва // Лісовий і мисливський журнал. – 2012. – № 5. – С. 3–5.

68. Україна розраховує на підтримку Німеччиною євроінтеграційного курсу України // Інформаційний бюлетень з

євроінтеграційних питань. – 2013. – № 3. – С. 11. [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.romanivrda.org.ua/resources/files/Euro_bulletin-3.pdf.

69. Управління міжнародною конкурентоспроможністю в умовах глобалізації економічного розвитку: монографія. За заг ред. Д.Г. Лук'яненка, А.М. Поручника; у 2-х т. Т. II К.: КНЕУ, 2006. 592 с.

70. Україна – Німеччина. Геополітика – Україна в міжнародних. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://metodkabinet.in.ua/mejdunarodnaaya-ekonomika/geopolitika-ukrayina>

71. Харлан Г.О. Німеччина – країни "Вишеградської четвірки" і Україна: нереалізований потенціал регіональної співпраці в Східній Європі (1991–2013 рр.) / Г. О. Харлан // Україна в контексті європейської історії: матер. Всеукр. наук. конф. – Тернопіль: Видво ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2014. – С. 255-256.

72. Харлан Г.О. Україна в східноєвропейській політиці Федеративної Республіки Німеччина (1990–2014 рр.): дис. ... канд. іст. наук : 07.00.02 / Г.О. Харлан. – К., 2016. – 238 с.

73. Хватова Т.Ю. Национальные инновационные системы зарубежных стран: цели и стратегии развития. СПб.: Изд-во Политехн. Ун-та, 2015. 298 с.

74. Фучеджи В.І. SWOT-аналіз як інструмент антикризового фінансового управління /В.І. Фучеджи// Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. -2013. -№ 9(2).- С. 156-161.

75. Цирфа Ю. Європейські стандарти належного управління в Україні. З досвіду Німеччини / Ю. Цирфа // Віче. – 2012. – № 12. – С. 3–4.

76. Шевченко Л.В. Мотиви розвитку українсько-німецьких економічних відносин / Л.В. Шевченко // Інтеграційні процеси та пріоритетні орієнтири розвитку економіки України: економіка, фінанси, право: XV Міжнародна науково-практична конференція (27 квітня 2012 р., Київ). – К., 2012. – С. 214–218.

77. Breznitz Dan. Innovation and the State: Political Choice and Strategies for Growth in Israel, Taiwan, and Ireland /Dan Breznitz. New Haven and London: Yale University Press, 2007. 262 p.

78. Broyaka A., Khaietska O. Unemployment as a major socio-economic problem of society development. Polish journal of science. 2020. № 27. Vol.2. 57.

79. Deutsche Wirtschaft schafft nur ein Mini-Plus. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.tagesschau.de/wirtschaft/deutschland-bip-101>

80. Deutsche Wirtschaft bricht ein. URL: https://www.weser-kurier.de/deutschland-welt/deutschland-welt-irtschaft_artikel,-deutsche-wirtschaft-bricht-ein-_arid,1914970.html (дата звернення 16.11.2020).

81. Dziennik Gazeta Prawna. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.radiozagranica.pl/8/115/Artykul/362380>

82. Europe 2020 Flagship Initiative Innovation Union. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://ec.europa.eu/research/innovation-union/pdf>.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Прямі інвестиції (акціонерний капітал) 2015-2019 рр., млн. дол. США

Станом на 01.01	Прямі інвестиції в Україну	Прямі інвестиції з України
2016	32 122,5	6 315,2
2017	31 230,3	6 346,3
2018	31 606,4	6 322,0
2019	32 905,1	6 294,4
31.12.2019	35 809,6	6 272,7

*(дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях)

ДОДАТОК Б

Прямі інвестиції (акціонерний капітал) з країн світу в економіці України
(2015-2019), млн. дол. США

	Обсяги на 1 січня				На 31 грудня 2019
	2016	2017	2018	2019	
1	2	3	4	5	6
Усього	32 122,5	31 230,3	31 606,4	32 905,1	35 809,6
Європа					
Австрія	1 152,6	1 099,9	1 038,8	1 150,0	1 249,4
Албанія	–	*	*	*	*
Андорра	*	–	–	*	*
Бельгія	96,8	99,3	103,9	104,7	104,8
Білорусь	32,3	32,9	33,6	33,8	59,2
Болгарія	32,1	38,4	39,9	42,9	47,8
Греція	41,8	44,3	43,0	46,6	50,1
Гібралтар	3,1	3,1	3,1	3,2	3,6
Гернсі	1,3	1,3	*	1,5	1,5

Данія	138,8	137,6	153,6	158,2	157,5
Джерсі	1,8	1,7	0,3	*	*
Естонія	243,3	222,1	235,0	239,0	248,2
Ірландія	72,9	42,8	48,4	39,7	41,6
Ісландія	11,4	11,1	9,0	10,7	12,6
Іспанія	56,1	59,0	63,5	61,5	60,2
Італія	216,4	196,7	201,6	242,4	249,3
Північна Македонія	0,6	0,6	0,3	*	*
Латвія	49,0	40,0	38,2	43,0	44,2
Литва	137,1	121,7	124,6	150,0	183,3
Ліхтенштейн	50,4	49,2	40,1	48,2	51,1
Люксембург	363,9	660,1	515,8	484,9	555,8
Мальта	46,0	56,9	59,3	50,6	61,0
Республіка Молдова	19,1	16,9	10,1	10,3	11,5
Монако	42,5	52,7	52,3	43,5	43,5
Нідерланди	6 090,3	6 028,4	6 395,0	7 118,7	8 301,4
Німеччина	1 604,9	1 564,2	1 682,9	1 701,4	1 843,1
Норвегія	4,9	6,3	7,2	8,1	9,7
Острів Мен	11,1	13,2	8,4	8,9	10,1
Польща	679,4	509,1	571,3	631,7	693,7
Португалія	5,5	3,2	4,3	4,5	4,6
Російська Федерація	343,8	813,6	797,2	597,8	783,3
Румунія	20,2	19,3	20,1	24,8	24,4
Сербія	32,3	30,7	34,6	33,7	33,2
Словаччина	72,2	71,1	74,9	66,5	69,1

Продовж. додатку Б

1	2	3	4	5	6
Словенія	19,5	18,7	20,1	21,6	20,9
Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії	1 785,2	1 947,0	1 944,4	2 131,2	2 060,6
Угорщина	333,7	498,1	511,1	565,1	380,7
Фінляндія	89,8	110,2	131,0	142,0	142,7
Франція	1 299,1	615,6	723,4	744,4	845,5
Хорватія	1,4	1,6	1,3	1,4	2,3
Чехія	106,2	106,3	115,8	116,2	115,1
Чорногорія	*	*	*	0,1	0,1
Швейцарія	1 391,0	1 436,9	1 515,9	1 552,1	1 714,5
Швеція	334,0	328,8	351,2	344,9	363,2
Азія					
Азербайджан	189,4	216,3	210,2	216,2	241,2
Афганістан	–	–	–	*	*
Бангладеш	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3
Бахрейн	–	–	*	–	–
Британська Територія в Індійському Океані	44,8	39,7	38,8	39,3	42,7
В'єтнам	3,4	3,0	2,1	4,2	6,1
Вірменія	4,6	4,2	4,5	4,7	4,9

Гонконг, Особливий адміністративний район Китаю	9,3	10,0	31,5	63,9	58,9
Грузія	4,6	2,9	2,5	3,6	3,7
Ізраїль	33,6	46,8	52,2	53,2	39,3
Індія	22,0	21,8	22,4	26,3	28,1
Індонезія	*	*	*	*	*
Ірак	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Іран (Ісламська Республіка)	2,5	2,5	2,8	2,8	2,8
Йорданія	3,7	3,6	2,6	3,6	3,7
Казахстан	74,5	74,5	40,6	32,5	35,6
Катар	*	*	—	*	*
Киргизстан	0,2	0,3	0,2	0,2	0,2
Китай	18,6	16,6	17,8	34,1	40,0
Кіпр	9 894,8	8 785,5	8 932,7	9 544,5	10 368,9
Корейська Народно-Демократична Республіка	—	—	*	*	*
Республіка Корея	161,2	198,8	198,8	201,9	202,0
Кувейт	*	*	*	0,2	0,2
Ліван	25,3	23,8	22,3	22,8	22,7
Малайзія	*	*	—	—	—
Монголія	*	*	*	*	*
Непал	*	*	*	*	*
Об'єднані Арабські Емірати	41,1	35,5	42,0	44,3	46,3

Продовж Додатку Б

1	2	3	4	5	6
Пакистан	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Держава Палестина	*	*	*	*	*
Саудівська Аравія	1,8	1,9	2,4	3,0	3,0
Сирійська Арабська Республіка	7,9	7,5	5,4	2,1	1,5
Сингапур	131,3	258,4	276,3	276,8	305,4
Таджикистан	*	0,1	*	0,1	0,1
Таїланд	*	*	*	0,1	0,1
Тайвань, Провінція Китаю	*	*	*	*	*
Туреччина	192,7	280,6	319,0	315,3	324,2
Туркменистан	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2
Узбекистан	1,3	14,2	0,9	0,9	0,8
Шри-Ланка	0,7	0,7	*	0,5	0,5
Японія	133,1	130,4	144,0	139,2	139,9
Африка					
Алжир	—	—	*	*	*
Гвінея	*	*	*	*	*
Єгипет	0,5	0,2	0,2	0,2	0,2
Демократична Республіка Конго	*	*	*	*	*

Камерун	—	—	*	*	*
Кенія	—	—	—	*	*
Ліберія	2,6	2,6	2,6	2,6	2,6
Лівія	*	*	*	*	*
Маврикій	0,3	0,3	20,7	10,7	13,0
Марокко	*	*	*	*	*
Мозамбік	*	—	—	—	—
Нігерія	*	*	0,0	0,0	0,0
Південна Африка	0,0	*	*	0,0	0,0
Сейшельські Острови	129,6	140,5	136,2	111,0	117,1
Судан	—	—	*	*	*
Туніс	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Ефіопія	—	—	—	*	*
Америка					
Ангілья	4,9	4,6	2,7	0,7	0,7
Антигуа і Барбуда	*	—	*	*	*
Аргентина	0,6	0,6	*	*	*
Аруба	*	*	*	375,0	375,0
Багамські Острови	48,5	28,0	23,0	23,2	25,8
Барбадос	*	*	*	—	—
Беліз	535,1	604,2	532,3	437,6	448,2
Бермудські Острови	*	*	*	*	*
Бразилія	*	*	*	*	*
Венесуела (Боліварська Республіка)	*	*	*	*	*
Британські Віргінські Острови	1 715,0	1 682,3	1 358,4	1 040,2	1 062,1

Продовж Додатку Б

1	2	3	4	5	6
Віргінські Острови (США)	*	—	—	—	—
Домініка	25,3	22,8	24,5	24,0	23,1
Домініканська Республіка	1,1	3,0	0,9	0,9	1,0
Кайманові Острови	9,8	3,5	3,4	4,1	3,7
Канада	65,0	41,1	49,7	51,0	47,1
Коста-Рика	—	—	—	*	*
Куба	*	*	*	*	*
Кюрасао	13,2	13,2	*	13,4	13,4
Мексика	*	*	—	—	—
Нікарагуа	*	*	*	—	—
Острови Теркс і Кайкос	3,2	3,2	3,2	3,2	3,2
Панама	316,9	291,7	337,7	341,8	330,8
Перу	3,9	3,3	0,9	0,8	0,8
Сент-Вінсент і Гренадіни	8,9	8,1	11,2	11,0	23,2
Сент-Кітс і Невіс	61,5	65,9	33,3	32,9	28,1
США	717,2	585,2	517,4	542,5	637,8
Уругвай	*	*	*	—	—
Чилі	—	—	*	*	*
Еквадор	*	*	*	*	*

Австралія і Океанія					
Австралія	1,3	1,2	2,1	2,1	2,1
Вануату	*	*	*	*	*
Маршаллові Острови	22,9	40,6	41,1	46,1	59,1
Нова Зеландія	1,0	1,0	0,9	0,7	0,7

**Декларація
академічної доброчесності
здобувача вищої освіти ЗНУ**

Я Прокопенко Тимур Вадимович, студент 2 курсу
магістратури, форми навчання денна, факультету економічного,
спеціальності 051 «Економіка», адреса електронної
пошти prokopenko01@icloud.com:

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему
«Розвиток зовнішньоекономічних відносин з Німеччиною» відповідає
вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені
у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомена;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи
є ідентичною її друкованій версії;

- згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям
академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою
Інтернет-системи, а також на архівування роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____

Підпис _____

ПІБ (студент) Прокопенко Т.В.

Дата _____

Підпис _____

ПІБ (науковий керівник) Бамбіндора Д.І.